

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Andra kammaren.

Nr 23.

Lördagen den 15 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen

av herr statsrådet *Möller* propositionerna:

nr 248, angående anslag till Statens isbrytarverksamhet: Avlöningar; och nr 255, angående förvärv av aktierna i Ruotivare grufaktiebolag;

av herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* propositionen, nr 254, angående grunderna för statsbidrag från statens avdikningsanslag till vissa invallningsföretag vid Ume- och Vindelälvarna i Västerbottens län;

av herr statsrådet *Westman* propositionen, nr 249, angående ändrad disposition av anslagsmedel till uppförande av säkerhetsanstalt för förvarade och internerade samt ny sinnessjukavdelning inom fångvården, m. m.; samt

av herr statsrådet *Wigforss* propositionen, nr 253, med förslag till lag om ändrad lydelse av 14, 16 och 36 §§ lagen den 30 juni 1934 (nr 437) för Sveriges riksbank.

Samtliga ovannämnda propositioner bordlades.

§ 2.

Föredrogos var efter annan Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen, nr 251, angående åtgärder för lagring av brännolja; och

till statsutskottet propositionen, nr 252, angående anslag till vissa kommunala läroanstalter, privatläroverk m. m.

§ 3.

Föredrogos var för sig och hänvisades till behandling av lagutskott följande på kammarens bord liggande motioner, nämligen:

nr 438 av herrar *Gezelius* och *Hagberg* i Malmö;

nr 439 av herr *Sandström*; och

nr 440 av herr *Senander m. fl.*

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter andra lagutskottets utlåtande nr 25 samt andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 4 och 5.

Andra kammarens protokoll 1939. Nr 23.

§ 5.

Ang. understöd åt privatflyget.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt privatflyget jämte två motioner.

I årets statsverksproposition (sjätte huvudtiteln, punkten 50) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde bli riksdagen förelagd, till understöd åt privatflyget beräkna ett reservationsanslag av 200,000 kronor. Sedermera hade Kungl. Maj:t i en den 27 januari 1939 dagtecknad proposition, nr 80, föreslagit riksdagen att för ändamålet för budgetåret 1939/40 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 234, av herr *R. Lindström m. fl.* och den andra inom andra kammaren, nr 362, av herr *Hagberg* i Malmö *m. fl.* hade hemställts, att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts ovanberörda förslag måtte besluta: att frågan om privatflygningens organisation och status förhållande till densamma skulle lösas i huvudsaklig överensstämmelse med de av utredningen framlagda förslagen; samt att för genomförandet av dessa förslag för budgetåret 1939/40 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 564,500 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 234 och II: 362 måtte till understöd åt privatflyget för budgetåret 1939/40 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Nilsson* i Landeryd, *Pauli*, *Domö*, *Lindström*, *Carlström*, *Persson* i Falla, *Ward* och *Staxäng*, som hemställt, att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 80 samt herr *Lindströms m. fl.* motion (I:234) och herr *Hagbergs* i Malmö *m. fl.* motion (II:362) måtte till understöd åt privatflyget för budgetåret 1939/40 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 564,500 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Grundlaget för den proposition, som vi här skola behandla, är, som vi alla veta, ett betänkande, avgivet av 1937 års civilflygutredning. Beträffande denna är förhållandet rätt ovanligt så till vida, att dess betänkande hos alla de remissinstanser, som haft att taga ståndpunkt till saken, blivit föremål för mycken erkännanshet. Man har på det hela taget inte ansett sig böra framställa erinringar i något som helst väsentligt hänseende. Denna mycket välvilliga inställning från remissinstansernas sida vittnar naturligtvis om att betänkandet är av en hög kvalitet och att utredningsmännen nedlagt ett gott arbete. Man är därför berättigad att fästa särskilt avseende vid vad utredningen kommit med. Jag får ju säga, att detta har också departementschefen gjort. Han har i många viktiga hänseenden givit sin anslutning till utredningens synpunkter och ytterligare understrukt desamma.

I ett speciellt avseende är det av särskilt intresse att observera departementschefens godtagande av utredningsmännens förslag, nämligen när det gäller den mycket viktiga frågan, huruvida vi skola gå in för att utbilda ett så stort antal flygare som möjligt eller begränsa oss till en utbildning av ett mindre antal flygare men i stället giva dessa en kvalitativt högt stående skolning. Enligt min mening är detta senare alternativ en alldeles riktig ståndpunkt och ligger helt i linje med vad vi här i landet måste göra i många andra fall. Vi måste med de resurser vi ha oftast handla efter de kvalitativa linjerna och lämna de kvantitativa i någon mån åsido.

Ang. understöd åt privatflyget. (Forts.)

Då emellertid departementschefen starkt givit sin anslutning till denna, om jag så får säga kvalitativa linje, har jag mycket svårt att förstå de slutsatser, till vilka han sedermera kommer. Jag kan inte finna annat än att han gör sig skyldig till en ganska betydande inkonsekvens. Om man har den uppfattningen, att man måste gå på den kvalitativa linjen i detta spörsmål, så är det ju rätt orimligt att klippa av utredningsförslaget just vid den punkt, där utredningen går över på det kvalitativa planet. Departementschefen vill ju endast ställa 200,000 kronor till förfogande, men för en sådan summa kan det inte bli någon kvalitativt högt stående utbildning utan endast en utbildning, som är avsedd att förläggas till flygklubbar eller till av privata företag drivna lokala skolor, vilka kunna meddela utbildning endast till erhållande av s. k. A: 2-certifikat men inte längre.

Nu menar departementschefen, att han visserligen kan giva sin anslutning till tanken på denna högre utbildning, som skulle ske i en central flygskola, men han anser inte, att ärendet på denna punkt är tillräckligt utrett. Framför allt ställer han sig tveksam beträffande hur denna skola skall organiseras, och om den skall ställas under civil eller militär ledning. Då han inte anser sig kunna med det material, som är för handen, fatta ståndpunkt till dessa spörsmål, har han ställt hela detta viktiga avsnitt av betänkandet på framtiden. Jag kan inte finna annat än att denna departementschefens inställning är beklaglig, eftersom det är frågan om en central flygskola, som är det väsentliga i hela utredningsbetänkandet. Förslaget i den delen är konklusionen av hela arbetet. Departementschefen har endast rört vid utanverken i detta spörsmål.

Utredningen förmenar, att företaget skall givas en helt civil karaktär och anför många enligt min mening beaktansvärda synpunkter härför. Jag skall i största korthet nu försöka framföra några argument, som jag anser tala emot en militär ledning av den centrala flygskolan. Först vill jag då påpeka, att utbildningen av civilflygare utomlands huvudsakligast sker under civil ledning. Så är fallet i England, Frankrike, Holland, Belgien o. s. v., och när det gäller motsvarande institutioner inom den frivilliga verksamheten på försvarets område här i landet, t. ex. den frivilliga skytterörelsen och det frivilliga luftvärnet, är det väl ingen som tänkt sig något annat, än att utbildningen därvidlag skall ske i frivillig form och icke vara förlagd till några rent militära skolor. En inkasering av personalen har man ansett på goda grunder tämligen otänkbar. Företagsamheten och arbetsglädjen skulle, menar man, i så fall komma att betydligt hämmas, och det är nog en alldeles riktig synpunkt. Hur skulle man för resten ordna med lydnads- och ansvarsfrågor i en militär skola med civila elever? Det är enligt min mening psykologiskt mindre välbetänkt med en sammanblandning av civil och militär personal. Jag vill också erinra om att försvarskommissionen, som ägnade detta spörsmål ingående granskning, som sin bestämda mening framförde, att privatflyget liksom trafikflyget borde hänföras till en civil myndighet, nämligen luftfartsmyndigheten. Försvarskommissionen ansåg också, att privatflygningen borde vara rent flygteknisk. Militära övningar eller förövningar borde enligt dess mening icke bedrivas. Jag kanske också vågar erinra om att den flygmilitära sakkunskapen, vilken, som vi alla veta, var representerad i försvarskommissionen, höll före, att det skulle vara till stor nytta, om flygvapnet kunde repliera på ett civilt flygintresse inom landet.

Nu har man bland argumenten emot utredningsmajoritetens ståndpunkt framfört, att det råder oklarhet om var en sådan central flygskola skulle förläggas. Man lär vara tveksam om den centrala flygskolan bör läggas i anslutning till flygkrigsskolan på Ljungbyhed eller ej. Jag anser inte, att någon sådan

Ang. understöd åt privatflyget. (Forts.)

oklarhet behöver vara för handen, ty det förefaller mig ganska uppenbart, att skolan i varje fall inte bör förläggas i omedelbar anslutning till flygkrigsskolan på Ljungbyhed. Man behöver bara betänka vad som skulle kunna inträffa vid ett krigstillstånd. Ett anfall från främmande makt på flygkrigsskolan i Ljungbyhed skulle även träffa den centrala flygskolan. Givetvis vore det ändamålsenligast, att dessa båda flygskolor läge på var sitt håll.

Jag skulle också vilja göra en erinran på en annan punkt av departementschefens förslag, nämligen beträffande åldern hos de personer, som skulle kunna komma i åtnjutande av statsbidrag för utbildning till flygare så långt som till erhållande av A:2-certifikat. Departementschefen sätter åldern till 18—24 år. Jag har svårt att förstå, varför man valt denna ålder. Ingenstädes i utlandet har man gått den linjen utan bestämt åldern till 18—30 år eller samma ålder som civilflygutredningen föreslagit. Jag vill påpeka, att i den under hösten 1938 bildade, bekanta och mycket omskrivna organisationen Civil Air Force i England utbildningen är avsedd att meddelas till personer i åldern 18—30 år. Det tillkommer också en annan omständighet härvidlag, och det är den, att det förutsättes ganska betydande prestationer från enskildas sida, och sannolikheten talar för att ungdomar mellan 18 och 24 år inte ha så mycket pengar att avstå för denna utbildning, men att de som äro litet äldre och ha fått en bättre inkomst lättare skola kunna begagna sig av den.

Naturligtvis kan man säga, att det härvidlag rör sig om mycket pengar — det är sammanlagt över $\frac{1}{2}$ miljon kronor som ifrågasättes — men gentemot detta skulle jag vilja framhålla, att det frivilliga skytteväsendet, vars betydelse ur försvarssynpunkt näppeligen kan jämföras med den betydelse privatflyget skulle kunna ha, dock har ett anslag, som är nästan lika stort som det här ifrågasatta eller noga räknat 470,000 kronor. Alla veta ju, hur dyr materielen är och hur litet som i den vägen kan fås för ett par hundra tusen kronor. Jag tror inte man kan säga, att de pengar utredningen ber om äro tilltagna i övertakt. Snarare har man nog knappat in på vad man ursprungligen tänkt sig.

När man läser utskottets utlåtande, kan man inte underlåta att finna, att utskottsmajoriteten, även om den naturligtvis ger sin anslutning till propositionen, dock på många punkter anser sig kunna giva utredningen — och därmed också motionärerna — rätt. Och det är ganska anmärkningsvärt, att utskottet i slutet av sitt betänkande uttalar en förväntan, att Kungl. Maj:t allt fortfarande skall ha sin uppmärksamhet fäst på frågan *och snarast möjligt framlägga förslag till dess lösning*. Detta bestämda uttalande från statsutskottets sida kan inte anses tyda på annat, än att utskottet delar motionärernas uppfattning om att det är ytterligt av behovet påkallat, att frågan snarast möjligt ordnas.

Jag torde inte behöva fästa kammarens ärade ledamöters uppmärksamhet på vissa händelser, vilka under den senaste tiden ägt rum ute i världen, händelser bl. a. förlagda till sista långfredagen, som på ett utomordentligt sätt vittnat om betydelsen av det moderna flyget och visat, vilka enorma företag som kunna igångsättas, därest man till sin disposition har ett tillräckligt högt kvalificerat flyg. De erfarenheter, som man inte minst här i landet gjort av långfredagens händelser, äro väl sådana, att man kanske borde justera sin uppfattning, när det gäller att taga ståndpunkt till propositionen. Och jag är nog djärv att våga det påståendet, att om propositionen hade skrivits t. ex. i dag, medan man haft dessa senaste händelser ute i världen i friskt minne, det inte är alldeles otänkbart, att den fått en annan formulering och kanske kommit att ligga mera i linje med vad civilflygutredningen avsett och önskat. Man har av helt naturliga skäl nu fått en annan aspekt på detta problem än man

Ang. understöd åt privatflyget. (Forts.)

hade tidigare. Jag skulle också vilja påpeka, att en högre privatutbildning av flygare betyder en ytterst effektiv och även förhållandevis *billig* försvarsberedskap.

Nu menar statsutskottet, att man skall se, om inte en förnyad utredning kan komma med några andra uppslag. Utskottet tillstyrker därför propositionen men uttalar, som jag nämnde för ett ögonblick sedan, sin förväntan, att Kungl. Maj:t snarast möjligt skall komma med förslag till frågans lösning. Ja, detta är gott och väl. Men, ärade kammarledamöter, jag undrar, om tiden verkligen är lämplig för att fortsätta med utredningar av detta spörsmål, som redan nu, säga vad man vill, synes tillräckligt klarlagt i alla dess detaljer. Då, herr talman, såsom utrikesminister Sandler yttrade från denna plats för ett par veckor sedan, »tiden själv går klädd i stål hjälm», får väl ögonblicket anses inne att i denna fråga som i så många andra i den svenska riksdagen åtminstone tills vidare övergiva de gamla utredningsmetoderna för att i stället övergå till handling. Händelserna ute i världen ha inte visat sig i högre grad respektera Kungl. Maj:ts nådiga tågordning här hemma, och det är väl frågan om, huruvida en ändring av läget kan vara att emotse under den närmaste tiden. Tendensen i världen tyder inte på något dylikt.

Herr talman! Med vad jag här anfört vågar jag hemställa om bifall till den reservation, som vid förevarande utlåtande är framförd av herrar Nilsson i Landeryd m. fl.

I detta anförande instämde herr *Nylander*, fru *Gustafson* samt herrar *Liedberg*, *Andersson* i Lindome, *Nilsson* i Göteborg, *Tengström* och *Hellberg*.

Herr **Andersson** i Prästbol: Herr talman! När statsutskottets fjärde avdelning haft att behandla denna proposition, har man gjort detta efter samma princip, som alltid måste tillämpas i frågor av liknande art. Man har ställt sig litet tveksam, huruvida det kan vara lämpligt att sammanblanda det militära med det civila då det avser en central civil flygskola. När man studerat vad departementschefen anfört till propositionen, har man blivit övertygad om att tiden inte nu kan vara inne för tillskapande av en sådan permanent institution som en central flygskola utan att principerna i förväg prövats och godtagits från regeringens sida, detta så mycket mer som de myndigheter, som yttrat sig, och den kommitté, som förarbetat förslaget, inte varit eniga om hur det hela skulle utformas. Från militärt håll vill man ha flygskolan underordnad de militära myndigheterna. Flygutredningen har velat lägga den under väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, ett förslag som också departementschefen givit sin anslutning till. Det har förefallit statsutskottsmajoriteten lämpligast, att allt detta först bör utredas, innan man fastställer organisationen.

Jag vill även påpeka, att man ännu inte har klart för sig, var denna skola skulle förläggas. Den måste ju ha flygfält till sitt förfogande. Man kan inte tänka sig att använda de trafikflygplatser, som finnas, och inte heller lär det vara lämpligt att ha samma flygplatser som de militära utbildningsanstalterna använda.

Då man därtill tagit i betraktande, att flygskolan inte är avsedd att komma till stånd förrän efter den 1 juli 1940, har det inte funnits någon anledning för utskottet att gå in för höjning av det anslag, som av regeringen begärts.

Med hänvisning till vad departementschefen anfört och vad utskottet yttrat hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr **Svensson**: Herr talman! Då jag har deltagit i utredningen av den fråga, som vi nu behandla, ber jag att få säga några ord.

Ang. understöd åt privatflyget. (Forts.)

När man studerar propositionen och utskottets utlåtande i vad de skilja sig ifrån utredningens förslag, finner man, att olikheten huvudsakligen gäller flygskolan. Jag kan emellertid inte se, att några andra skäl — i varje fall inte några bärande — framförts vare sig i propositionen eller i utskottets förslag än en begränsning av utgifterna. Det är alltså en rent ekonomisk fråga. Man har ansett, att det belopp, som utredningen har föreslagit, har varit för högt, och därför har man reagerat och inte tagit ställning till skolan såsom sådan. Man har anfört bland andra de skäl, som de militära myndigheterna för sin del ha anfört. I anledning därav skulle jag först vilja säga, att det är mindre lyckat att använda deras skäl som motiv för begränsning av anslaget, därför att de militära myndigheterna, framför allt flygchefen, vilja ha en betydligt utökad central flygskola under sig. Det är uppenbart, att en sådan inte kommer att kosta staten mindre än en civil flygskola. Den kommer, om flygchefen får sin vilja fram, att kosta mycket mera pengar.

När vi i utredningen undersökte de olika förslagen, förelågo, såsom i propositionen och utskottsutlåtandet redovisats, tre olika alternativ. Men med kännedom om riksdagens sparsamhet vågade utredningsmajoriteten inte förorda vare sig alternativ A eller B utan tog det mest begränsade anslaget såsom en början på en utbildning i detta avseende. Om vi inte i år skulle besluta bifalla förslaget såsom sådant utan begränsa oss till att bifalla propositionen och utskottsförslaget, så är jag för min personliga del övertygad om att det inte kommer att dröja länge, förrän vi stå inför nödvändigheten att genomföra de åtgärder, som utredningen föreslagit. Att man nu skulle behöva en ytterligare utredning i det hänseende, som de militära myndigheterna ifrågasatt, tror jag för min del inte, utan jag tror, att man på goda grunder kan fatta sitt beslut enligt utredningens förslag.

Jag vill framföra ytterligare ett skäl härför, och det är, att när staten offrar stora belopp i ena eller andra avseendet, vill den helst ha en viss kontroll över den verksamhet det gäller. Jag vill ingalunda i något avseende underkänna den kontroll, som kan utövas enligt det förslag, som här är förelagt — tvärtom tror jag, att den kommer att utövas efter bästa möjliga förmåga — men man kan därmed ändå inte få samma kontroll som om det blir en verklig utbildningsskola, vid vilken man anställt folk, som följer verksamheten i dess helhet.

Det är ju nyttigt för att inte säga nödvändigt — vi ha ju erfarenhet av det och se det i tidningarna dagligen — att vi ha en verklig utbildning för våra flygare. Vi stå inte till svars med annat. Jag tror inte, att statsmakterna i fortsättningen skola räkna med den enskilda offervilligheten i alltför stor utsträckning. Tiden är sådan, att staten måste bidra till denna utbildning mera centralt, så att säga, och jag tror, att vi kunna göra detta på billiga möjliga sätt genom att bifalla utredningens förslag, som överensstämmer med den reservation, som är bifogad utskottsutlåtandet.

Jag vill också understryka ytterligare en sak, som för resten redan motiönären herr Hagberg understrukt. I slutet av sitt utlåtande har utskottet uttalat, att det »förväntar, att Kungl. Maj:t allt fortfarande har sin uppmärksamhet fäst på frågan och *snarast möjligt* framlägger förslag till dess lösning». Om man har den uppfattningen, att Kungl. Maj:t snarast möjligt bör lägga fram förslag, undrar jag, om det är en anledning att dröja i stället för att redan nu fatta beslut.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr **Bagge**: Herr talman! Jag kan ju förstå den siste ärade talarens synpunkter, men jag delar inte det slutresultat, som han kom till.

Ang. understöd åt privatflyget. (Forts.)

Det är ju på det sättet, att detta ärende har i någon mån under handläggningen kommit att ändra natur, kan man säga. Det var ju ifrån början närmast meningen att åstadkomma ett statsunderstöd till civilflygningen av mera, vad skall jag säga, sportmannamässig eller i viss mån yrkesmässig natur. Nu har emellertid allt mera kommit i förgrunden en annan och enligt min mening mycket viktigare sida av den här saken, och det är att få utbildning i syfte att stärka försvarsreserven av flygare. Detta behov har sannerligen understrukits av de senare tidernas händelser på ett sådant sätt, att vi måste ta den här saken på allvar, mina herrar. Det är, som jag ser det, en ytterligt allvarlig fråga, som vi stå inför i dag.

Vi veta ju alla, att ett av de svåraste bekymmer, som vi ha med vårt flyg, är att få ett tillräckligt antal flygare utbildade, och det betraktar jag som en kärnpunkt i vår försvarsfråga för närvarande. Nu är det väsentliga således inte längre att försöka få en utbildning, som jag nyss sade, ur sport- och yrkes-synpunkter, utan det gäller att snarast möjligt skapa en reservkår av flygare, som kan vara användbar vid krigsfara. Detta kan inte ske, om vi inte få till stånd denna centrala flygskola så fort som det överhuvud taget är möjligt. Det räcker inte med utbildningen i flygklubbarna för det ändamålet. Det räcker inte med en sådan utbildning för att göra folk färdiga att kunna rycka in i reserv som flygare vid krigstillfälle. Det måste ske genom en grundligare utbildning vid en central flygskola, och denna har därför, som jag ser saken, blivit en huvudpunkt i hela den här frågan.

Jag vill också framhålla, att försvarsstabschefen har tillstyrkt detta, så att vi stå ju inte på något sätt i strid mot de militära myndigheternas uppfattning härvidlag, och han har också intagit den enligt vad jag tycker ganska rimliga ståndpunkten, att frågan om hur denna centrala flygskola skall anordnas, varom rätt delade meningar, kan lösas på grundval av de erfarenheter, som kunna göras under verksamhetens första tid.

Nu kan man säga, att det vore ändå skönt att få ytterligare utredning o. s. v. gjord. Det kan vara på en eller annan punkt, som det kan vara bra. Men jag skulle vilja understryka den synpunkten, att vi få väl ändå i dessa dagar börja tänka på att använda en liten smula andra metoder än de, som kunna vara bra under andra förhållanden, när inte situationen är så trängande, som den är för närvarande. Det gäller ju i våra dagar framför allt att handla och att handla snabbt, och om vi kunna vinna något år bara genom att nu bevilja det högre anslaget, så tror jag det är en sak, som är av största vikt för vårt fosterlands försvar.

Jag ber på det allvarligaste, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Holmdahl*, andre vice talmannen *Magnusson*, *Leffler* och *Janson* i Frändesta.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Strindlund**: Herr talman! Motiven för det föreliggande förslaget om statligt stöd till privatflyget äro givetvis av både civil och militär art. Alla torde emellertid numera vara ense om att det är de militära motiven, som man främst måste fästa sig vid.

Avsikten är att genom understöd åt privatflyget eller, rättare sagt, åt utbildning av flygare inom privatflyget, kunna i någon mån avkorta tiden för den utbildning, som militärflygare äro i behov av. Detta skulle ha sin största betydelse, därest vi skulle komma i en konflikt. Vi måste medge, att den reserv av flygare, som vi ha, inte är tillräcklig för att luckorna tillräckligt snabbt fyllas, därest det skulle, som under krig, bli åtgång på våra flygare. Jag vill

Ang. understöd åt privatflyget. (Forts.)

dock erinra den siste ärade talaren om, att även om vi hade en central flygskola, skulle en ganska omfattande utbildning ur militär synpunkt utöver den utbildning, man får vid denna flygskola, i allt fall vara erforderlig.

Det förslag, som föreligger, innehåller ju dels förslag om att staten skall stödja utbildning till s. k. A: 2-certifikat av årligen högst 100 flygare i åldern 18—24 år, dels skola 60 flygare, vilka förvärvat sådant certifikat, kunna erhålla bidrag med 500 kronor för 15 timmars fortsatt flygträning, och slutligen skola vi enligt förslaget lämna bidrag för inköp av 6 skolplan för flygskolornas räkning med 60 procent av inköpspriset, varvid detta beräknas till 24,000 kronor.

Propositionen har ju, som också anmärkts, i visst avseende avvikit ifrån kommitterades förslag. För det första har man minskat antalet stipendier från av kommitterade föreslagna 175 till 100. Jag ber att få påpeka, att man ifrån militärt håll ansett angeläget framför allt att få en väl kvalificerad utbildning och samtidigt sagt, att om man fick ett antal av 100 sådana stipendier per år, ansåg man därmed det behov, som förelåg, vara tillgodosett. Vi ha också vid sidan av det bidrag till ytterligare flygträning under 15 timmar, som jag nyss nämnde om, tagit hänsyn till det militära önskemålet, att de skolflygplan, som anskaffas, skola vara större, tyngre och utrustade med kraftigare motorer. Detta ha vi gjort genom att höja bidraget till inköp av sådana.

Vad däremot den centrala flygskolan angår har densamma icke upptagits i propositionen. Jag vill därmed inte säga och har heller inte i propositionen sagt, att man inte skulle kunna genom en central ledning på den ifrågavarande undervisningens område få en mera kvalificerad utbildning. Herr Svensson, som själv har varit ledamot av kommittén, anförde, att han med hänsyn till sin kännedom om riksdagens sparsamhet hade rekommenderat alternativ 3. Jag måste medge, att man kan använda ett sådant motiv för ett ställningstagande, men om det är så starkt sakligt grundat kan ifrågasättas. Som också den siste ärade talaren påpekade har ju detta alternativ av de militära myndigheterna icke godtagits utan har ansetts, att om de militära önskemålen skola tillgodoses, måste man biträda något av de betydligt dyrbarare alternativen.

Jag anser, att som frågan ligger till är det skäligt att något närmare överväga nyttan ur det allmännas synpunkt av denna centrala flygutbildning och vilka fordringar man vill ställa på densamma, innan man tar slutlig ståndpunkt och framför förslag därom. Detta resonemang har också godtagits av utskottet, och jag tror för min del, att vi för närvarande kunna nöja oss med att stanna därvid. Jag rekommenderar andra kammaren att ansluta sig till utskottets förslag.

Reservationen har tagit upp två punkter, som den särskilt framhåller. Det har bland annat gjorts anmärkning på att propositionen gått ifrån kommitterades förslag ifråga om åldern på dessa stipendiater. Jag erkänner, att om man lägger civila synpunkter på detta spörsmål, kan det möjligen finnas vissa skäl för att anse 30 år såsom lämplig maximialder för stipendiaterna. Jag skall dock be att få citera, vad chefen för flygvapnet anför i denna fråga. Han framhåller följande: »Den forcerade utbildningen vid flygvapnet efter mobilisering, och i all synnerhet flygslagsutbildningen, fordrar hos eleverna en receptivitet, som man vanligen endast finner hos ungdomen. Erfarenheten utvisar, att de årsklasser, som i detta avseende stå högst, ligga mellan 20—24 år. Endast i undantagsfall finner man personer i 30-årsåldern, som i detta avseende kunna jämföras med förut nämnda årsklasser. Det föreligger sålunda ur flygmilitär synpunkt ett bestämt önskemål, att den personal, som vinner inträde i central utbildning, tillhör yngre årsklasser än vad utredningen föreslagit» . . . etc.

Ang. understöd åt privatflyget. (Forts.)

Jag tycker, att detta är ett ganska starkt skäl för att stanna för propositionens förslag.

Vad det till sist gäller om den andra punkten i reservationen, nämligen förslaget att anvisa medel att provisoriskt ordna en central flygskola, så kan jag inte finna, att de motiv, som framförts, äro så starka, att man redan nu bör anvisa det i reservationen upptagna anslagsbeloppet, utan jag tror, att det är riktigare att ytterligare överväga saken och skaffa oss något mera erfarenhet, i synnerhet som vi allesammans ännu äro ganska trevande, då det gäller denna verksamhet.

Så skulle jag till sist vilja säga till herr Bagge, som sade, att som situationen nu är gäller det framför allt att handla och handla snabbt: ja, men jag tror vi äro ense om, herr Bagge, att det gäller jämväl att handla klokt.

Herr Bagge: Herr talman! Herr statsrådets anförande har inte givit mig anledning att ändra min mening, och jag har inte heller någon anledning att ta upp någon debatt med honom, ty det är tydligt, att vi gå ut ifrån så olika synpunkter, och mina har jag redan angivit.

Jag har bara begärt ordet, herr talman, för att få påpeka ett misstag, som jag gjorde mig skyldig till, då jag sade, att herr Svensson och jag kommo till olika slutresultat. Det har påpekats för mig, att jag har missförstått honom därutinnan, och jag vill således bara nu konstatera det för mig synnerligen glädjande faktum, att herr Svensson och jag stå på alldeles samma ståndpunkt i den här frågan.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet Sköld: Den centrala flygskola, som civilflygutredningen föreslog och som nu tagits upp i en reservation till statsutskottets utlåtande, är ju nästan helt och hållet motiverad av militära skäl. Ändamålet med denna skola är i mycket liten utsträckning av civil karaktär. Den angives skola ha till uppgift att skapa utbildade flygarreserver för flygvapnet. Det är nog alldeles riktigt — vi skola åtminstone hoppas det — att det svenska flygvapnet kommer i den situationen, att det behöver utbildade flygare i större utsträckning än som för närvarande finnes. Det är därför klart, att själva huvudfrågan icke avföres från dagordningen genom ett bifall till statsutskottets förslag. Frågan kommer under sådana förhållanden att bli föremål för ytterligare utredning, och man har att vänta förslag från regeringens sida beträffande själva huvudändamålet.

Vad som gör att jag för min del här måste rekommendera kammaren att rösta för statsutskottets linje är, att jag finner det icke bara osäkert utan också osannolikt, att den föreslagna flygskolan kan komma att bli till någon nytta för vårt flygvapen, och att den i verkligheten kan komma att tillföra detsamma några utbildade reserver. Det är åtskilliga ting, som vi härvidlag måste hålla i minnet. Ingen vet, om de personer, som ta A:2-certifikat, lämpa sig att bli militärflygare. Privatflygare rekryteras för närvarande, såvitt man kan döma, från två olika grupper av folk. Det är dels personer, som ha råd och gott om tid, och för vilka flygningen utgör en sport; dels är det i mycket stor utsträckning arbetare och ingenjörer vid långt avancerade mekaniska verkstäder. Man får väl säga, att beträffande den första kategorien vet man icke mycket om möjligheten att ur densamma framskapa militärflygare. Beträffande den andra kategorien föreligga kanske sådana möjligheter.

I detta sammanhang komma vi emellertid in på en annan fråga, nämligen denna: komma vi i händelse av en mobilisering att ta ut dem, som ha 75 till 100 timmars flygutbildning vid en central flygskola bakom sig, till flygare, om de

Ang. understöd åt privatflyget. (Forts.)

stå vid en maskin i en verkstad och där äro oundärliga? Jag kan försäkra, att vi komma aldrig att ta en nitare från en flygplansfabrik och göra honom till krigsflygare. Det tar nästan lika lång tid att utbilda en nitare vid en flygplansfabrik som att utbilda en flygare.

Det är alltså två ting att i detta avseende hålla i sikte. Det ena är, att vi icke veta, om de som få fortsatt utbildning duga till militärflygare, och det andra, att vi icke veta, om de som få denna utbildning kunna tas i anspråk som reservflygare. Följaktligen måste man säga, att man har anledning att vara ytterst tveksam.

Hur skall man då göra? Enligt mitt sätt att se måste man tänka sig en sådan kombination, att man har en utbildningsanstalt för reservflygare, där man dels tar in värnpliktiga och ger dem flygutbildning och dels bereder tillfälle för civilflygare att få vidare utbildning för att på det sättet trygga det verkliga ändamålet med utbildningen. Vid en sådan anstalt måste flygvapnet bestämma, vilka maskiner som skola användas, och ha huvudinflytandet på frågan om utbildningens läggning. Då flygvapnet ensamt förfogar över kompetenta lärare, måste det även sörja för lärarkrafterna vid skolan. Man kan endast använda sådana personer såsom lärare, som inneha den högsta flyglärokompetensen och alltså gått igenom flygvapnets flyginstruktörskurs. Vidare räcker det, som alla veta, icke enbart med flygutbildning på detta förberedande stadium; man måste också vara utbildad i militära ämnen. Hur tror någon, att man skall kunna skapa en central civil flygskola under ett civilt ämbetsverk och samtidigt låta ett nödvändigt inflytande ligga hos flygvapnet? Vi måste komma fram till, att om en sådan anstalt skall inrättas, måste den tillhöra flygvapnet såsom en del av dettas beredskap.

När man alltså å ena sidan icke kan räkna med att denna civila flygskola kommer att räcka till, och när man å andra sidan kan hysa stor tveksamhet om huruvida de utexaminerade eleverna komma att ge något tillskott till flygvapnet, måste man väl säga, att det kan vara att kasta pengarna i sjön att nu besluta ett anslag på 350,000 kronor för att bygga upp en anstalt, som icke duger någonting till. Man skall icke inbilla sig, att den anstalt, man skulle bygga för dessa 350,000 kronor, skulle duga som stomme för en annan anstalt. Det kommer icke att gestalta sig på det sättet.

Alla skäl tala därför för att denna fråga får ligga till sig och underkastas en ytterligare utredning. Detta är i och för sig icke så märkvärdigt, ty vi skola komma ihåg, att när denna utredning igångsattes, så skedde det ur det civila flygets intressen och synpunkter. Under utredningens gång har det militära problemet kommit att framstå såsom ett huvudproblem för den fortsatta utbildningen. Man skall inte anklaga kommittén för att den inte kunde hyfsa detta problem, ty det var en oförutsedd händelse. Det fanns icke någon medlem i kommittén, som hade militär flygutbildning — en medlem av densamma hade civil flygutbildning — och man skall alltså inte förundra sig över att inte de militära synpunkterna kommo till ett avgörande uttryck. Det kan inte hjälpas, att de måste komma till ett sådant uttryck.

Från något håll kanske man vill fästa uppmärksamheten på att det har framhållits — särskilt av herr Bagge — att det gäller att skynda sig att handla, att inte utreda och vänta. Det är klart, att detta är ett argument, som bär så långt det räcker. Men låt oss ett ögonblick undersöka, hur långt det räcker. För det första: var skall man få lärare ifrån till denna anstalt? Jag har redan sagt, att de endast kunna komma från flygvapnet. Flygvapnet befinner sig under en forcerad utbyggnad med arbetsuppgifter så väldiga, som väl knappast någon del av statsverket har haft. Det är överbelastat med arbete av synner-

Ang. understöd åt privatflyget. (Forts.)

ligen viktig beskaffenhet. Det finns mycket små möjligheter att från flygvapnet skaffa lärare till denna skola för närvarande. Men om riksdagen bifaller det förslag, som regeringen har lagt fram om en utökning av kadettantalet vid krigsskolan för flygvapnet nästa år med femton man, får man en kaderförstärkning om två år, som möjliggör anskaffande av lärare. Men före den tiden har man icke stora förutsättningar att ge denna skola de rätta lärarkrafterna. För det andra: varför skola vi ha reservflygare? Jo, för att bemanna det material, som vi kunna skicka i elden, när de på ordinarie sätt utbildade flygarna äro förbrukade. Det är visserligen så — det är ingen hemlighet — att den svenska flygindustrien befinner sig under en kraftig utbyggnad — och om vissa förslag, som jag framlagt, bifallas av riksdagen, kommer denna utvidgning att bli ännu mera forcerad — men den tar likväl sin tid, och vi få därför inte räkna med att vi ha en industri, som är kapabel att omedelbart efter krigsutbrott tillföra flygvapnet nya mängder av material. Det tar ett par års tid även det. Innan dess ha vi med den ordinarie ordningen tillräckligt antal flygare till det material, som vi mänskligt att döma kunna skaffa. Man får alltså skilja på vad man önskar och tycker skulle vara bra att ha och den hårda nödvändigheten. Den hårda nödvändigheten i detta fall är sådan, att vi ha tid att dröja ytterligare ett år med att ta ståndpunkt till denna sak utan att det är till nackdel för det svenska försvarsväsendet.

Med hänsyn till vad jag här har sagt skulle jag vilja rekommendera andra kammaren att följa statsutskottets majoritet. Jag tror, att vi på det sättet slipa göra av med 350,000 kronor, som säkerligen kunde användas på ett mycket bättre och effektivare sätt, om vi få tillfälle att ytterligare begrunda denna sak. Jag håller med herr Svensson om att vad jag här har i tankarna kommer att kosta mycket mer än dessa 350,000 kronor, men jag måste å andra sidan hävda, att skall man lägga ut pengar, så skall man ha valuta för dem, och det är större sparsamhet att ge ut litet mer pengar och få valuta för dem än att ge ut mindre pengar och inte ha någon verklig glädje av dem.

Herr **Hagberg** i Malmö, som nu för kort genmäle erhöi ordet, anförde: Jag fäste mig under herr statsrådets anförande vid den omständigheten, att herr statsrådet ifrågasatte, huruvida verkligen den utbildning, som man tänkt sig skola äga rum vid den centrala flygskolan, skulle kunna bli sådan, att de krafter, som där få sin danning, skulle kunna tagas i anspråk som krigsflygare. Herr statsrådet undrade, huruvida denna utbildning kunde ge något tillskott till flygvapnet, om jag icke noterade oriktigt.

Jag vill i anledning därav framhålla, att detta uttalande inte korresponderar med den mening, som chefen för försvarsstaben givit uttryck åt i detta hänseende, då han som bekant förklarar, att, om ytterligare överväganden skulle bliva erforderliga, han för sin del måste tillstyrka, för att effektiva stödåtgärder *utan uppskov* måtte komma till stånd, att förslag framläggas redan till 1939 års riksdag om inrättande provisoriskt av en central flygskola samt om övriga av utredningen förordade stödåtgärder för privatflygningens utveckling. Den mening, som chefen för försvarsstaben företräder, är alltså något annorlunda än den herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet här framfört.

Vidare förklarade herr statsrådet, att vi inte hade tillgång till lärare till denna verksamhet nu. Detta torde vara riktigt, men jag vill fästa uppmärksamheten på att ingen ifrågasatt, att denna verksamhet skulle starta nu. Såväl motionärerna som reservanterna förutsätta liksom civila flygutredningen, att den skall starta den 1 juli 1940.

Ang. understöd åt privatflyget. (Forts.)

Vidare yttrade:

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Jag ber att få ge ett par korta repliker.

Jag vill icke i debatten dra in de olika meningar, som skilda militära myndigheter kunna ha, och jag vill icke ställa den ena mot den andra. Jag vill bara förklara, att vad jag här har anfört inte bygger på mina egna spekulationer utan på ingående samtal, som jag haft med de personer inom flygvapnet, som närmast ha hand om utbildningen. Det var den första repliken.

För det andra vill jag replikera, att som jag nämnde kommer kaderökningen av officerskåren vid flygvapnet att äga rum ungefär den 1 juni 1941, och följaktligen blir icke tillgången på befäl tillräckligt stor redan nästa år.

Herr Staxäng: Herr talman! Det var med en viss bävan, som jag såg, att jag skulle få ordet efter herr försvarsministern, som i sitt anförande givetvis skulle framlägga de militära synpunkterna på frågan.

I anknytning till herr statsrådets yttrande, att det inom flygvapnet pågår en mycket forcerad utbyggnadsverksamhet, måste jag säga, att jag tycker, att detta i någon mån borde tala för att man nu även på frivillig väg söker ordna och tillgodose den personella beredskapen, när det gäller flygutbildningen och att detta borde betraktas som både nödvändigt och bra och ses med tacksamhet.

Jag måste även vända mig mot herr statsrådets uttalande, att utredningsarbetet varit baserat på det civila flygintresset. Jag vill framhålla, att det ganska klart framgår av civilflygutredningens betänkande, att utredningen redan i början av sitt arbete bedrev samarbete med de militära myndigheterna eller åtminstone inhämtade dessas åsikt just i denna fråga. Om jag har fattat saken rätt, så förhåller det sig på det sättet, att kommittén i ganska stor utsträckning baserat sitt arbete på dessa yttranden.

Jag tycker också, att herr statsrådet gjorde skillnaden mellan utskottets och reservanternas ståndpunkter större än vad den i själva verket är. Ty var ligger skillnaden mellan dessa två förslag? Jo, av det ökade anslag, som reservanternas påyrka, äro omkring 340,000 kronor avsedda till materielanslag, alltså till inköp av flygmaskiner, och endast 12,000 kronor till arvoden. På vad sätt skulle alltså denna sak och denna uppgift kunna snedvridas genom ett bifall till reservanternas förslag? Jag kan inte finna, att detta på minsta sätt skulle behöva bli fallet, ty inköpas dessa maskiner, som alltså äro avsedda för den centrala flygskolan, vilken de militära myndigheterna också ansett nödvändig — därom har full enighet rått — så skulle detta material kunna användas för utbyggnad såväl enligt alternativ C som enligt alternativ B, alltså på de punkter, där de militära myndigheterna kanske ha stått litet tveksamma. Likaväl som om man skulle kunna inrymma den centrala flygskolan under militär ledning, så skulle även dessa flygmaskiner kunna utnyttjas av flygskolan anordnad på detta sätt. Jag vill ytterligare framhålla, att även om man skulle inköpa dessa flygmaskiner för det ökade anslag, som begäres av reservanternas, så blir det väl dock ett välkommet tillskott, när det gäller materialreserven även för flygvapnet, om nu inte denna centrala flygskola skulle fortsätta.

Jag vill något stanna vid vad talesmannen för utskottet, herr Andersson i Prästbol, yttrade, när han här förordade utskottets förslag. Han sade, att man varit tveksam, om man här liksom skulle sammanblanda civila och militära förhållanden. Om man ser, hur förhållandena ute i världen gestalta sig,

Ang. understöd åt privatflyget. (Forts.)

och beaktar de erfarenheter, vilka kommittén måst bygga på, har man emellertid klart kunnat förnimma, att en sådan sammanblandning och ett sådant samarbete kunnat realiserats i andra länder. Det har meddelats mig, att de ynglingar, som i England ämna undergå militär flygutbildning, först få göra en hemställan till flygministeriet, varefter de hänvisas till privata flygskolor, där de få undergå den elementära utbildningen. Sedan de vistats där en tid, få de fortsätta sin utbildning vid de militära skolorna. Jag kan ju också nämna, att även försvarscommissionen av 1936 varit inne på samarbete mellan civila och militära myndigheter.

Med anledning av herr Anderssons i Prästbol påpekande, att kommittén inte varit enig, vill jag bara erinra om det förhållandet, att vad man inom kommittén inte varit enig om har varit de olika alternativ i fråga om utbyggnad av den centrala civila flygskolan, som man borde besluta sig för. I fråga om förläggningsen av denna flygskola har kommittén utarbetat, eller åtminstone pekat på, direkta förslag. Jag måste i detta sammanhang också beröra ett par invändningar, som gjorts av statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet. Han citerade ett yttrande av chefen för flygvapnet angående vilken ålder, som man skulle stipulera för inträde vid denna skola. Jag medger villigt, att chefens för flygvapnet uttalande, att t. ex. åldern 18—24 år är den mest lämpliga, är riktigt, men man kan inte komma ifrån reservanternas påpekande, att det med en sådan åldersbegränsning inte skulle bli den bredd i fråga om personell beredskap och material, som man önskar härvidlag. Jag kan också tillägga, att i en frivillig organisation på detta område, som bildats i England i slutet av 1938, har man gått in för en ålder av upp till 30 år. Om jag inte är fel underrättad, har man också här i landet, när det gäller personal tillhörande flygvapnets reserv med tjänstgöringsskyldighet, kunnat gå upp till en ålder av 40 år. När reservanterna på grund av de omständigheter de anfört i sin reservation velat höja åldern upp till 30 år, ha de alltså fog för sin begäran. Säkert skulle inte heller ett bifall till detta förslag minska effektiviteten av det resultat, som här avsetts.

Sedan vill jag påpeka en annan sak, nämligen att departementschefen föreslår, att man skall lämna stipendier för en utbildning om 25 timmars flygtid och därefter för en fortbildning på 15 timmar. Beträffande denna sak är att märka, att chefen för flygvapnet på ett ganska tydligt sätt påpekat följderna av att man splittrar en utbildning på detta sätt. Han säger nämligen i yttrande med anledning av kommitténs betänkande på följande sätt: »En flygförarens utbildningsstandard kan icke mätas endast i ett antal redovisade flygtimmar, utan måste hänsyn tagas jämväl till längden av den tidsperiod, under vilken den sammanlagda flygtiden i fråga är förvärvad. Den högsta standarden nås genom en jämförelsevis stor koncentrerings av flygtiden». Här påpekar chefen för flygvapnet alltså, att det räcker inte med en utbildning på 25 timmar och en fortbildning på 15 timmar, utan vad som behövs är en utbildning under en längre period. Med ett bifall till reservanternas förslag om denna centrala flygskola, där utbildning skall lämnas för upp till 65 timmars flygtid, tillgodoses just det krav, som chefen för flygvapnet framställt.

Det är efter de anföranden, som här hållits, inte mycket att tillägga. En sak borde dock stå klar, nämligen att man med ett bifall till reservanternas förslag inte på ringaste sätt har bundit sig beträffande organisationen av den civila flygskolan. Den skulle då faktiskt bli i enlighet med den önskan, som uttryckts av chefen för försvarsstaben. Om man här bifaller reservanternas förslag om detta ökade anslag till materiel, har man så att säga byggt denna sak litet tidigare färdig, än om man väntar ett år.

Ang. understöd åt privatflyget. (Forts.)

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Råstock: Herr talman! Herr Staxäng har så rätt i att man inte alls har bundit sig genom att bifalla reservationen, ty något mera dimmigt än vad som säges i den kan inte gärna tänkas — det tror jag kammarledamöterna kunna vara ense med mig om att konstatera efter den belysning spörsmålet har fått av kommunikationsministern och försvarsministern. Men om jag säger, att jag ger Staxäng rätt i det, är det det maximum av medgivande, som jag är beredd att ge hans ståndpunkt.

När vi behandlade detta ärende på utskottets fjärde avdelning, trodde jag till en början, att vi skulle kunna samlas om det lugna och sakliga sätt att bedöma frågan, som utskottsmajoriteten har enat sig om, men fastän alla vid bordet voro ense, när vi utformade vårt första förslag till utlåtande, så befanns det sedan, att en överväldigande sakkunskap måste tillkommit. När frågan sedan behandlades i utskottet, togs nämligen en debatt upp av en av suppleanterna på fjärde avdelningen — till mycket stor överraskning, får jag lov att säga, efter den grundliga utredning vi berett frågan i fjärde avdelningen. Vi hade nämligen låtit informera oss av två utomordentligt sakkunniga personer och likväl kommit till det resultatet, att vi gjorde klokast i att följa Kungl. Maj:ts förslag. Så ligger den saken till.

Jag har svårt att förstå, hur man i denna fråga skall kunna åberopa några speciella försvarssynpunkter beträffande flygskolan, ty i kommittéförslaget har man ju sagt, att den är inte avsedd att börja förrän den 1 juli 1940. Man har vidare sagt, att man vill ha anslag till materiel. Ja, mot det ställer jag herr försvarsministerns uttalande, att det inte finns möjlighet att forcera fram en tillverkning på detta område i den skala, som skulle vara erforderlig för att på ett betryggande sätt kunna tillgodose detta ändamål. Vad är det vi bråka om? Vi ha ifrån majoritetens sida ansett, att det vore allt skäl i världen att klara ut, för det första, om det skall bli en enbart civil flygskola eller en blandning av civil och militär skola. Vi ha vidare ansett, att man borde bli på det klara med, vilken myndighet den skulle sortera under. Vi ha också anslutit oss till statsrådets uttalande beträffande elevernas ålder. Det är väl ingen, som kan inbilla sig, att en människa, som nått åldrarna mellan 24 och 30 år, skulle vara särskilt begiven att skaffa sig ett nytt yrke och lämna familj och allting för någonting, som han inte riktigt vet, var det slutar. Det är nog klokare att bygga på den ungdomliga dådlusten, om man vill ha något utträttat.

Sedan vill jag säga, att av statsrådets och chefens för försvarsdepartementet uttalande här fullständigt klart framgick, så vitt jag förstår, att om man vill en förstärkning i försvarshänseende, måste utbildningen från början läggas så, att den inte får alltför mycket civilt inslag till ingen nytta. Låt oss se på saken, som den är. Låt Kungl. Maj:t fundera på saken, och om det går att få ett fullständigt och väl genomtänkt förslag, skall det komma försvaret till godo i alla avseenden redan vid början av nästa år.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr Svensson: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr statsrådet Skölds yttrande. Jag vill bara erinra om att den utredning, som verkställdes av civila flygutredningen, icke skett ur militär synpunkt. Statsrådet påpekade, att det inte skulle finnas kompetenta lärare till denna flygskola nu utan först längre fram. Med anledning därav tillåter jag mig fråga: varför vilja både chefen för flygvapnet och chefen för försvarsstaben ha flyg-

Ang. understöd åt privatflyget. (Forts.)

skolan ordnad enligt alternativ B? Jag tycker, att statsrådets uttalande inte riktigt överensstämmer med den ståndpunkt, cheferna för flygvapnet och försvarsstaben intagit, då ju dessa måste ha kännedom om det förhållandet, att det skulle saknas lärare till denna skola, som de för övrigt vilja ge en mera militär anstrykning.

Sedan vill jag säga, att även om man ser det från militär synpunkt — och jag förstår, att försvarsministern i varje fall skall göra det — så är jag för min del som civil en liten smula betänksam över att flygutbildningen *enbart* skall bli av militär karaktär. Jag hoppas verkligen, att vi skola komma fram till en tid, då vi även kunna använda och tänka på flygarna för andra ändamål än militära. Beträffande utbildning för civila ändamål tror jag, att det är bättre, om flygarna få den utbildningen under civila ämbetsmyndigheter än under rent militära. Militären i all ära, men jag måste säga, att när det gäller sådant som det nu är fråga om, så blir det under militär ledning inriktat på särskilda ändamål, och det är uppenbart, att därav följer ett annat system, men det passar inte helt och hållet det civila. Utan att taga bestämd ställning till denna sak är jag för min del övertygad om, att frågan föres fram och föres fram fortare, och jag hoppas också till bättre resultat, om man fattar positivt beslut redan vid innevarande års riksdag.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet erinrade om att mina motiv inte voro så synnerligen starka. Jag vill inte vara elak, herr statsråd, men de motiv, som ha framlagts i propositionen, äro inte heller riktigt starka.

Herr Staxäng: Herr talman! Jag nödgades begära ordet med anledning av herr Råstocks anförande, däri vissa interiörer från utskottsarbetet omnämndes. Jag brukar inte ha för vana att komma med berättelser ifrån det området i kammaren, men jag vill dock mot herr Råstocks påpekande därvidlag ha sagt, att för mitt vidkommande har jag redan första gången, jag tog ställning till frågan, intagit samma ståndpunkt som nu. Jag var inte närvarande, när frågan preliminärt behandlades i avdelningen, men när utskottsutlåtandet justerades, var jag närvarande. Jag gjorde då en hel del anmärkningar, som också beaktades, och uttalade, att jag beträffande punkten angående den centrala skolan skulle komma att reservera mig.

I övrigt vill jag bara i korthet anför, att när man brukar tala om nödvändigheten att skaffa mera materiel till flyget — det brukar ju gå att köpa utifrån — saknar man tillgång till flygare, och när man vill ha fram flera flygare, saknar man materiel. Jag tror inte, man har glömt, att för ett par år sedan, då det i en interpellation hemställdes om en forcering av ett visst års försvarsbeslut, svarades det, att verkstäderna inte kunde prestera mera, varför det nästan var en praktisk omöjlig sak att genomföra en sådan forcering, men redan ett år efteråt kunde man kasta in ett stort antal miljoner just på det området. Situationen är ganska likadan i dag. Man begär här, att man redan nu skall besluta ett anslag till inköp av materiel, och nu får man ungefär samma svar, att det inte går att skaffa fram detta materiel. Är man säker på, att det är lättare att skaffa detta materiel nästa år, om man väntar till dess? Jag tror inte det, herr talman, och därför vidhåller jag mitt yrkande.

Herr Råstock: Herr talman! Jag vill bara konstatera, att jag nödgas beklaga, att herr Staxäng inte hade tid att vara närvarande under hela handläggningen av ärendet i avdelningen, ty då kanske jag nu sett honom på samma sida som jag.

Ang. understöd åt privatflyget. (Forts.)

Herr **Staxäng**: Herr talman! Jag vill bara meddela ordföranden i statsutskottet, att på kansliet finns det papper, som visa, att jag under den tiden var tjänstledig och befann mig hemma.

Herr **Råstock**: Herr talman! Det inverkar inte på mitt omdöme; jag beklagar, att herr Staxäng inte hade tid att vara närvarande.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Bagge begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 98, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

Föredrogs bankoutskottets memorial, nr 32, angående användande av riksbankens vinst för år 1938; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Ang. av Kungl. Maj:ts beträffande jordbruksdepartementet gjorda framställningar om kapitalinvestering m. m. Föredrogs, punktvis, jordbruksutskottets utlåtande, nr 32, angående Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande jordbruksdepartementet gjorda framställningar om anslag till kapitalinvestering jämte i ämnet väckta motioner.

Till jordbruksutskottet hade hänvisats de i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till kapitalinvestering, som rörde jordbruksärenden. Kungl. Maj:ts förslag innefattades i motsvarande punkter i det vid statsverkspropositionen fogade statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 4 januari 1939 (Kapitalbudgeten: bil. 7). I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft åtskilliga i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4 och 5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

Punkterna 7—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12, angående statens fjäderfälånefond.

Under punkten 12 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Statens fjäderfälånefond för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Ang. statens
fjäderfälåne-
fond.

I samband därmed hade utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 102 av herr *Mannerskantz m. fl.* likalydande med II: 168 av herr *Liedberg m. fl.*, vari hemställts, att räntefoten för lån ur bland annat statens fjäderfälånefond måtte provisoriskt sänkas under budgetåret 1939/40 till 3.5 procent, samt att riksdagen för täckande av minskad ränteinkomst för i motionerna angivna fonder måtte anvisa ett förslagsanslag av 125,000 kronor;

2) I: 224 av herr *Nilsson, Bror, m. fl.* likalydande med II: 337 av herr *Onsjö m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att utlåningsröntan å jordbrukets räntebärande lånefonder från och med nästa budgetår skulle sänkas till 3.5 procent.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

A) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Statens fjäderfälånefond såsom kapitalinvestering i fonden för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor;

B) i anledning av motionerna I: 102 och II: 168 samt I: 224 och II: 337 medgiva, att röntan å lån från statens fjäderfälånefond finge under budgetåret 1939/40 utgå efter 3.5 procent.

Reservation hade vid punkten avgivits av herrar *Johansson* i Björnlunda, *Granath, Lindbärg, Anderberg, Uddenberg, Andersson* i Löbbo och *Andersson* i Tungalsta, vilka hemställts,

A) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Statens fjäderfälånefond såsom kapitalinvestering i fonden för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor;

B) att motionerna I: 102 och II: 168, såvitt desamma behandlats under förevarande punkt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) att motionerna I: 224 och II: 337, såvitt desamma behandlats under förevarande punkt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Johansson** i Björnlunda: Herr talman! Frågan om en sänkning av röntan på statens utlåningsfonder har varit föremål för riksdagens och utskottets uppmärksamhet under en lång följd av år. Vid 1935 års riksdag hemställdes i motioner, att röntan å fjäderfälånefonden och åtskilliga andra lånefonder skulle sättas ned till 3.5 %. Då jordbruksutskottet erinrade, att om man skulle sätta ner röntan på alla statens fonder, skulle detta kräva en investering av skattemedel på 52,931,538 kronor, så ansåg man sig inte kunna göra detta. Då var röntan cirka 4¹/₂ %, men riksdagen och utskottet voro eniga och uttalade i motiveringen, att man antog, att Kungl. Maj:t skulle komma

Ang. statens fjäderfålanefond. (Forts.)

att, när medelräntan å statens inlåning hade sjunkit tillräckligt mycket, föreslå en nedsättning av utlåningsräntan. Man uttalade då, och man har uttalat sedan — och utskottet är ense på den linjen — att man inte skall sätta ner räntan, förrän det är möjligt att göra det med $\frac{1}{2}$ %. År 1937, då medelräntan hade sjunkit till 4 procent, föreslog Kungl. Maj:t i proposition riksdagen, att räntan å alla utlåningsfonder skulle sättas till 4 procent men med skyldighet för låntagarna att, om ränteläget skulle komma att ändras, vara underkastade den höjning av räntefoten, som kunde fordras för att den skulle motsvara medelräntan på den fonderade statsskulden.

Vid 1938 års riksdag hemställdes i två motioner om nedsättning av räntan till 3.6 procent. Jordbruksutskottet var då enigt om att avstyrka denna framställning. Utskottet företog en grundlig undersökning och infordrade yttrandet från riksgäldskontoret och statskontoret. Fullmäktige i riksgäldskontoret förklarade därvid, att någon möjlighet till nedsättning till 3.6 procent icke förelåg förrän den 1 juli 1940, ifall man icke ville företaga avskrivningar genom investering av betydande belopp av skattemedel. Förutsättningen för en nedsättning var, att man skulle lyckas konvertera de lån, som löpte med 4.5 procents ränta, till 3 procent. Samma herrar, som nu yrka på nedsättning, herr Mannerskantz och herr Liedberg, yrkade då på att man skulle provisoriskt sätta ned räntan till 3.6 procent under en tid av två år, d. v. s. under tiden intill dess man kunde få en definitiv räntenedsättning eller till den 1 juli 1940. Om det till den tidpunkten icke hade lyckats omplacera de dyra lånen, skulle räntefoten återgå till den gamla. Utskottet var emellertid enhälligt om att avstyrka detta förslag. Utskottet ansåg, att man icke borde sänka räntefoten enbart för vissa fonder, utan att en räntesänkning borde göras på en gång för samtliga utlåningsfonder.

År 1937 var det även fråga om egnahemslånefonden, och riksdagen fattade då på utskottets förslag beslut om att sätta ned räntan till 3.6 procent för jordbruksfastighet och till 4 procent för bostadsfastighet. Denna räntenedsättning skulle gälla som ett provisorium under tre år t. o. m. år 1940. Riksdagen begärde emellertid också i skrivelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t skulle utreda möjligheterna för en räntenedsättning för lån från övriga utlåningsfonder. Denna skrivelse ansåg jag för min del vara överflödig, enär riksgäldskontoret hade förklarat, att man på samma sätt som år 1937, så snart medelräntan hade sjunkit så mycket, att det blev möjligt, ämnade föreslå Kungl. Maj:t en ny nedsättning. Emellertid ansåg jag icke någon olägenhet föreligga med skrivelsen, eftersom densamma icke innehöll någon hemställan om att förslag i ämnet skulle föreläggas 1939 års riksdag.

I motionerna sägs nu, att man icke har märkt, att Kungl. Maj:t har vidtagit några åtgärder. Efter att ha redogjort för vad riksgäldskontoret och statskontoret ha yttrat anför emellertid finansministern i årets inkomstberäkning, att han gjort förfrågan hos riksgäldskontoret, huruvida utsikterna på den privata penningmarknaden voro sådana, att man kunde vänta en ytterligare räntesänkning av större omfattning på så långfristiga lån, som det här är fråga om. Det gäller lån med 20, 15 eller 10 års amorteringstid, olika för olika fonder. Han fick då det svaret, att en sådan större räntesänkning icke var sannolik. Riksgäldsfullmäktige ansågo sig emellertid icke böra yttra sig om vilken ränta staten skulle taga. En reservant anförde emellertid, att räntetendensen under de senaste åren varit sjunkande men icke i sådan utsträckning, att det kunde anses berättigat att sänka räntan å lånen från statens utlåningsfonder.

I den proposition i egnahemsfrågan, som numera avlämnats av Kungl. Maj:t och ligger under utskottets behandling, har jordbruksministern anført, att han

Ang. statens fjäderfålanefond. (Forts.)

har inhämtat, att finansministern kommer att låta verkställa en utredning rörande förräntningen av samtliga statliga utlåningsfonder, varvid man skall undersöka möjligheten för en nedsättning av räntefoten för lån från dessa fonder. För egnahemslånen föreslås i denna proposition ingen förändring, utan man fasthåller tills vidare vid det provisorium, som kom till år 1937, och som då beslöts skola gälla för åren 1937, 1938 och 1939. Egnahemslånetagarna få sålunda betala 3.6 procent för jordbruksfastighet och 4 procent för bostadsfastighet.

I år föreligga två grupper av motioner. I den ena gruppen, motioner av herrar Mannerskantz och Liedberg, föreslås nedsättning av räntefoten för vissa angivna fonder. Man börjar exempelvis med den fond, som vi alldeles nyss behandlade, nämligen statens kaninavelslånefond. Här har utskottet icke kunnat följa motionärerna, alldenstund lån från fonden äro räntefria, och det ju är mycket svårt att sätta ned räntan, då det icke finns någon.

En annan fond, som man tagit med, gäller bostadsförbättringslånen för landsbygden. Den hör emellertid icke till nionde huvudtiteln utan under femte. Beträffande denna fond har jordbruksutskottet givetvis icke kunnat fatta något beslut. I dagarna har ju kommit en proposition i ämnet, som skall behandlas av statsutskottet, och jordbruksutskottet får tydligen rätta sig efter vad statsutskottet och riksdagen besluta.

Motionärerna ha vidare tagit med nyodlingslånefonden. Vi ha emellertid också en äldre fond än denna, den norrländska nyodlingslånefonden, som motionärerna icke tagit med, fastän det ännu finns låntagare kvar i denna äldre fond. Man kräver alltså, att de, som tagit lån i den allmänna nyodlingslånefonden, skola betala 3.6 procent, under det att de, som tagit sina lån i den äldre fonden, kanske bara några månader eller ett halvt år tidigare, fortfarande skola få betala 4 procent.

Man talar också om virkesmätningsslånefonden, ehuru det icke finns och aldrig har funnits någon låntagare i denna fond.

Jag har velat peka på dessa exempel för att visa, hur lösligt det hela blivit hopkommet.

I den andra gruppen av motioner, av herr Bror Nilsson och herr Onsjö, kräves, att räntan skall nedsättas på alla fonder, som lyda under nionde huvudtiteln. Det är de flesta fonderna. Om jag icke minns orätt, är det sammanlagt 39 olika lånefonder. Inom utskottet har man tillmötesgått dessa motionärer genom att taga med en enda av de fonder, som de särskilt ha ömmat för, nämligen kalkbrukslånefonden. Det är ett särskilt kapitel med denna fond. Där finns bara en låntagare, som har två lån på sammanlagt 45,000 kronor. Låntagare är Burträsksk kalkbolag, vilket bolag för närvarande äges av koncernen Sala-Strå, den s. k. kalkrusten. På den punkten har utskottet tyckt, att den bort tillmötesgå bondeförbundsmotionen om räntesänkning. Jag tycker nästan, att det liknar humbug — förlåt uttrycket, herr talman!

Inom utskottet kom man som sagt fram till två olika alternativ på första avdelningen. Det alternativ, som betecknades med b), är det som blivit utskotts-majoritetens, under det att alternativ a) utgör reservationen. Denna utgång berodde därpå, att de äldre ledamöterna, som ansågo sig bundna av den ställning, som de intogo i fjol, drogo sig tillbaka, d. v. s. icke alla, ty några ändrade uppfattning, vilket må vara förlåtligt. Jag tror emellertid, att man här säkerligen från högerledamöternas sida har velat spekulera i att få till stånd en spricka inom bondeförbundet. Dess nyvalde ledamot i första kammaren, som kanske icke kände så noga till de politiska intrigerna i utskott och kamrar, kom med sin motion ut på hal is, och detta var nog anledningen till att man har ändrat mening.

Ang. statens fjäderfålanefond. (Forts.)

Jag vill också yttra några ord i fråga om hur räntenedsättningen skall finansieras. Även inom jordbruksutskottet har man ju godkänt den princip, som antogs av riksdagen i fjol, att det kapital, som icke lämnar 4 procents ränta, skall nedskrivnas i driftbudgeten. Motionärerna anse emellertid, att det behöver man icke göra i detta fall, eftersom det bara gäller ett provisorium. Det är på denna punkt, som striden har stått. Herrar Mannerskantz och Liedberg ha både i fjol och i år förfäktat den meningen, att om man bara ersätter räntenedsättningen, behöver man icke företaga någon nedskrivning av kapitalet. Jag är för min del icke så övertygad om att detta resonemang håller inför det beslut, som riksdagen fattade i fjol. I motionerna föreslås, att man skall taga upp ett särskilt anslag under nionde huvudtiteln på 125,000 kronor. Vad skall detta anslag användas till? Jo, det skall användas för räntenedsättningen. Det är en helt ny princip, och jag kan icke förstå annat än att det skulle innebära, att riksdagen skulle bevilja ett anslag till sig själv. Riksgäldskontoret är ju riksdagens verk. Vi skulle sålunda taga upp ett anslag på 125,000 kronor, som riksdagen skulle bevilja riksdagen. Det håller icke. Det ha herrarna i utskottsmajoriteten också märkt, och därför ha de ändrat sig. Om man skulle gå den vägen, finge man taga upp ett anslag, som skulle kallas bidrag till betalning av räntor å vissa lån, och riksdagen skulle då anvisa 125,000 kronor, som skulle delas ut på alla låntagare, som ha lån i de ifrågavarande fonderna. Den ene småbrukaren skulle få 1 krona 25 öre, den andre 1 krona 50 öre o. s. v., och därmed tycks man föreställa sig, att deras ekonomi skulle vara räddad och att de icke mera skulle behöva anlita statens hjälp.

Nu har man emellertid lagt om saken. Det belopp, som det gäller och som i januari beräknades till 125,000 kronor — jag vet icke efter vilka grunder beräkningen har skett — har man nu ansett sig kunna minska till 90,000 kronor, och man säger, att »härav föranledda budgetära åtgärder synas lämpligen kunna vidtagas i samband med statsregleringen för budgetåret 1939/40». Om riksdagen bifaller detta, har svenska riksdagen alltså hunnit så långt, att man för första gången medvetet skall besluta om en utgift, som skall täckas först vid budgetsregleringen. Visserligen ha vi tidigare haft anslag, som fördelats på två eller tre år, men då ha icke heller pengarna helt tagits i anspråk första året. Motionärerna ha här velat gå i bräschen för den gamla uppfattning, som vi numera ställt på avskrivning. I gamla tider skulle utskottet ha kunnat skriva, att beträffande medelsanskaffningen kommer statsutskottet att i sinom tid avgiva utlåtande. Så lydte ju den gamla termen, så snart det gällde statsregleringen. I riksstaten är upptaget ett anslag för betalning av räntor å statsskulden, och är detta anslag rätt beräknat, kommer det nu att fattas 90,000 kronor. Utskottsmajoriteten säger, att täckningen av denna brist får ske vid statsregleringen. Det händer ju ibland, att enskilda firmor, kommuner och lands ting ha brister att täcka, men jag trodde verkligen icke, att det hade gått så långt, att riksdagen icke skulle täcka dessa 90,000 kronor vid beslutets fattande.

Jag skall icke vidare uppehålla mig vid denna sak utan vill säga några ord i allmänhet om dessa motioner och många andra motioner, som ha förelegat. Man har klagat över den likriktning, som förekommer i utskottet. Det har nästan blivit ett slagord. Jag vet icke vad man egentligen menar med det, om man menar, att de utskottsledamöter, som tillhöra regeringspartierna, icke våga opponera sig mot regeringens förslag. Om det emellertid skulle behövas en likriktning, vore det väl den, att utskottsledamöterna åtminstone fasthöllo vid sin tidigare uppfattning, när ingenting inträffat, som motiverar en ändring, d. v. s. ha samma uppfattning i år, som de haft under en lång följd av tidigare år. Läget är nämligen snarast bättre än i fjol. Ett år av väntetiden

Ang. statens fjäderfä-lånefond. (Forts.)

har gått, och det är bara ett år kvar, innan vi komma till den räntesänkning, som vi alla hoppas och tro skall kunna komma till stånd.

För egen del har jag särskilt blivit beskylld för att vara likriktad. Jag erkänner, att jag varit det, men jag har icke varit det av politiska skäl utan på grundval av en ekonomisk princip. Med de små ekonomiska resurser, som jag har haft, har jag tillämpat den principen i 50 år och ämnar tillämpa den så länge jag lever. Den har alltid visat sig hållbar och den går ut på att aldrig draga några växlar på framtiden. Jag har aldrig haft en borgen, jag har aldrig haft några skulder, jag har aldrig fått något kravbrev, och jag har klarat mig bra med den principen. Den går icke att tillämpa i riksdagen, den går icke att tillämpa i landstinget och den går icke att tillämpa i kommunerna, men en enskild man kan göra det, även om han ibland får halvsvälta för att få det att gå ihop. När Kungl. Maj:t emellertid lagt fram en statsverksproposition, åtföljd av inkomstberäkning, och när man icke har kunnat säga var pengarna skola tagas för att tillmötesgå alla de anslagsökningar på åttskilliga miljoner kronor, som herrar motionärer ha äskat, har jag emellertid icke velat gå med på dessa motionärers förslag, därför att det hos mig finns något kvar av min privata princip att icke bevilja medel, när jag icke vet, hur de skola anskaffas. I vår tid gör sig ju ett annat resonemang mera gällande, nämligen att det och det skall jag ha, pengarna har jag icke men det klarar sig väl i framtiden, när de skola betalas. En sådan princip är nog icke hållbar i längden, och jag undrar, om det är hållbart för svenska staten att ge sig in på en sådan politik.

Jag har velat säga detta, därför att jag vet, att det råder missnöje mot mig inom utskottet, där man beskyllt mig för att vara snål. Det kan emellertid komma den dag — kanske är den ganska näraliggande — då det icke längre går att bara öka statens utgifter på samma sätt som hittills skett. Nionde huvudtiteln har ökats med över 15 miljoner kronor bara på ett år. Fortsätta herrarna på samma sätt, så komma en dag svårigheter att uppstå för finansieringen. Det kan bli andra tider med nedåtgående konjunkturen, då skattekraften sjunker, och då man är bunden vid dessa utgifter. Så länge det finns något i krubban, så länge bitas icke hästarna, men när krubban blir tom, blir det strid om det lilla, som finns kvar.

Herr talman! Jag skall icke uppta tiden längre. Det sista, jag har yttrat, hör ju egentligen icke till själva saken, men jag har velat en gång för alla säga dessa ord. Jag ber att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Häruti instämde herr *Uddenberg*.

Herr *Liedberg*: Herr talman! Jag skall be att få börja motiveringen för utskottsmajoritetens mening med att citera ingressen, där det framhålles, »att det torde böra tillses, att lån från statens utlåningsfonder, som tjäna samhällsnyttiga ändamål, äro begärliga och förmånliga för lånesökandena». Denna sats, som har giltighet i dag, har också haft giltighet under tidigare år. Det är emellertid alldeles givet, att även om låneräntan under de senare åren icke varit förmånlig för låntagarna — och detta har icke minst tagit sig uttryck i en minskad utlåning från en hel del av dessa lånefonder — så har det likväl för statens vidkommande under dessa år varit förenat med större svårigheter att genomföra en räntelättnad än som nu är fallet med efter hand fallande upplånings- eller inlåningsräntor. Vi motionärer, som framfört dessa synpunkter och dessa önskemål nu, ha även framfört dem tidigare. I följd fick denna fråga den behandlingen av utskottet, att man ansåg, att en permanent räntesänkning kunde och borde i alla händelser icke genomföras, så länge man

Ang. statens fjäderfälånefond. (Forts.)

icke var absolut säker på att den genomsnittliga inlåningsräntan för statens upplåning verkligen kommit ned till det åsyftade ränteläget. Man dryftade då inom utskottet den utvägen att vidtaga ett provisoriskt arrangemang — och detta står också omnämnt i utskottsutlåtandet — men det var en utväg, som motionärerna den gången icke från början tänkt sig, utan som under frågans behandling kom fram, varför den det året icke gärna kunde föras längre. Vi ha emellertid i år kommit igen och därvid tagit ad notam de upplysningar, vi fingo under utskottsbehandlingen i fjol, samt yrkat på en provisorisk nedsättning.

Jag vill, innan jag går vidare, erinra om att, när utskottet i fjol uttalade sig mot ett bifall till motionen och berörde de konsekvenser, som ett bifall till densamma skulle föra med sig, nämligen ett nedskrivande av det räntabla kapitalet i dessa fonder och såsom en följd därav ett tillförande till desamma av motsvarande kapital i skattemedel, utskottet uttalade sig ganska vagt och ganska osäkert. Det heter nämligen där: »En nedsättning av räntan å fonderna vid nuvarande ränteläge utan att samtidigt verkställa erforderliga avskrivningar torde emellertid icke vara förenlig med principen, att de i rikshuvudboken redovisade kapitalvärdena för statens utlåningar skola avse endast räntabla investeringar. Även en tillfällig räntenedsättning lär minska fondernas räntabilitet.» Ja, det är ostridigt, att den gör det, men en annan fråga är, om en räntesänkning, tillfällig eller icke, innebär, att kapitalet icke kan anses räntebärande längre, eller att kapitalet, så att säga, är försvunnet och bör nedskrivnas eller ersättas med friska pengar. Här gå nu reservanterna fram på samma linje som i fjol, och de måla ut konsekvenserna av en räntesänkning i ännu fruktansvärdare färger än någonsin tidigare. Man talar om att om räntan å statens samtliga utlåningsfonder skulle gå ned från 4 procent till $3\frac{1}{2}$ procent skulle detta medföra ett avskrivningsbehov av omkring 16 miljoner kronor. Så gå de till de fonder, som motionen här behandlar — och det är väl egentligen blott dessa, som man har anledning att yttra sig om — och då finner man, att avskrivningen rör sig omkring 5 miljoner kronor. Nu är det faktiskt på det sättet, att utskottsmajoriteten icke alls går på den linjen att föreslå en permanent räntenedsättning utan säger endast, att om mot förmodan ränteläget icke skulle komma ned till det beräknade, får man återgå till den ränta, som nu gäller. Härmed blir ett riksdagens beslut i enlighet med utskottets förslag begränsat till sina konsekvenser till att helt och hållet gälla årets ränteinkomst för statsverkets räkning, alltså till det belopp, varmed ränteinkomsten sjunker. Om man obetingat skulle skriva under på den principen, att så fort en beräknad ränta sjunker eller sättes ned, jämfört med den beräknade ränteinkomst, som vid det tillfället anses vara den riktiga eller den nödvändiga, för att fonden i fråga skall anses räntebärande och därmed realiter befintlig, och om man i ett sådant läge anser, att man obetingat under sådana förhållanden är skyldig att, så att säga, tillföra fonden friska pengar, d. v. s. anslå av skattemedel till den del av fonden, som icke kanske kan anses räntebärande, så kräver väl konsekvensen också, att man skriver upp fonden vid ett annat tillfälle, då räntan går i motsatt riktning. Den nedskrivning, som man gör ett år, skriver man alltså upp om ett eller två år, då ett annat ränteläge föreligger. Annars är man väl knappast riktigt konsekvent. Utskottets ärade ordförande har mycket ingående talat om konsekvenserna för statsverkets vidkommande av ett riksdagsbeslut i den riktningen och framställer saken, såvitt jag kunde höra honom rätt, såsom om man hittills bedrivit en mycket konsekvent räntepolitik därvidlag, och att ett beslut enligt reservanterna skulle stått i fullkomligt logisk överensstämmelse med tidigare o. s. v. i den stilen.

Ang. statens fjäderfånefond. (Forts.)

Jag skall tillåta mig att erinra om den betydande lånefond, som heter egnahemslånefonden. Beträffande denna heter det i Kungl. Maj:ts egnahemsproposition på sid. 126 nederst och sid. 127 överst på följande sätt: »Vad här efter angår frågan om grunderna för förräntningen av egnahemslånen gäller härutinnan för närvarande, att dessa lån i princip äro förbundna med fast ränta. Emellertid ha statsmakterna under inflytande av de senare årens sjunkande räntor å allmänna marknaden medgivit sänkning även av räntorna på egnahemslån, varvid räntan å den sammanlagda fonderade statsskulden lagts till grund för egnahemslåneräntans bestämmande men härutöver viss ytterligare nedsättning skett beträffande jordbrukslån. Räntan har provisoriskt för de tre åren 1937—1939 nedsatts för jordbrukslån till 3.6 procent och för bostadslån till 4 procent.» Jag hörde icke utskottets ärade ordförande tala om vilket stort kapitalbelopp som av denna anledning skulle föras över till fonden, och jag kan icke påminna mig, att det skett, utan man har helt enkelt accepterat, att denna fonds avkastning minskats, och man har icke ansett, att fonden för den skull är mindre till sitt nominella värde.

Det finns även andra fonder, där man utlånar efter den aktuella inlåningsräntan. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har i år föreslagit en, såvitt jag vet, alldeles ny linje beträffande lån ur egnahemslånefonden, då han säger, att räntan skall bestämmas på grundval av de tre närmast föregående årens upplåningsränta. Ja, det är kanske ingenting att invända mot det. Man kan naturligtvis dryfta den frågan, om dessa tre år äro rätt valda, eller om man skulle tagit ett något större antal år för att få möjlighet till utjämning av det hela. Jag menar emellertid, att det är ganska klart, att man kan gå in för den principen också. Jag har härmed endast velat påpeka för kammaren, att man *icke varit* så konsekvent och *icke är* så konsekvent, som man velat låta göra gällande på sina håll — icke minst från reservanternas talesmans sida.

Man kan naturligtvis säga, att detta förslag kan innebära en minskad räntekomst på cirka 90,000 kronor. En ungefärlig beräkning ger vid handen detta belopp. Tar man emellertid det år, det här gäller och håller sig till den genomsnittliga upplåningsräntan för lån under det året, som av riksgäldskontoret beräknats till 3.6 procent, och beräknar man skillnaden mellan 3.6 procent och 3.5 procent, kommer man till en ungefärlig kostnad av 18,000 kronor. Man kan här räkna på flera sätt, ty det är delvis en bokföringsfråga, men räknar man på det mest ogynnsamma sättet, kan det verkligen för det budgetår, det gäller, innebära en inkomstminskning på 90,000 kronor för statsverket.

Man kan naturligtvis invända och säga: Varför ha herrarna blott tagit dessa fonder? Varför ha ni icke tagit den fonden och den fonden och den fonden? Erfarenheten har emellertid givit vid handen, att svårigheterna att få utskott och riksdag att verkligen vidtaga åtgärder i dessa avseenden ha varit så stora, att man icke velat gripa över för mycket på en gång, utan man har hoppats, att om riksdagen bifölle motionen och i alla fall följde utskottsmajoritetens förslag, skulle detta kunna öppna vägen för ett liknande förfarande efter hand vis-å-vis de fonder och de låntagare, som kunna vara i ett liknande predikament.

Men här kommer man till ett alldeles speciellt skäl. Det gäller den allra största fonden, egnahemslånefonden. Varje medlem av kammaren vet ju, att här har avvaktats och på sistone också kommit en särskild proposition rörande egnahemsverksamheten och dess lånefond, och det är alldeles givet, att när man väntat denna proposition, går man icke gärna och motionerar om ändringar, innan den kommit. Denna proposition går ut på, såsom jag nyss nämnde, ett nytt förfarande vid ränteberäkningen, och det uppges av departementschefen,

Ang. statens fjäderfålanefond. (Forts.)

att med de nuvarande förutsättningarna för ränteläget skulle det resultera i att dessa egnahemslåntagare finge erlägga en ränta på, om jag minns rätt, 3.2 procent, alltså ett ännu lägre och förmånligare ränteläge, än det vi ansett oss både kunna och böra rent provisoriskt föreslå.

Jag har, herr talman, icke så stor anledning att gå in på utskottets ärade ordförandes motivering för sitt ställningstagande. Han hänvisade till fjol-årets utskottsutlåtande, och jag har redan påpekat, hur pass vagt det var skrivet. Han har anmärkt på att lånefonden för bostadsbyggande på lands-orten ligger på en annan huvudtitel. Sådant kan inträffa, men det hindrar väl icke, att man kommer med förslag motionsledes beträffande dylik fond. Han har vidare anmärkt på att lån från den norrländska nyodlingslånefonden löpa, såvitt jag minns, med 3 procent. Sedan har han gett sig in på något, som jag närmast får betrakta såsom privata spekulationer över utskottsmajoritetens ställningstagande, där han tillät sig icke blott att använda ordet humbug utan också att insinuera, att det skulle ligga några, såvitt jag förstår, politiska funderingar bakom. Han menade, att man här åsyftade att söka åstadkomma en spricka mellan den ena och den andra, men jag kunde uppriktigt sagt icke riktigt höra vad herr ordföranden yttrade. Jag skall emellertid icke ingå på de högpolitiska funderingar, som han tydligen behärskade, då jag inte har anledning att särskilt intressera mig därför. Jag skulle blott vilja säga, att om *han* har en mening — denna gång representerande för ovanlighetens skull minoriteten i utskottet — och *vi* ha en annan mening — för ovanlighetens skull, såsom förhållandet nu är, representerande majoriteten — behöver man icke misstänkliggöra varandras motiv. Jag har i alla händelser för min del icke någon som helst anledning att misstänkliggöra utskottets ärade ordförandes motiv, och jag tycker, att han icke behöver göra det gentemot oss heller. Det vill jag uppriktigt säga. Jag skriver gärna under de vackra ord, han uttalade om sina egna principers förträfflighet, och jag har ingen anledning att tro annat än att utskottets ärade ordförande är relativt konsekvent i sin uppfattning. Jag skulle kunna säga, att han är så konsekvent, att det kanske snarare tyder på en mycket utpräglad konservatism, något som jag kanske icke i och för sig skulle ha någon anledning att anmärka på. — Härefter talade han om finansieringsbekymren. Jag vill då erinra utskottets ärade ordförande — som uppehöll sig litet med några interiorer från utskottsbehandlingen, som må stå för hans egen räkning — om att riksgäldsdirektören, när *vi* uttalade den uppfattningen, att ett särskilt anslag skulle behövas för att täcka den minskade ränteinkomsten, uttryckligen upplyste, att det icke behövdes, då det blott blev en automatisk följd av beslutet. Det bleve helt enkelt så, att det beräknade inkomstbeloppet komme att i någon mån underskridas.

Jag vill till slut be att få anmärka på en sak till, nämligen det efter utskottets ärade ordförandes mening humbugsartade sätt, varpå utskottsmajoriteten sett på finansieringsbekymren, när utskottsmajoriteten då hänvisade till, såsom herr Johansson i Björnlunda sade, »nästa år». Vilket år skulle utskottet eljest hänvisat till? Är budgetåret 1939/1940 icke nästa år? Det är väl just det år, som vi nu hålla oss vid. Vi behandla väl icke nu 1938/1939 års budgetår utan vi behandla väl 1939/1940 års budgetår, och detta kan ju sedan kallas nästa år. Det är också det enda år, som vi ha att hålla oss till. Det är det år, som alla riksdagsbeslut praktiskt taget avse, så att den kritiken och den invändningen falla väl utan vidare till marken.

Det kan kanske, herr talman, tyckas, att en räntelättnad på 90,000 kronor för en del människor icke är så mycket, så att riksdagen behöver särskilt lägga någon vikt därpå eller taga någon särskild hänsyn därtill. Jag tror

Ang. statens fjäderfälånefond. (Forts.)

likväl, att det i själva verket gäller en hel del små låntagare, för vilka varje som helst ekonomisk lättnad är mycket tacknämlig. Det är små låntagare och representanter för en folkgrupp, om vilken det omvittnats från alla håll, att den i mycket stor utsträckning haft svårigheter att bekämpa och kanske just i närvarande stund större svårigheter än någon annan befolkningsgrupp här i landet. Det förefaller mig då vara rimligt, att man vid det förhållandet, att låneräntan sedan årtal tillbaka varit sjunkande och möjliggjort förmånliga lån för dem, som lätt och ledigt kunnat vinna kredit i den allmänna lånemarknaden, äntligen behjärtade deras önskemål, som icke haft den möjligheten utan varit bundna vid en låneränta, som den gången, då lånet togs, måhända var både försvarlig och förmånlig, men som verkligen icke fyllt det kravet på åtskilliga år.

Jag ber, herr talman, att med dessa erinringar gentemot reservanternas talesman få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Persson* i Grytterud, *Larsson* i Hede, *Staxäng* och *Casenberg*.

Herr **Råstock**: Herr talman! Jag har nödgats begära ordet, därför att jag tillsammans med kamraterna i riksgäldskontoret varit med om att avge ett avstyrkande utlåtande i fråga om räntesänkning å här ifrågavarande lån både i fjol och i år. Men det vet ju alla och säkert utskottets ledamöter, att så är fallet, och det är icke enbart av den anledningen, som jag begärt ordet, utan jag har gjort det därför att jag har ett visst behov av att påvisa, att den lättnad, som den siste ärade talaren här omnämnt, är av ganska ringa betydelse och troligtvis icke kommer att spela någon som helst roll beträffande åtskilliga av dessa fonder. För att kunna vara på den säkra sidan, vilket jag föredrar att vara, har jag från statskontoret begärt en uppgift rörande de fonder, som det förekommer strid om i nästa utlåtande, nr 33, och vederbörande ha tillmötesgått mig med uppgifter, som avse fondernas ställning den 1 april 1939.

Uppgifterna angående Västerbottens och Norrbottens nybygges- och bostadsförbättringslånefond och allmänna nyodlingsfonden grunda sig på meddelanden från vederbörande låneförmedlare, säger min sagesman i en skrift, som är utgiven under tjänsteansvar. Om jag vid min redogörelse för dessa fonder, som äro omnämnda i det utlåtande från jordbruksutskottet, som vi härnäst ha att behandla, tar det precis som det står i denna tablå, som jag fått, må det kanske förlåtas mig. Man gör sig inte skyldig till några miss-tag på det sättet.

Beträffande statens fruktodlingslånefond är det sammanlagda beloppet av kapitalfordringar å utestående lån 2,500 kronor, antalet utestående lån 1, utestående lånebelopp i medeltal 2,500 kronor, och då blir naturligtvis både det högsta och lägsta utestående lånebeloppet 2,500 kronor. Det är lätt att räkna ut vad det betyder i detta fall. Då är likväl detta ett ändå fördelaktigare exempel för jordbruksutskottets majoritet, förmodar jag, än vad jag senare kommer med. För att inte hoppa över någonting skall jag ta en fond, där det inte precis är en ensam låntagare som iklätt sig ansvar för sina låneförbindelser, och det är statens mejerilånefond. Här är sammanlagda beloppet i kapitalfordringar å utestående lån 1,837,340 kronor, fördelade på 22 lån, och medeltalet av lånebeloppen utgör 83,515 kronor. Högsta utestående lånebelopp är 380,700 kronor och det lägsta 1,000 kronor. Jag förmodar, att det lägsta beloppet avser ett lån, som väl snart är amorterat. Det kan jag icke yttra mig om i detta sammanhang; det framgår inte av den tabell, varur jag hämtar mina siffror.

Ang. statens fjäderfålänefond. (Forts.)

Beträffande statens slakterilånefond finnas inga uppgifter i den tablå, jag har; endast rubriken är medtagen av vederbörande tjänsteman.

Västerbottens och Norrbottens nybygges- och bostadsförbättringslånefond har ett sammanlagt belopp i utestående lån av 113,685 kronor, antalet utestående lån är 111 och det utestående lånebeloppet i medeltal 1,024 kronor. Högsta utestående lånebeloppet är 2,000 kronor och det lägsta 30 kronor. När vi ha att göra med så jämna siffror, är det ganska lätt att räkna ut, vad en halv procent gör på det högsta beloppet, 2,000 kronor. Jag tror, att man måste draga den slutsatsen, att om den slant, som det här gäller, betyder någonting, så skall det nog vara ganska illa ställt för vederbörande, om han inte skall tåla den merutgift, som han får, om inte utskottsmajoritetens förslag går igenom. En halv procents sänkning av räntan på lägsta beloppet, 30 kronor, är väl knappast någonting att tala om i detta sammanhang, ty den summan kan inte ens vara värd besväret att motionera om och behandla i utskott och debattera i kammaren.

Så ha vi kolonisternas kreaturs- och redskapslånefond. Sammanlagda utestående beloppet är här 18,920 kronor, antalet lån 140, utestående lånebelopp i medeltal 135 kronor, högsta utestående lånebelopp 550 kronor och det lägsta 6 kronor. Om man tar det högsta utestående lånebeloppet, så blir det såvitt jag kan förstå med en sänkning av räntan med en halv procent en så liten slant, att väl de flesta göra av med det beloppet, när de gå ned i riksdagsrestaurangen och äta lunch, och ändå hålla vi de lägsta priser i detta hus, som man gärna kan åstadkomma i den här staden. Och vad det blir för räntebesparing på 6 kronor, överlåter jag helt åt kammarledamöterna att räkna ut. Det måste bli ett betydande belopp, som kommer att lugna herr Liedberg i högsta grad, när han finner vilken hjälp han har velat ge, eller hur?

Till sist ha vi allmänna nyodlingslånefonden. Det totala lånebeloppet är här 114,742 kronor, fördelat på 312 lån; medeltalet av de utestående lånebeloppen är 368 kronor, högsta utestående lånebeloppet 2,000 kronor och det lägsta 2 kronor.

Jag skall inte fortsätta resonemanget, men jag tror, att dessa siffror visa, att i de fall, där det är frågan om några högre lånebelopp, som t. ex. beträffande statens mejerilånefond, ligger det verkliga företag bakom, och där betyder å andra sidan den här räntesänkningen inte ett enda dugg. Jag tror inte, att mejeriföretagen äro några välgörenhetsinrättningar — det skola de heller inte vara enligt min uppfattning — men jag tycker inte, att man borde ha rätt att åberopa dem för den lättnad, som man här har velat skulle ifrågakomma, om man går med på jordbruksutskottets majoritets förslag.

Jag får även lov att upplysa om — fastän jag icke kan ge några löften lika litet som de övriga kamraterna i riksgäldskontoret — att förhållandet är det, att vi under innevarande år och nästa år, förutsatt att de goda tiderna beträffande ränteläget hålla i sig, komma att kunna konvertera ned ett mycket stort belopp. Jag vill minnas att det rör sig om ett belopp på 205 miljoner redan för innevarande år och 273 miljoner för nästa år. Jag tar siffrorna ur minnet och kan därför inte svara för att de äro fullt exakta. Riksgäldsfullmäktige ha också lovat, att om några möjligheter att sänka räntan erbjuda sig med bibehållande av de gamla principerna för räntesättningen, komma de själva att föreslå, att räntesatserna på statens utlåningsfonder skola sättas ned.

Vi skola inte hänge oss åt samma princip — utskottets majoritet får ursäkta mig, att jag säger det — som tillämpades i en teaterpjäs, som jag såg för många år sedan. Jag tror den är ganska bekant. I den pjäsen uppträder

Ang. statens fjäderfälänefond. (Forts.)

en hantverkare — jag vill för den skull inte säga något ont om hantverkarna — som plötsligt blir bankdirektör, och han agerade på det sätt, som ni säkert alla känna till. Jag tyckte pjäsen var så lärorik, att jag måste se om den. Det är skada, att inte herr Liedberg tycks ha sett den.

Herr Carlström: Jag har icke deltagit i slutbehandlingen av detta ärende i utskottet. Jag har emellertid deltagit i frågans behandling på avdelningen, och därför kanske det kan vara anledning för mig att säga några ord.

Det är litet egendomligt att finna, att samtidigt som utskottets ärade ordförande gör det till en ganska riksviktig angelägenhet, att man nu vill tillgripa en åtgärd, som skulle komma att medföra en kapitalförlust för staten på omkring 90,000 kronor, ironiserar statsutskottets ärade ordförande å riksgäldsfullmäktiges vägnar över hur obetydlig hela saken är. Jag kan gärna gå med på att detta icke är någon stor fråga beträffande själva beloppets storlek. Det är ofantligt små summor, med vilka låntagarna bli hjälpta. Men jag finner det i likhet med utskottsmajoriteten ganska märkvärdigt, att dessa lån, som staten utlämnat för att hjälpa folk, skola löpa med en ränta av 4 procent, då man kan av enskilda eller banker låna upp pengar till 3 procent och lägre, åtminstone om man har något så när goda bergsmän. Jag tror att folket ute i landet, som har att förränta dessa lån, tycker, att det är litet underligt, att staten inte kan vara med om att försöka sänka räntan, då ränteläget på den allmänna marknaden i övrigt ligger på en lägre nivå. Jag vill därför i främsta rummet betrakta utskottsmajoritetens uttalande som ett understrykande av att man anser den ståndpunkten vara en smula för hårdragen, att man skall vänta med att sänka räntan på dessa lån, till dess att det blir möjligt att genomföra en dylik åtgärd utan förlust för staten å tidigare upplånade pengar.

Det har ju även av statsutskottets ärade ordförande understrukits, att utvecklingen av ränteläget är sådan, att man redan under kommande budgetår kan tänka sig att komma ned till en medelränta av 3.6 procent, vilket vi ju även fått meddelande om i utskottet. Den ränta, som utskottsmajoriteten nu har gått in för att rekommendera, är ju bara en tiondels procent lägre. Med de bestämmelser, som vi nu ha, att fonderna skola nedskrivas omedelbart, om räntan inte täcker den ränta staten får betala å det i fonderna investerade kapitalet, kan det ju medföra vissa besvärligheter att göra avsteg från denna princip med dessa 90,000 kronor. Jag kan emellertid inte i likhet med utskottets ärade ordförande tro, att det innebär ett sådant förfärligt lättsinne, som han ville låta påskina. Han sade, att han för sin del såväl som enskild person som såsom ledamot av kammaren sökt följa de sunda principerna och vägarna, och detta skall jag ge honom rätt i. Han har liksom jag på senare tid i ganska många frågor gjort den reflexionen: vart bär det hän? Men om vi skulle genomföra en räfst och undersöka, om vi i andra frågor på varje punkt ha beräknat vad det kostar och hur utgifterna skola täckas, tror jag, herr Johansson i Björnlunda, att vi skola finna, att regeringen och även dess starkaste underlag i riksdagen vid många tillfällen gått in för en del förslag utan att så noga beräkna, hur kostnaderna komma att ställa sig. Jag tycker inte, att det är anledning att i denna fråga använda så starka tonfall, då det gäller ett så litet belopp, som det här är fråga om.

Jag understryker ännu en gång, vad jag förut framhållit, att det för utskottsmajoriteten kanske i första hand icke gällt den lättnad, som för ögonblicket skulle beredas låntagarna, utan utskottet har genom sitt förslag velat understryka, att staten ändå inte får vara så väldigt sakrosant, så att den säger, att vi i detta fall skola vänta till dess det blir möjligt att sänka rän-

Ang. statens fjäderfälånefond. (Forts.)
tan på statens lånefonder över hela linjen. Jag tror inte att folket ute i bygderna förstår, att det skall behöva vara så förfärligt bundet beträffande dessa räntor.

Det är med utgångspunkt från detta, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Carlström förenade sig herr *Hilding*.

Herr **Johansson** i Björnlunda, som nu för kort genmäle erhöi ordet, anförde: Jag skall be att få göra ett par små repliker till herr Liedberg och herr Carlström.

Herr Liedberg vill jag fråga: Blir kapitalet räntabelt, om utlånanen själv betalar en del av räntan? Det är ju detta som sker i det här fallet, då staten betalar en del av räntan.

Som replik till herr Carlström vill jag säga, att de enskilda bankerna bestämma sin utlåningsränta efter inlåningsräntan, men staten har ingen växlande inlåningsränta, utan den måste beräkna sin ränta efter vad den har fått ge på de långfristiga lånen. Det är en förmån, när räntorna stiga, men blir naturligtvis en nackdel, när de falla.

Vidare yttrade:

Herr **Onsjö**: Herr talman! Jag tycker, att detta är en rättfärdig räntesänkning och därför inte så mycket att orda om. På den punkten äro såvitt jag kan se även utskottets ledamöter ense. Genom att konstatera detta anser jag mig också ha bemött jordbruksutskottets ärade ordförandes insinuation — i vad mån nu denna insinuation var riktad mot mig — att bakom denna motion skulle ligga någon slags politisk spekulation. Jag för min del har inte haft den ringaste tanke på att detta skulle kunna vara en politisk fråga, utan endast gjort den reflexionen, att det på detta område råder ett missförhållande, som det gällt att rätta till.

Jag tror inte heller — vilket även tidigare framhållits — att denna fråga har så särdeles stor ekonomisk räckvidd, kanske i många fall inte ens för dem, som upptagit dessa lån. Man hör emellertid ute i bygderna den meningen uttalas från läntagarnas sida, att det är orimligt att staten, då den lånar ut pengar till som det heter samhällsnyttiga ändamål, alltså för att hjälpa folk, skall hålla ett ränteläge, som ligger över det allmänna ränteläget.

Vi äro som sagt ense om det berättigade i denna sänkning. I detta avseende är det emellertid de heliga formerna, det gäller. När vi erkänna, att detta är ett missförhållande, som bör rättas till, tycker jag inte, att man bör hålla så strängt på formerna. Jag tycker att utskottsmajoriteten har funnit en utväg, som vi mycket väl kunna acceptera. Det rör sig ju här endast om ett belopp på 90,000 kronor.

Jordbruksutskottets ärade ordförande sade i slutet av sitt anförande, att staten behöver dessa inkomster, men jag kan inte tänka mig att han tog detta som ett argument för att försvara dessa räntesatser. Om det är så, att staten behöver pengar, skall väl inte staten uppträda som någon slags procentare och tjäna på dem som behöva låna.

Jag tycker som sagt, att vi kunna enas om att detta inte är någon stor fråga, men att ett bifall till utskottets förslag likväl rättar till en sak, som man allmänt ute i bygderna anser vara ett missförhållande.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag, som till sitt syfte överensstämmer med den av mig m. fl. avgivna motionen.

Ang. statens fjäderfålanefond. (Forts.)

Herr **Liedberg**: Herr talman! Först ett par ord till statsutskottets ärade ordförande herr Råstock.

Det är alldeles givet, att man mycket lätt kan plocka ut en hel del exempel, som illustrera, att den ifrågasatta räntenedsättningen skulle ha mycket litet att betyda. Man kan tala om hur små lånebeloppen äro och påpeka, att det finns lånebelopp, som äro så låga som 6 och 2 kronor. Jag skulle i detta sammanhang vilja invända, att det är ju klart, att i den mån dessa lån amorteras måste de så småningom komma ner till även mycket små belopp, och det står naturligtvis vem som helst fritt att plocka ut lämpligt valda exempel på denna sak. Men även om vi nu hålla oss till sådana lånebelopp, där den sänkta räntesatsen inte betyder mer än 10 kronor om året, så tror jag likväl, att det finns folk, som sätter större värde på den där tian än herr Råstock gör. Jag tror även det finns personer, som sätta ett ännu större psykologiskt värde på att de inte få betala en högre ränta än som de anse skälig med hänsyn till tidsläget. Och om herr Råstock bagatelliserar effekten av denna räntesänkning för låntagarna, så skulle herr Råstock lika gärna kunna göra det för statsverkets del.

Herr Råstock omnämnde även de stora konverteringar, som mänskligt att döma komma att äga rum under 1939 och 1940 på lånebelopp, som röra sig om respektive 273 och 205 miljoner. Motionärerna ha ansett, att när dessa konverteringar äro så nära förestående, skulle man också kunna diskontera fördelarna av desamma litet i förväg, och detta har varit en anledning till våra motioner såväl i fjol som i år.

Jag måste ju säga, att det enligt min erfarenhet alltid är mycket angenämt att diskutera med herr Råstock. Han flätar även gärna in en kvickhet i sin argumentering. Jag kan inte se honom här i närheten just nu; annars skulle jag gärna vilja säga honom att jag tycker han lyckats bättre många gånger än nu, då han ville göra gällande, att ett sådant förfarande från statsverkets och riksgäldskontorets sida, som motionärerna ha föreslagit, skulle innebära desamma som att statsverket eller måhända motionärerna agerade i likhet med direktören för Ebberöds bank. Jag vill endast säga, att en person, som kan låna ut pengar mot $3\frac{1}{2}$ procent, och upplåna pengar till denna utlåning för mindre än 3 procent, kan ta dylika beskyllningar med den allra största sinnesro.

Herr Johansson i Björnlunda ställde en direkt fråga till mig, som löd på följande sätt: Blir ett kapital räntabelt, om utlånaren själv betalar en del av räntan? Ja, herr Johansson i Björnlunda, man kan naturligtvis vända på saken och säga, att utlånaren betalar en del av räntan, om han *avstår* från en del av räntan, och därmed är kanske svaret givet. Vi kunna tänka oss, att en människa eller en institution, låt oss säga statsverket, som i detta fall, har pengar utlånade till en ränta, som ligger på en nivå, som med hänsyn till tidsläget inte kan anses fullt skälig, och avstår från den delen av räntan, som måste anses vara *öVERRÄNTA* i närvarande stund. Under sådana förhållanden kan jag inte anse annat än att kapitalet fortfarande är räntabelt, och jag kan inte med bästa vilja i världen förstå herr Johanssons i Björnlunda synpunkter. Jag skall anföra ytterligare ett exempel. Vi antaga, att herr Johansson i Björnlunda har lånat en människa ett visst belopp — vilket jag mycket väl skulle kunna tänka mig med den kännedom jag har om hans goda hjärta. De kommo överens om när detta gjordes — låt oss säga för fem år sedan — att lånet skulle löpa med en ränta på $4\frac{1}{2}$ procent, en räntesats som väl var skälig vid denna tid. Det vore mycket gentilt, om herr Johansson i Björnlunda nu sade till denne man: Nu skall du få låna till 3 eller $3\frac{1}{2}$ procents ränta. Herr Johansson i Björnlunda betalar naturligtvis på detta sätt ur viss syn-

Ang. statens fjäderfålänefond. (Forts.)

punkt en del av låneräntan, men i realiteten innebär det, att herr Johansson eller vem det vara må avstår från den del av räntan, som är oskälig, och likväl har en god och hygglig ränta på sitt utlånade kapital.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Denna fråga har ju debatterats åtskilliga gånger i riksdagen, och det råder inga delade meningar om att det är önskvärt, att de som lånar pengar genom statens förmedling beredas möjlighet att erlægga lägsta möjliga ränta. Problemet är i grund och botten endast att avgöra, vilken denna lägsta möjliga ränta är och på vad sätt man skall bestämma den.

Jag skall icke upprepa, vad de föregående talare, som yttrat sig till förmån för regeringspropositionen och reservationen ha sagt, men jag vill erinra om att det är en något missvisande framställning av ränteläget på den öppna penningmarknaden, när man talar om att låntagarna kunna gå till enskilda kreditinstitut och där erhålla lån till lägre ränta än den som de få erlægga för lån från staten. Var och en vet, att de kunna göra detta i viss utsträckning, om de t. ex. vilja låna mot botteninteckningar och låna mot rörliga räntesatser, som icke trygga dem mot att ett halvt år senare få dessa räntesatser höjda. I dylika fall kunna de få lån till en sådan lägre ränta, men jag tror, att vi skulle ingiva den stora massan av enskilda låntagare en falsk föreställning, om vi bland dem spridde den uppfattningen, att de i fråga om vilka lån som helst skulle kunna låna pengar till $3\frac{1}{2}$ eller kanske till 3 procents ränta. Sådant är icke läget.

Det är alldeles uppenbart, att staten såsom låntagare befinner sig i ett bättre läge än någon annan låntagare, och det är endast fråga om att staten skall få tillbaka, vad staten själv betalar, när den lånar pengar. Den fråga som här föreligger är alltså: på vad sätt skola vi avgöra, vilken ränta staten skall erhålla på de pengar den lånar ut? Hittills har man tillämpat den regeln, att man behandlat statens upplåning i stort sett som en enhet och fått fram en statens egen medellåneränta. Den räntan få också de som erhålla lån av staten betala. Om man vill driva en annan mening och säga, att vi i ett läge med sjunkande ränta icke kan tillämpa metoden med medellåneräntan, utan att vi då skola försöka på något sätt komma ned till ett lägre ränteläge så förefaller det mig inte orimligt, att man kräver, att vi då undersöka, i vilken utsträckning det är möjligt för staten att låna ut till billigare ränta. Man kan visserligen göra, som vi gjort under de senare åren med en del av våra nya lånefonder och som det nu föreslås beträffande den nya egnahemsverksamheten, nämligen bestämma, att vi icke skola hålla oss till den gamla medellåneräntan utan tillämpa den lägre ränta, mot vilken staten kan taga upp lån under nuvarande låga ränteläge. Detta är emellertid en helt annan sak än att säga, att räntan skall sänkas även på de lån, som staten lämnat ut på grundval av den tidigare upplåningen. Det är alldeles uppenbart, att staten i fråga om dessa lån är bunden på samma sätt som enskilda inrättningar, hypoteksföreningar och dylika som själva fått upplåna pengar mot hög ränta. De kunna ej sänka räntan på sina egna lån, bara därför att vissa andra lån för tillfället kunna lämnas ut till en lägre räntesats. Detta är saker, som äro så pass självklara, att man egentligen ej borde behöva resonera om dem.

Jag skall emellertid giva utskottsmajoriteten rätt i att detta icke är någon stor sak, och jag skall icke alls anföra några statsfinansiella betänkligheter mot att sänka räntan på lån från statens lånefonder under ett års tid. Det är alldeles uppenbart, att i vår finanspolitik spela några tiotusentals kronor ej någon egentlig roll. Jag vill också säga, att man naturligtvis med en viss försiktighet får taga det där talet om hur stora kapitaltillskott som skulle be-

Ang. statens fjäderfälånefond. (Forts.)

hövas — vare sig man talar om 5 eller 16 miljoner kronor — för att täcka den brist som skulle uppstå, om man skulle gå ned till en lägre räntenivå. Vad man däremot ej kan komma ifrån, det är, att om man överhuvud taget skall tillämpa den, såvitt jag förstår, sunda principen, att staten — utom i fall då man vill göra det klart och öppet — inte skall subventionera, då får man se till, att de som låna pengar av staten betala en ränta, som täcker statens egna kostnader. Om man vill gå ned under denna ränta, då får man göra det kapitaltillskott, som blir nödvändigt. Det är ju en regel som genomgående tillämpas, även om — jag ger herr Carlström rätt i detta fall — vissa undantag gjorts. Men om man gjort undantag i vissa, som man tyckt, ömmande fall, är detta ej ett argument för att staten skall gå ifrån denna regel. Det är ändå sunt, att vi ha vissa bestämda regler för det sätt, på vilket staten skall förränta sina lånefonder.

Vad som gör, att jag är en bestämd motståndare mot att man i detta fall skall göra en sådan avvikelse, det är, att den förefaller mig icke vara tillräckligt motiverad. För den händelse man har rätt, då man säger, att vi redan om ett år, när vi räknat om statens egna kostnader, skola vara framme vid en punkt, då man kan sänka räntan med en halv procent, då är det ej mycket skäl att säga, att vi böra göra det i år, om det spelar en liten roll från statens synpunkt och i stort sett en liten roll för de enskildas intressen. Men om utredningen skulle visa, att det icke är möjligt att sänka räntan, vad vill då utskottsmajoriteten göra? Jo, den säger, att om utredningen kommer att visa, att man inte kan sänka räntan nästa år, då få vi höja den igen. Är det icke att ställa sig i ett sådant läge, att man gör låntagaren en otjänst, om man nu sänker räntan med en halv procent och sedan, om det visar sig omöjligt att bibehålla denna låga ränta, återigen får höja den. Jag undrar, om inte även utskottsmajoriteten tycker, att detta läge dock vore ganska oangenämt. Om den däremot säger, att därest vi komma i det läget, att man ej kan sänka räntan, så få vi gå över till subventionslinjen, ja, då äro vi inne på hela den stora frågan, om vi i full utsträckning skola hålla lägre räntor, än staten själv får betala. Under sådana förhållanden, särskilt som det här gäller endast en del av utlåningsfonderna och då det, varom jag här ej behöver erinra, i egnahemspropositionen utlovats, att en utredning skall ske, därvid man skall undersöka alla möjligheter att komma ned till en lägre ränta — under sådana förhållanden är det väl alla skäl i att icke taga detta steg, som det heter, bara ett år i förväg. Men om herr Carlström har rätt i att det närmast är en opinionsyttring för att understryka önskvärdheten av en lägre räntesats, då kan jag säga, att jag har ingenting att invända däremot. För mitt vidkommande är dock ett sådant understrykande ej behövt, därför att jag är själv angelägen om att få ned räntan så mycket som möjligt. Jag kommer icke att lämna något medel oförsökt för att få ned utlåningsräntan i fråga om statens lånefonder så mycket som möjligt. Men det förefaller mig, som om det vore, om jag så får uttrycka mig, i redans intresse att vi nu icke taga det steg, som här ifrågasatts, ty vi få ändå icke glömma, att staten har en väldig låneverksamhet. Även om det nu kan uppvisas vissa svagheter i form av avsteg från principerna på den ena eller andra punkten det ena eller andra året, så skola vi väl ändå alla vara överens om att vi önska sträva efter att staten i denna sin verksamhet följer så sunda och ordentliga regler som möjligt. Att detta förslag till räntenedsättning dock innebär ett avsteg från sådana sunda och ordentliga regler, torde ej heller utskottsmajoriteten själv vara alldeles okänslig för.

Jag tror inte, att det föreligger tillräckligt starka skäl för att i detta ögonblick lämna en linje, som man under årens lopp försökt tydligare och tydliga-

Ang. statens fjäderfälånefond. (Forts.)

re arbeta fram, för att kunna säga, att man i fråga om denna stora verksamhet från statens sida ändå befinner sig på fast mark. Under sådana förhållanden tycker jag, att kammaren kunde följa reservanterna, vilket är detsamma som att följa Kungl. Maj:t.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Jag har här förut vid flera tillfällen givit till känna mina synpunkter på denna fråga, nämligen att jag önskar, att låntagarna skola få betala minsta möjliga ränta. Av det anförande, som hölls av finansministern fick man den uppfattningen, att han i stort sett gillar de nuvarande reglerna för räntesättningen. Han sade visserligen i slutet av sitt anförande, att han ej hade något emot att det bleve en låg ränta. Men vill man det, så anser jag, att man också bör gå före med gott exempel beträffande statens utlåningsränta. Det är visserligen sant, att det här är fråga om en ganska liten summa, men det gäller dock principen, huruvida staten skall gå före med ett gott exempel för att pressa ned räntorna. Om man säger, att när staten själv lånar upp pengar mot en hög ränta så skall den också hålla en hög ränta, när den lånar ut sina pengar, då blir följden den, att andra som ha pengar att låna ut också hålla en hög ränta, och då kommer man aldrig fram till en räntesänkning.

Jag har den principiella uppfattningen, att räntan är något, som jag egentligen aldrig kan förlika mig med. Den arbetsfria inkomsten i form av höga räntor kan jag icke gilla, utan jag anser, att den bör så mycket som möjligt inskränkas. Att en person, som ärvt en stor förmögenhet, får denna undan för undan ökad genom att han får en ganska god ränta på sitt kapital, det har jag aldrig kunnat erkänna vara riktigt, lika litet som jag kan finna det riktigt, att en stackare, som nödgas låna upp pengar, skall snöras in i eländet mer och mer genom höga räntesatser. Jag anser, att man bör sträva fram mot det målet, att det skall vara så liten ränta som möjligt och så liten arbetsfri inkomst i denna form som det låter sig göra. Jag tycker därför, att då staten har till sitt förfogande pengar för utlåning, skall den gå före med ett gott exempel på denna väg och på det sättet pressa ned räntorna.

Jag tror, att man mycket väl kan tänka sig att få denna sak ordnad, även om det kanske skulle strida mot de principer, som för ett eller annat år sedan fastställdes för förräntningen av statens lånefond. De uppdragna riktlinjerna kunna väl ändras, och de skola väl inte få utgöra ett hinder för ett rättvist bestämmande av ränteläget. Jag tror, att det är de obotfärdigas förhinder, när man i detta fall vill rida på principerna. Jag anser, att för Sveriges jordbrukare, som äro så skuldsatta, spelar det en ganska stor roll om räntan är hög eller låg. Jag såg för något år sedan en utredning, som visade, att på varenda hektar åker i vårt land — ej endast på den skuldsatta delen av åkerjorden utan på varje hektar åker överhuvud taget — vilar en skuld på ungefär 700 kronor. Då så är förhållandet är det klart, att det spelar en stor roll för Sveriges jordbrukare, om man kan få ned räntan även om det endast gäller en halv procent.

Jag anser, att varje strävan mot detta mål bör understödjas, och då jordbruksutskottets majoritet i detta fall aktivt gått in för att få ned räntan, måste jag naturligtvis giva detta mitt stöd, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Det var närmast den siste ärade talarens inlägg som föranledde mig att begära ordet, då han gjorde vissa reflexioner över att staten borde

Ang. statens fjäderfånelånefond. (Forts.)

föregå med gott exempel och låna ut pengar till låg ränta samt särskilt då han uttalade, att man överhuvud taget ej skulle betala någon ränta alls. Skulle det vara på det sättet, att staten skulle lämna ut lån räntefritt, då borde väl staten ha möjlighet att utan ränta upplåna kapitalet. Staten kan ju icke få den ränta, som den själv iklätt sig att betala, lägre, förrän lånen förfalla till betalning och kunna konverteras. Redan under innevarande och nästa år kommer detta att i viss utsträckning ske. Då sjunker följaktligen räntan. Naturligtvis kunna vi inte göra våld på sådana utfästelser, som staten redan iklätt sig.

Det synes mig alltså att man nu icke bör sänka räntan i omdiskuterade fall, särskilt med hänsyn till den ringa betydelse det har, att man sätter ned räntan på ett år, och då även i egnahemspropositionen förutsattes, att en utredning skall sättas igång för att få klargjort, om räntan kan nedsättas för äldre lån. Att gå längre i räntenedsättning, än vad en sådan utredning visar, kan jag inte vara med om, ty därmed beträder man subventionsvägen. Och att beträda den vägen kan jag icke gilla, utan anser det riktigast vara, att en låntagare betalar den ränta, som med hänsyn till ränteläget överensstämmer med den lägsta ränta som staten betalar för sina lån.

Herr Liedberg: Herr talman! Närmast skulle jag ha anledning till, och jag vill också göra det, att uttala min tillfredsställelse med det resonemang som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet förde, även om jag beklagar, att hans *yrkande* ej gick i den riktning som jag skulle önskat. Herr statsrådet ställde ju frågan så, att problemet var att avgöra, vilken som är den lägsta *möjliga* räntan. Men herr statsrådet svarade icke på sin egen fråga. Det visar också, vad herr statsrådet sedan kom till, nämligen att man visserligen kan anlägga den ena principiella synpunkten men att det också finns motiv för att lägga en annan synpunkt på den. Det blir till syvende og sist närmast en lämplighetsfråga, en avvägning av skälen för och emot, och där stannade då herr statsrådet vid sin ståndpunkt.

Jag måste emellertid rätta till ett missförstånd. Herr statsrådet uttalade, att det var missvisande, vad utskottsmajoritetens talesmän här hade anfört, nämligen att vem som helst skulle kunna låna på den allmänna lånemarknaden till låg ränta. Det ha vi varken kunnat säga eller mena. Men när vi sagt, att låneräntan i ganska stor utsträckning ligger under dessa fyra procent, när det gäller något så när solventa lånesökande eller något så när hygglig kredit, är det väl alldeles givet, att det förhåller sig på det sättet. Jag vill ytterligare framhålla, att avsikten med statens hela utlåningsrörelse väl är, att man skall kunna lämna lån till dem, som kanske av vissa orsaker ej äro så kreditvärda, som de, vilka tillhöra vissa mer gynnade kategorier, kunna vara.

Man kan alltså tillämpa olika principer. Men när herr statsrådet då sade, att man byggt upp denna princip och att man har följt den ganska konsekvent, så måste jag ändå fråga: hur resonerade man, herr statsråd, den gången, då man satte ned räntan för vissa delar av egnahemsutlåningsfonden till 3.6 procent? Då följde man icke, för såvitt jag kan minnas, detta resonemang om nödvändigheten av att tillskjuta så och så många tiotals miljoner, som det då kunde röra sig om, i form av skattemedel. Jag kan ej heller förstå, hurusom ett provisorium, som faktiskt innebär en fördel, skulle kunna vara en ren nackdel för dem som beröras av det.

Herr talman! Jag finner av den förda diskussionen ingen anledning till annat än att vidhålla mitt tidigare gjorda yrkande.

Ang. statens fjäderfälånefond. (Forts.)

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag tänker ej förlänga diskussionen med mer än ett par repliker. Jag vill till herr Liedberg säga, att han har alldeles rätt att draga den slutsatsen av vad jag yttrade, att det egentligen gäller att avgöra, vilken som är den lägsta rimliga ränta, man skall debitera, och att man då kan ha olika meningar. Så till vida äro vi ense. Men vad han vill, det är, att ehuru vi ha fastställt, att vi skola ha en viss metod för att bestämma räntorna i fråga om statens utlåning, så skola vi i en handvändning gå ifrån den metoden beträffande ett visst antal av dessa lån, som ej stå i en sådan särställning, att man kan säga, att det särskilt av sociala skäl t. ex. är önskvärt, att man vidtager en räntesänkning. Det naturliga vore väl, att man verkställde en utredning, huruvida man på grundval av statens inlåning kunde komma till en lägre ränta i fråga om utlåningen än den som förut tillämpats. Det är ganska klart, att det finns vissa olika möjligheter, men då få de bli föremål för utredning, innan man tar ett sådant steg. Att taga det steg, som här ifrågasatts, med full vetskap om att man kan få taga det steget tillbaka om ett år, det är en nackdel för dem som fått sin ränta sänkt om också bara med 2 eller 10 kronor. Det är visserligen sant, att de då sluppit att betala dessa pengar ett år, men jag tror, att det vore ganska otrevligt att sedan behöva göra en helomvändning och säga, att nu skola ni åter betala den gamla räntan.

Till herr Hansson i Rubbestad vill jag säga, att jag är fullt ense med honom därom, att när man anser en nedsättning i ränteläget önskvärd ute på den allmänna marknaden, skall staten göra vad den kan för en sådan sänkning. Detta gör emellertid inte staten genom att vid sin utlåning ta en lägre ränta med risk av subventionering. Jag tror nog, att herr Hansson i Rubbestad vet, att vi till och med under vissa förhållanden ha lånat ut pengar räntefritt. Detta har emellertid inte lett till en lägre ränta på den allmänna marknaden. Det inflytande, som staten kan utöva på den allmänna marknaden, skall staten utöva inte såsom långgivare utan såsom låntagare och genom att ordna sin upplåning så, att man kan påverka hela läget på lånemarknaden. Den frågan föreligger emellertid inte i detta sammanhang.

Herr andre vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Jag hade knappast tänkt taga till orda i denna debatt, sedan herr Råstock i början av debatten klargjort den inställning till frågan, som varit förhärskande inom riksgäldskontoret, vilket ju har åtskilligt att göra med statens upplåning och följaktligen bör besitta visst omdöme i fråga om räntan på utlånta medel.

Jag kan icke neka till att jag frestades att begära ordet, när herr Hansson i Rubbestad yttrade sig på ett sätt, som enligt min mening torde stå i ganska skarp strid med den sunda och förståndiga syn på saker och ting — åtminstone när det gäller sparsamhetssynpunkten — som han här i kammaren och även utanför riksdagen brukar företräda. Han sade nämligen, att när staten har pengar till förfogande för utlåning bör den också låna ut dem och detta till minsta möjliga ränta. Här har talats mycket om denna minsta möjliga ränta, och även framställts den retoriska frågan, vad som menas med minsta möjliga ränta. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet använde visst uttrycket »minsta rimliga ränta» — en fråga, som vi nog kunna diskutera. Frågan om minsta möjliga ränta åter är någonting, som vi inte rimligen kunna diskutera, om vi vilja hålla oss till sunda ekonomiska principer. Nu förhåller det sig emellertid så, herr Hansson i Rubbestad, att de pengar staten lånar ut har staten i sin tur upplånat och detta till räntor — om vi nu räkna med den nuvarande medelräntan på statens upplåning — som inte medger en sänkning av räntan till här föreslagna 3.5 procent, såvida nu inte staten skall göra för-

Ang. statens fjäderfålänefond. (Forts.)

lust på sin utlåning. Detta kan naturligtvis staten i vissa fall göra för att subventionera företag av olika slag, såsom till exempel fallet var med egnahemslånen och egnahemslåneräntan. Men detta bör ske endast inom vissa givna gränser.

Jag vill tillägga en sak, och det var egentligen därför närmast jag begärde ordet, nämligen att man torde kunna sätta i fråga, huruvida inte staten även i sin ekonomiska verksamhet och vid sin utlåning behöver bedriva en viss sund uppfostrande verksamhet på låntagarna själva. Det kan inte vara riktigt lyckligt, om staten bedriver en sådan här betydande utlåning för alla möjliga ändamål, att den gör detta under sådana förhållanden, som undan för undan inbjuda till en ökad upplåning från den enskildas sida, och att dessa därvid skola kunna gå där med en förhoppning om, att så snart det blir en liten påfrestning skall staten sänka räntan. I stället borde man gå in för att, om man tagit ett lån med en från början given ränta, vilken man har att räkna med, skall man strängt inrikta sig på att försöka betala den, ty denna ränta är man skyldig att i det längsta betala. Går man in för att vid minsta påfrestning vända sig till riksdagen och begära nedsättning av räntan tror jag, att vi komma in på banor, som i det långa loppet inte komma att verka på ett sunt sätt vare sig för låntagarna eller för allmänheten. Jag tror därför, att det härvidlag är skäl att tänka sig för mer än en gång.

I fråga om huvudprincipen, som här varit på tal, nämligen den låga räntan och de fördelar, som en sådan kan ha för näringslivet, både i jordbruket och näringslivet i övrigt, ber jag att få säga, att jag hör till dem, som exempelvis inom riksgäldskontoret biträtt den meningen, att vi böra sträva efter att hålla räntan så låg som möjligt här i landet. En låg ränta är nämligen en given fördel för näringslivet. Denna princip är emellertid någonting helt annat än den princip, som herr Råstock med rätta betecknade som en princip à la Ebberöds bank, nämligen att man lånar upp dyra pengar och lånar ut dem billigt. Jag tror därför, att reservanternas inställning till denna fråga är den rikti-
gaste.

Häruti instämde herr *Andersson* i Rasjön.

Herr *Andersson* i Löbbo: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Hanssons i Rubbestad intressanta yttrande, att det inte borde finnas några räntor. Det verkar som om herr Hansson i Rubbestad i betydande grad vore anhängare av den på sin tid inom vissa kretsar populära uppfattningen, att ränta är stöld. Även om jag för egen del i viss mån är av samma uppfattning som herr Hansson i Rubbestad, kan jag dock inte fullt följa hans resonemang i detta stycke. När det gäller en långivning sådan som denna, då staten själv lånat upp pengar för att i sin tur låna ut dem till någon annan, kan det självfallet inte bli tal om någon arbetsfri inkomst; detta såvida inte utlåningsräntan är högre än vad staten ger. Jag finner därför, att det är fullkomligt felaktigt att i detta sammanhang orda om arbetsfri inkomst. Staten tjänar ju nämligen ingenting på denna utlåning.

Jag begärde dessutom ordet för att stryka under ytterligare en sak, som det kanhända vore nyttigt att kammarens ledamöter tänka över, innan de gå att votera i denna fråga. Förhållandet är, såsom också tidigare under debatten framhållits, att lån från en stor del av dessa fonder äro räntefria under viss tid. Sålunda äro lån från gödselvärdslånefonden räntefria två år, lån från spannmålslagerhusfonden räntefria fyra år, lån från täckdikningslånefonden tre år och lån från allmänna nyodlingslånefonden två år, o. s. v. Härtill kan läggas, att den säkerhet, som staten fordrar, nog i allmänhet är en aning sva-

Ang. statens fjäderfälånefond. (Forts.)

gare än den säkerhet, som privata penninginstitut fordra vid sin utlåning. Nu är det visserligen sant, att den räntefrihet för låntagarna, som en hel rad av dessa fonder — inte alla — erbjuder, ju från statsmakternas sida är avsedd att vara en subvention åt vederbörande låntagare. Det förefaller mig emellertid som om det vid en jämförelse mellan ränteläget å den fria penningmarknaden å ena sidan och ränteläget vid statens utlåningsfonder å andra sidan inte vore ur vägen, att man också toge någon hänsyn till den fördel, som ligger däruti, att flera av dessa fonder erbjuda åtskilliga års räntefrihet.

Herr talman! Jag ber för min del att med dessa ord få ansluta mig till yrkandet om bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr **De Geer** i Hanaskog: Herr talman! Av dem som velat stöda reservanterna inom jordbruksutskottet har ju på många sätt framhållits, att denna fråga skulle vara av mera bagatellartad beskaffenhet. Statsutskottets ordförande, herr Råstock, anförde ju också några exempel på, att de fördelar, som möjligen skulle förefinnas beträffande de fonder, som det här är fråga om, skulle vara ganska obetydliga i jämförelse med de nackdelar, som denna reform skulle erbjuda för andra stora fonder. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har tydligt låtit förstå, att han på det hela taget inte har någonting emot en räntesänkning, men att han anser, att vad det här är fråga om är så pass små saker att därmed gärna kan anstå tills den beramade utredningen kommer med sitt resultat.

Jag undrar emellertid, mina damer och herrar, om det inte är så, att den stora allmänheten ute på landsbygden — åtminstone jordbrukarna — tycker, att det är ganska märkvärdigt att riksdagen skall sätta sig emot en sak, som man här utmålar som så bagatellartad, och som också för den stora allmänheten framstår såsom synnerligen bagatellartad. Man har nog i allmänhet litet svårt att förstå, varför man skall vara tvungen att vänta på en ytterligare utredning i denna sak, då man under så många år väntat på att ränteläget skall bli rimligare för landsbygdens folk. Jag tror därför, mina damer och herrar, att man, om reservanternas ståndpunkt segrade, skulle få se, att denna sak, som man här karakteriserat såsom bagatellartad, komme att väcka ganska stort uppseende. Jag tror, att denna fråga ute i bygderna kommer att betraktas såsom en viktig fråga, och jag tror, att det kommer att väcka rätt stort uppseende, att de, som här reserverat sig, komma från särskilt ett parti. Det är givet, att man frågar sig vad det beror på, att ett för landsbygdens folk mycket viktigt krav bagatelliseras, en inställning som man ju på senare tid inte är riktigt van vid.

Herr talman! Jag ber att få understryka, att jag för min del anser denna fråga vara betydligt större än man här låtit påskina. Jag tror, att det vore synnerligen lyckligt, om man ginge med på utskottets hemställan i denna sak, vars ekonomiska konsekvenser inte äro så förfärligt stora, att de, såsom finansministern framhållit, i grund och botten avskräcka ens honom.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen **Magnusson**, som nu för kort genmäle erhöll ordet, anförde: Herr talman! Jag förstår inte riktigt sammanhanget i den förre talarens anförande, då han först talar om att denna fråga är bagatellartad och sedan kommer in på, enligt min uppfattning, riktigare linjer och säger, att saken har stor räckvidd. Det är sant, att det här gäller en till sitt belopp mycket liten fond, men vi måste komma ihåg, när vi taga ståndpunkt till denna fråga, att ett beslut kommer att ha följder för hela statens utlåningsverksamhet, när det gäller fonder av detta slag, och det är ju en mycket omfattande

Ang. statens fjäderfälånefond. (Forts.)

verksamhet staten härvidlag bedriver. Följaktligen kunna vi inte bedöma denna fråga såsom en isolerad sådan, utan vi måste se den i sammanhang med denna statens övriga utlåningsverksamhet. Det är det, som gör, att det enligt min mening knappast är befogat eller klokt att på grund av framställning från enskilt håll fatta beslut om en räntesänkning i ett särskilt fall.

Härefter yttrade:

Herr Liedberg: Herr talman! Till herr andre vice talmannen vill jag bara säga, att han knappast torde ha läst utskottets utlåtande, då han anser sig kunna påstå, att ett beslut i denna fråga skulle ha konsekvenser för hela vår utlåningspolitik.

Vidare vill jag göra några små reflexioner kring herr Anderssons i Löbbo debattinlägg. Han påpekade, att lånen från en del av dessa fonder äro räntefria under vissa år. Ja visst äro de det, herr Andersson i Löbbo, men det är just en typisk form av statlig subvention och har i och för sig ingenting att göra med den räntefot, som gäller för fonderna i fråga. Att vidare de säkerheter, som erfordras, i många fall äro svagare än dem, som krävas på den enskilda kapitalmarknaden, är lika självklart ett led i denna subvention. Hade inte så varit förhållandet, skulle jag nästan vilja säga, att någon statlig utlåning knappast vore behöflig.

Till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet vill jag bara säga, att jag naturligtvis fullkomligt respekterar det resonemang han här fört. Han behärskar nu som alltid sitt ämne så fullständigt, att han inte heller rades för att uttala förståelse även för andras synpunkter, något som man alltid uppskattat och satt värde på hos honom. Han säger emellertid, att utskottet har glömt, att vi bestämt oss för en viss princip, när det gäller lånepolitiken, och då bör man inte göra några avsteg från denna princip. Det ha vi inte glömt, men det förhåller sig ju så, att det redan skett många avsteg från den princip, som man här förmenar sig ha fastställt. Jag har redan tillåtit mig erinra om att räntan för jordbrukets egnahemslån nedsatts till 3,6 %, och jag vill vidare erinra om den, såvitt jag kan förstå, helt nya princip, som statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet är inne på, när det gäller egnahemspropositionen, där det föreslås, att de tre närmast föregående årens statliga inlåningsränta skall läggas till grund för utlåningsräntan. Vi äro alltså inte så konsekventa, som man förmenar.

Herr Lundgren: Herr talman! Jag hade inte tänkt begära ordet i denna fråga, men då debatten har blivit så långt utdragen, har även jag lockats att säga några ord.

Det, som särskilt föranlett mig att begära ordet, är den uppgift, som statsutskottets ordförande herr Råstock lämnat, att från statens fruktodlingslånefond hittills endast utbetalats ett lån. Det skulle vara rätt lockande att gå närmare in på frågan om denna fonds tillkomst och utformandet av de allmänna bestämmelserna för densamma, bestämmelser vilka medfört att under många år några ansökningar om lån från denna fond icke inkommo. Dessa bestämmelser ha sedermera något mildrats, och resultatet har ju blivit, att en lånesökande erhållit ett lån på 2,500 kronor.

Detta är väl rätt belysande för att det måste vara något fel med statens utlåningspolitik. Jag har för min ringa del ofta undrat, om det verkligen inte finnes möjligheter för staten att för de lån, som redan äro utlämnade, sänka den en gång fastställda räntan.

När statens fruktodlingslånefond, som enligt vad jag kan minnas uppgår

Ang. statens fjäderfålanefond. (Forts.)

till 500,000 kronor, tillkom, var ju meningen att bereda de svenska fruktodlarna hjälp med utexperimenterandet av vissa lagringsmetoder och andra försök, som man då sysslade med. Men när resultatet har blivit, att efter så många år endast ett lån utbetalats från fonden, måste det vara något fel. Jag skall inte närmare ingå på frågan om statens lånepolitik, men jag har inte velat underlåta att redan vid dagens debatt — jag hoppas att det skall bli tillfälle återkomma till denna fråga i samband med behandlandet av trädgårdsodlingens problem — draga fram frågan om fruktodlingslånefonden, då den är ett belysande exempel på att om man skall lämna en verklig hjälp måste den regering och den finansminister, som sitter, medverka till att räntefoten blir rimlig.

Med dessa korta ord ber jag att på det varmaste få instämma i vad utskottet här har anfört. Jag tror, att om en utredning komme till stånd, kunde det bli en appell till statsmakterna att beakta önskvärdsheten av en räntesänkning. Från min hembygd och inom det verksamhetsområde, där jag arbetar, ha även gjorts framstötter om en räntesänkning beträffande statens kraftlånefond m. fl. fonder, och jag tror nog, att man inser, att vi ute i bygderna, som få betala i jämförelse med nuvarande ränteläge rätt höga räntor, behöva hjälp på mer än ett sätt. Och staten kan vidtaga åtgärder för att sänka räntan på lånen från sina fonder.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Det förslag, som egnahemspropositionen i detta avseende innehåller, är ju ännu inte prövat av riksdagen. Jag vill emellertid framhålla, att det inte skiljer sig från de principer, som förut tillämpats, i annan mån än att den statliga inlåningsräntan under tre år skall läggas till grund för utlåningsräntan. Staten skall alltså vid sin utlåning erhålla full ränta, d. v. s. täckning inte bara för den ränta staten själv betalar utan också för förvaltningskostnaderna. Detta avviker fullständigt från den princip, som man här talar för, nämligen att sänka räntan oavsett om man får igen det belopp, som staten själv betalar i ränta. Jag har bara velat meddela detta.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Johansson i Björnlunda begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkt 12) av utskottets förevarande utlåtande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsyningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nej-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Liedberg, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 82 ja och 107 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkten 13, angående gödselvärdslånefonden.

*Ang. gödsel-
värdslåne-
fonden.*

Under punkten 13 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Gödselvärdslånefonden för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 150,000 kronor.

I samband därmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I:102 av herr *Mannerskantz m. fl.* likalydande med II:168 av herr *Liedberg m. fl.*, vari hemställts, att räntefoten för lån ur bland annat gödselvärdslånefonden måtte provisoriskt sänkas under budgetåret 1939/40 till 3.5 procent, samt att riksdagen för täckande av minskad ränteinkomst för i motionerna angivna fonder måtte anvisa ett förslagsanslag av 125,000 kronor;

2) I:224 av herr *Nilsson, Bror, m. fl.* likalydande med II:337 av herr *Onsjö m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att utlåningsräntan å jordbrukets räntebärande lånefonder från och med nästa budgetår skulle sänkas till 3.5 procent.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

A) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Gödselvärdslånefonden såsom kapitalinvestering i fonden för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 150,000 kronor;

B) i anledning av motionerna I:102 och II:168 samt I:224 och II:337 medgiva, att räntan å lån från gödselvärdslånefonden finge under budgetåret 1939/40 utgå efter 3.5 procent.

Reservation hade vid punkten avgivits av herrar *Johansson* i Björnlunda, *Granath, Lindbärg, Anderberg, Uddenberg, Andersson* i Löbbo och *Andersson* i Tungelsta, vilka hemställt,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, till Gödselvärdslånefonden såsom kapitalinvestering i fonden för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 150,000 kronor;

B) att motionerna I:102 och II:168, såvitt desamma behandlats under förevarande punkt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) att motionerna I:224 och II:337, såvitt desamma behandlats under förevarande punkt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **Johansson** i Björnlunda: Herr talman! Jag ber att på denna punkt få yrka bifall till den avgivna reservationen.

Herr **Liedberg**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Punkterna 14 och 15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 16, angående spannmålslagerhusfonden.

*Ang. spannmåls-
lagerhus-
fonden.*

Under punkten 16 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Spannmålslagerhusfonden för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Ang. spannmålslagerhusfonden. (Forts.)

I samband därmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 102 av herr *Mannerskantz m. fl.* likalydande med II: 168 av herr *Liedberg m. fl.*, vari hemställts, att räntefoten för lån ur bland annat spannmåls-
lagerhusfonden måtte provisoriskt sänkas under budgetåret 1939/40 till 3.5 procent, samt att riksdagen för täckande av minskad ränteinkomst för i motionerna angivna fonder måtte anvisa ett förslagsanslag av 125,000 kronor;

2) I: 224 av herr *Nilsson, Bror, m. fl.* likalydande med II: 337 av herr *Onsjö m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att utlåningsröntan å jordbrukets räntebärande lånefonder från och med nästa budgetår skulle sänkas till 3.5 procent.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

A) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Spannmålslagerhusfonden såsom kapitalinvestering i fonden för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor;

B) i anledning av motionerna I: 102 och II: 168 samt I: 224 och II: 337 medgiva, att röntan å lån från spannmålslagerhusfonden finge under budgetåret 1939/40 utgå efter 3.5 procent.

Reservation hade vid punkten avgivits av herrar *Johansson* i Björnlunda, *Granath*, *Lindbärg*, *Anderberg*, *Uddenberg*, *Andersson* i Löbbo och *Andersson* i Tungelsta, vilka hemställt,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, till Spannmålslagerhusfonden såsom kapitalinvestering i fonden för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor;

B) att motionerna I: 102 och II: 168, såvitt desamma behandlats under förevarande punkt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) att motionerna I: 224 och II: 337, såvitt desamma behandlats under förevarande punkt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan punkten föredragits, anförde

Herr **Johansson** i Björnlunda: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Punkterna 17—21.

Lades till handlingarna.

Punkten 22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. täckdikningslånefonden.

Punkten 23, angående täckdikningslånefonden.

Under punkten 23 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Täckdikningslånefonden för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Ang. täckdikningslånefonden. (Forts.)..

I samband därmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 102 av herr *Mannerskantz m. fl.* likalydande med II: 168 av herr *Liedberg m. fl.*, vari hemställts, att räntefoten för lån ur bland annat täckdikningslånefonden måtte provisoriskt sänkas under budgetåret 1939/40 till 3.5 procent, samt att riksdagen för täckande av minskad ränteinkomst för i motionerna angivna fonder måtte anvisa ett förslagsanslag av 125,000 kronor;

2) I: 224 av herr *Nilsson, Bror, m. fl.* likalydande med II: 337 av herr *Onsjö m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att utlåningsräntan å jordbrukets räntebärande lånefonder från och med nästa budgetår skulle sänkas till 3.5 procent.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

A) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Täckdikningslånefonden såsom kapitalinvestering i fonden för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor;

B) i anledning av motionerna I: 102 och II: 168 samt I: 224 och II: 337 medgiva, att räntan å lån från täckdikningslånefonden finge under budgetåret 1939/40 utgå efter 3.5 procent.

Reservation hade vid punkten avgivits av herrar *Johansson* i Björnlunda, *Granath*, *Lindbärg*, *Anderberg*, *Uddenberg*, *Andersson* i Löbbo och *Andersson* i Tungelsta, vilka hemställt,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, till Täckdikningslånefonden såsom kapitalinvestering i fonden för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor;

B) att motionerna I: 102 och II: 168, såvitt desamma behandlats under förevarande punkt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) att motionerna I: 224 och II: 337, såvitt desamma behandlats under förevarande punkt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Punkten föredrogs; och anförde därvid

Herr *Johansson* i Björnlunda: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels och på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Punkten 24.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 25, angående kommunskogslånefonden.

Under punkten 25 hade departementschefen förklarad sig förutsätta, att Kungl. Maj:t i sinom tid komme att medgiva, att behållningen å det för budgetåret 1936/37 anvisade kapitalökningensanslaget till kommunskogslånefonden finge disponeras för en eventuell låneverksamhet jämväl under budgetåret 1939/40, varför något nytt anslag för ifrågavarande ändamål icke ansetts behöva äskas av 1939 års riksdag.

I samband därmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

Ang. kommunskogslånefonden. (Forts.)

1) I: 102 av herr *Mannerskantz m. fl.* likalydande med II: 168 av herr *Liedberg m. fl.*, vari hemställt, att räntefoten för lån ur bland annat kommunskogslånefonden måtte provisoriskt sänkas under budgetåret 1939/40 till 3.5 procent, samt att riksdagen för täckande av minskad ränteinkomst för i motionerna angivna fonder måtte anvisa ett förslagsanslag av 125,000 kronor;

2) I: 224 av herr *Nilsson, Bror, m. fl.* likalydande med II: 337 av herr *Onsjö m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta, att utlåningsräntan å jordbrukets räntebärande lånefonder från och med nästa budgetår skulle sänkas till 3.5 procent.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 102 och II: 168 samt I: 224 och II: 337 medgiva, att räntan å lån från kommunskogslånefonden finge under budgetåret 1939/40 utgå efter 3.5 procent.

Reservation hade vid punkten avgivits av herrar *Johansson* i Björnlunda, *Granath, Lindbärg, Anderberg, Uddenberg, Andersson* i Löbbo och *Andersson* i Tungelsta, vilka hemställt,

A) att motionerna I: 102 och II: 168, såvitt desamma behandlats under förevarande punkt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B) att motionerna I: 224 och II: 337, såvitt desamma behandlats under förevarande punkt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av punkten anförde

Herr *Johansson* i Björnlunda: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Ang. virkesmätningsslånefonden.

Punkten 26, angående virkesmätningsslånefonden.

Under punkten 26 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Virkesmätningsslånefonden för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

I samband därmed hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 224 av herr *Nilsson, Bror, m. fl.* och II: 337 av herr *Onsjö m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta, att utlåningsräntan å jordbrukets räntebärande lånefonder från och med nästa budgetår skulle sänkas till 3.5 procent.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

A) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Virkesmätningsslånefonden såsom kapitalinvestering i fonden för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

B) i anledning av motionerna I: 224 och II: 337 medgiva, att räntan å lån från virkesmätningsslånefonden finge under budgetåret 1939/40 utgå efter 3.5 procent.

Reservation hade vid punkten avgivits av herrar *Johansson* i Björnlunda, *Granath, Lindbärg, Anderberg, Uddenberg, Andersson* i Löbbo och *Andersson* i Tungelsta, vilka hemställt,

Ang. virkesmättningslånefonden. (Forts.)

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, till Virkesmättningslånefonden såsom kapitalinvestering i fonden för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor;

B) att motionerna I: 224 och II: 337, såvitt desamma behandlats under förevarande punkt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan punkten föredragits, anförde

Herr **Johansson** i Björnlunda: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Punkterna 27 och 28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 8.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 33, i anledning av väckta motioner om sänkning av räntan å lån ur vissa statens utlåningsfonder.

Till jordbruksutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen

1) I: 102 av herr *Mannerskantz* m. fl. likalydande med II: 168 av herr *Liedberg* m. fl., vari hemställts, att räntefoten för lån ur bland annat statens fruktodlingslånefond, statens mejerilånefond, statens slakterilånefond, Västerbottens och Norrbottens nybygges- och bostadsförbättringslånefond, kolonisternas kreaturs- och redskapslånefond samt allmänna nyodlingsfonden måtte provisoriskt sänkas under budgetåret 1939/40 till 3.5 procent, samt att riksdagen för täckande av minskad ränteinkomst för i motionerna angivna fonder måtte anvisa ett förslagsanslag av 125,000 kronor;

2) I: 224 av herr *Nilsson, Bror*, m. fl. likalydande med II: 337 av herr *Onsjö* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att utlåningsräntan å jordbrukets räntebärande lånefonder från och med nästa budgetår skulle sänkas till 3.5 procent.

Ang. sänkning av räntan å lån ur vissa statens utlåningsfonder.

Utskottet hemställde,

under punkten 1, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 102 och II: 168 samt I: 224 och II: 337 medgiva, att räntan å lån från statens fruktodlingslånefond finge under budgetåret 1939/40 utgå efter 3.5 procent;

under punkten 2, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 102 och II: 168 samt I: 224 och II: 337 medgiva, att räntan å lån från statens mejerilånefond finge under budgetåret 1939/40 utgå efter 3.5 procent;

under punkten 3, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 102 och II: 168 samt I: 224 och II: 337 medgiva, att räntan å lån från statens slakterilånefond finge under budgetåret 1939/40 utgå efter 3.5 procent;

under punkten 4, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 102 och II: 168 samt I: 224 och II: 337 medgiva, att räntan å lån från Västerbottens

Ang. sänkning av räntan å lån ur vissa statens utlåningsfonder. (Forts.)
och Norrbottens nybygges- och bostadsförbättringslånefond finge under budgetåret 1939/40 utgå efter 3.5 procent;

under punkten 5, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 102 och II: 168 samt I: 224 och II: 337 medgiva, att räntan å lån från kolonisternas kreaturs- och redskapslånefond finge under budgetåret 1939/40 utgå efter 3.5 procent; samt

under punkten 6, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 102 och II: 168 samt I: 224 och II: 337 medgiva, att räntan å lån från allmänna nyodlingsfonden finge under budgetåret 1939/40 utgå efter 3.5 procent.

Reservation hade avgivits av herrar *Johansson* i Björnlunda, *Granath*, *Lindbärg*, *Anderberg*, *Uddenberg*, *Andersson* i Löbbo och *Andersson* i Tungelsta, vilka hemställt,

under punkten 1 (statens fruktodlingslånefond),

A) att motionerna I: 102 och II: 168, såvitt desamma behandlats under förevarande punkt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B) att motionerna I: 224 och II: 337, såvitt desamma behandlats under förevarande punkt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

under punkten 2 (statens mejerilånefond),

A) att motionerna I: 102 och II: 168, såvitt desamma behandlats under förevarande punkt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B) att motionerna I: 224 och II: 337, såvitt desamma behandlats under förevarande punkt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

under punkten 3 (statens slakterilånefond),

A) att motionerna I: 102 och II: 168, såvitt desamma behandlats under förevarande punkt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B) att motionerna I: 224 och II: 337, såvitt desamma behandlats under förevarande punkt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

under punkten 4 (Västerbottens och Norrbottens nybygges- och bostadsförbättringslånefond),

A) att motionerna I: 102 och II: 168, såvitt desamma behandlats under förevarande punkt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B) att motionerna I: 224 och II: 337, såvitt desamma behandlats under förevarande punkt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

under punkten 5 (kolonisternas kreaturs- och redskapslånefond),

A) att motionerna I: 102 och II: 168, såvitt desamma behandlats under förevarande punkt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B) att motionerna I: 224 och II: 337, såvitt desamma behandlats under förevarande punkt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

under punkten 6 (allmänna nyodlingsfonden),

A) att motionerna I: 102 och II: 168, såvitt desamma behandlats under förevarande punkt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B) att motionerna I: 224 och II: 337, såvitt desamma behandlats under förevarande punkt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av *punkten 1* anförde

Herr **Johansson** i Björnlunda: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorde hemställan dels ock

Ang. sänkning av räntan å lån ur vissa statens utlåningsfonder. (Forts.)
på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Sedan *punkten 2* föredragits, yttrade

Herr **Johansson** i Björnlunda: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Punkten 3 föredrogs här efter; och anförde därvid

Herr **Johansson** i Björnlunda: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Efter föredragning av *punkten 4* yttrade

Herr **Johansson** i Björnlunda: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Sedan *punkten 5* föredragits, anförde

Herr **Johansson** i Björnlunda: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Slutligen föredrogs *punkten 6*; och yttrade därvid

Herr **Johansson** i Björnlunda: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 9.

Föredrogs vart efter annat:

jordbruksutskottets utlåtande, nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212) m. m.;

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar;

statsutskottets utlåtanden:

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till återuppförande av ett presshus vid ammunitionsfabrikens etablissement å Marieberg;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss kronan tillhörig mark i Skillingaryds municipalsamhälle;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga områden inom Bergkvara municipalsamhälle;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till nybyggnad för de militära högskolorna;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av den s. k. Gripsholmsjorden i Nyköping;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset i Stockholm m. m.;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv för postverkets räkning av vissa fastigheter i Borås m. m.;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av visst område å Djurgården till Stockholms stad; och

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restaurering av Gustaf III:s paviljong i Haga;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket; och

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående tillverkning, införsel och försäljning av gasskyddsmateriel; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 11 förordningen den 11 juni 1918 (nr 375) angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall; och

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 7 §§ lagen den 25 april 1930 (nr 99) om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning med mera.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion, II:103, angående effektiviserande av den tekniska forskningen.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 11.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion, nr 272, angående utredning rörande möjligheterna att mildra de ekonomiska fluktuationernas verkningar; och anförde därvid

Ang. utredning rörande möjligheterna att mildra de ekonomiska fluktuationernas verkningar.

Herr **Brädefors**: Herr talman! Jag vill redan nu säga, att jag ej kommer att motsätta mig den begärda utredningen, men jag vill samtidigt säga, att jag icke tror, att en sådan utredning kommer att företagas på sådant sätt, att man har att vänta några fördelar av densamma. I varje fall kan en sådan utredning icke lösa problemet.

Motionärerna ha också — jag konstaterar detta — varit ganska försiktiga, när de ha sagt, att de icke på något sätt syftade att lösa kriserna utan endast att mildra krisernas verkningar. Men man skulle då kunna ställa den frågan till motionärerna, om de icke skulle kunnat gå litet djupare in i frågan. När deras omhuldade ekonomiska system är sådant, att man ändå kan befara krisernas tillkomst, kunde de då icke gå in för en utredning om att borteliminera kriserna helt och hållet? Det ha de emellertid icke vågat. De ha naturligtvis sett sitt eget samhällssystems skröplighet och att det icke går att därmed borteliminera kriserna. De ha då velat undersöka möjligheterna att mildra dessa kriser.

Samtidigt säga motionärerna, att man bör i största möjliga omfattning undvika statsingripanden i näringslivet. Då kan jag ej få någon annan uppfattning av motionärernas avsikter här, än att man skall låta den privata industrien, det privata näringslivet under högkonjunkturen vara okontrollerat från statens sida. Då skall det vara självständigt. Men när det blir lågkonjunktur och dåliga tider, skall staten träda emellan och taga riskerna av de åtgärder, som under lågkonjunkturen beslutas.

Jag tycker, att man borde ha givit en sådan riktning åt utredningen, att man, när man fordrade statens stöd under de dåliga tiderna, samtidigt därmed också skulle ha erbjudit staten vissa fördelar från näringslivet under bättre konjunkturer.

Det är visserligen så, som kommerskollegium säger, att sådana varor som t. ex. järnmalm kunna lagras. Där skulle staten kunna ingripa. Men kommerskollegium säger också, att även detta innebär vissa risker för staten. Men skulle man icke kunna gå längre i det stycket åtminstone i fråga om sådana industrier som järnmalmindustrien och anhänga, att denna utredning skulle taga med frågan om att förstatliga järnmalmsproduktionen i Sverige, så att staten såväl under lågkonjunkturen som under högkonjunkturen kunde kontrollera att de åtgärder vidtoges, som behövdes, men samtidigt också staten finge åtnjuta den vinst, som kommer från denna verksamhet?

Men det är nog så, som Skånes handelskammare anför i sitt yttrande i frågan, att de åtgöranden, som kunna vidtagas inom ramen av nuvarande ekonomiska system med bibehållande av utrikeshandeln, äro skäligen begränsade. Jag tror det också. Men varför talar man om nuvarande ekonomiska system? Vet man kanske i de situationer, som handelskammaren talar om, att det finnes något bättre ekonomiskt system, där man skulle kunna göra bättre statsingripanden, verkliga statsingripanden för att icke endast mildra krisernas verkningar utan även eliminera kriserna?

Det har visat sig, att det socialistiska ekonomiska systemet, sådant det praktiseras i Sovjetunionen, har kunnat göra detta. Man kan naturligtvis icke hoppas eller vänta, att en utredning i sådant syfte skall föreslås av motionärerna.

De inkomna yttrandena anser jag från olika synpunkter tala sitt tydliga språk i denna punkt. Det finnes av dem, som yttrat sig över motionen, ingen,

Ang. utredning rörande möjligheterna att mildra de ekonomiska fluktuationernas verkningar. (Forts.)

som har kunnat säga, att det finnes möjlighet att göra någonting annat än vad staten nu genom offentliga arbeten under kristider har gjort. Men en del av dem har yrkat avslag på motionen, medan en del har tillstyrkt, att frågan ändå utredes, fastän de icke tro på några framgångar av en sådan utredning.

Jag tycker, att utskottets utlåtande med däri intagna yttranden är en tydlig dom över det nuvarande ekonomiska systemets — för att uttala mig med Skånes handelskammare — vanmakt att bemästra ekonomiska fluktuationer.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls; och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 12.

Ang. övergång till högertrafik.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av väckt motion om övergång till högertrafik.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 217, vilken behandlats av andra lagutskottet hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville anhålla hos Kungl. Maj:t att överväga och för riksdagen framlägga förslag snarast möjligt om landets övergång till högertrafik på vägarna.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig utredning rörande lämpligheten av att i vårt land genomföra högertrafik samt för riksdagen framlägga de förslag, till vilka utredningen kunde föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

1) av herrar *John Gustavson*, *Olovson* i Västerås och *Hallagård*, vilka hemställt, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd;

2) av herr *Barnekow* beträffande utskottets motivering.

Särskilt yttrande hade avgivits av herr *Lindhagen*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Olovson* i Västerås: Herr talman! Andra lagutskottet har här hemställt om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning rörande införande av högertrafik. Utskottet är mycket bestämt med avseende å sitt ställningstagande. Det finnes emellertid en reservation, till vilken tre av utskottets ledamöter anslutit sig. De tre reservanterna ha utan varje tvivel goda skäl för sitt avslagsyrkande. Hur de två övriga reservanterna se på saken, skall jag icke uttala mig om. Jag har bara att uttala min egen mening.

Enligt min mening ha vi här i landet just nu andra och viktigare saker att syssla med än en utredning om införande av högertrafik. Vi kunna begagna vår tid, vår kraft och våra pengar på ett annat och på ett bättre sätt.

Frågan om införande av högertrafik måste i tider som dessa ovillkorligen betraktas som en fråga i andra för att icke säga i trettonde planet. För mig förefaller det fullkomligt orimligt, att man nu skall sätta i gång en utredning och börja behandla en sak, som har så rasande litet att betyda med hänsyn till landets förhållanden i övrigt.

Man kan här i denna propaganda för införande av högertrafik se något av denna flåsande iver att alltjämt vara med, när det gäller att skapa fram en likriktning. Det är något slags begär att under alla förhållanden vara med

Ang. övergång till högertrafik. (Forts.)

om att instämma i det sista skriket, oberoende av om det är av godo eller ondo.

Jag hör redan nu eller, rättare sagt, jag anar redan nu, att sakkunskapen sitter nere i bänkarna och gör den anmärkningen mot mig: »Du är icke sakkunnig i trafikfrågor.»

Vi få väl höra sakkunskapen så småningom. Sakkunnig i trafikfrågor är nämligen numera ingen annan än den, som kunnat krångla sig till ett körkort och något så när hjälpligt kan köra bil. För att bespara mina utskottskamrater den icke alltid angenäma uppgiften att säga mig, att jag ingenting begriper, skall jag stå till tjänst med en öppen och uppriktig bekännelse: Jag är icke sakkunnig i trafikfrågor. Jag har nämligen aldrig kört bil, och det räcker naturligtvis härvidlag. Men jag har kört oxar och jag har kört hästar. Jag har även åkt bil rätt mycket. Jag har blivit körd i diket med 75 kilometers fart. Jag har blivit överkörd. Som fotgängare har jag under många år fått gå i dikena, så att någon erfarenhet från trafiken har jag i alla fall.

Men det må vara hänt. Jag erkänner och tillstår, att jag icke är sakkunnig med hänsyn till vad som nu menas med sakkunskap i trafikfrågor.

Naturligtvis kunna vi i vårt land införa högertrafik, och naturligtvis kan den dag komma, när det kan anses vara motiverat och rimligt att göra det. Vi skola aldrig säga aldrig i en sådan här sak. Det gör icke jag. Men vad jag påstår är, att vi behöva icke göra detta nu. Det finnes inga som helst skäl till att vi under nuvarande förhållanden skola påtaga oss det arbete, de kostnader och de besvärligheter, som äro förenade med övergång från vänster- till högertrafik. Det är detta som för mig härvidlag är det bärande.

Nu representerar naturligtvis utskottets majoritet den verkliga sakkunskapen i trafikfrågor. Den verkliga sakkunskapen! Den motivering, som utskottet alltså presterar, är naturligtvis det bästa och starkaste av allt som man kan plocka fram ur hela motivkretsen. Det är klart, att de starkaste skäl, som överhuvud taget kunna åberopas, har utskottet med sin utomordentliga sakkunskap plockat fram. Det är dessa förhållanden, som göra, att man ej gärna kan gå förbi det här med mindre än man blir en smula närgången beträffande utskottsmajoritetens tungt vägande skäl.

I utskottets motivering gör man gällande som ett tungt vägande skäl, att det är besvärligt att vi här i landet ha vänstertrafik, medan man i våra grannländer och andra länder har högertrafik. Det blir besvärligt för svenskar, som skola åka bil i andra länder, och det blir besvärligt för utlänningar, som skola åka bil i Sverige. Svenska bilförare i utlandet och utländska bilförare i Sverige är det alltså, som man här skulle taga hänsyn till.

Utskottet konstaterar emellertid, att antalet olyckor till följd av ovana vid vänstertrafik är relativt ringa. Men utskottet har — såsom kammarens ledamöter finna, om de taga del av motiveringen — försökt sig på en pressning för att få fram en fara i det förhållandet, att man har olika körregler. Ty utskottet säger så här: »Av de skador, som uppstått i följd av trafik med utländska fordon, stå emellertid anmärkningsvärt många i samband med utländska förarens ovana vid vänstertrafik.»

Det är på det sättet utskottet försöker måla ut en fara, som hotar på grund av de nu rådande förhållandena. Men då frågar jag: Behöver man fästa så stort avseende vid detta? För mig är det fullkomligt självklart, att om en norrman, en dansk, en finne eller en tysk, som är van vid högertrafik, kör här i landet och råkar ut för en olycka, han då skyller på ovana vid vänstertrafik. Det är lika självklart, att en svensk, som skulle råka ut för en bilolycka, låt mig säga i Norge eller Danmark, ögonblickligen skulle säga: »Det berodde på att jag var ovan vid högertrafiken.» En karl, som icke är så pass

Ang. övergång till högertrafik. (Forts.)

klyftig, att han kan hitta på det och säga det, är väl så dum, att han aldrig skulle få körkort. Det finnes ingen som helst anledning att fästa något avseende vid detta.

Vidare pekar utskottet på svårigheten för den resande allmänheten av olika trafikregler. Vad är det för slags körningar svenskarna ha i utlandet? Vad är det för slags körningar utlänningarna ha här? Såvitt jag förstår är det huvudsakligen nöjesresor, i någon mån affärsresor också. Men i huvudsak är det nöjesresor. Då skulle vi för att underlätta denna nöjesåkning och denna till ytterlighet begränsade körning i affärsangelägenheter bryta med en månghundraårig regel här i landet.

Här är det faktiskt en strid mellan lyxbilarna och gödselkärrorna. Och är det trängsel mellan de onyttiga och de nyttiga fordonen, då hävdar jag gödselkärrans rätt till plats i första hand.

Utskottet säger vidare: »Den försiktighet och omtanke, som måste åligga förare av motorfordon under färd i ett land med för honom främmande trafikregler, kan ofta vara ägnad att i viss mån verka avhållande från en sådan färd.»

Att nödvändigheten av att iakttaga försiktighet och omtanke skulle avhålla dem från att köra, är väl något som det icke är någon anledning att vara ängslig över. Tvärtom, det skola vi väl vara glada åt, om vi ha sådana körregler, att de som icke kunna iakttaga försiktighet och varsamhet skola låta bli att köra. Det finner jag för min del vara den mest naturliga sak i världen. Ty den, som ej vill köra försiktigt, bör ej köra bil vare sig hemma eller i andra länder.

Så kommer emellertid utskottet med någonting, som är verkligt dräpande. Högertrafik tillämpas till sjöss och i luften, påpekar utskottet. När man så letar efter motiv, att man får återropa körreglerna till sjöss och i luften, då måste man säga, att utskottsmajoriteten är urarva.

Men det är naturligtvis riktigt vad utskottet säger. Högerregeln gäller till sjöss och i luften, det är klart. Men jag frågar: Vad har det med den här saken att göra? Det är ju ett faktum, att när, låt mig säga, ångaren Heimdall på sin färd till Finland ute vid Söderarm eller annorstädes möter en åländsk skonare, skall Heimdall gira styrbord eller, som det heter på vårt språk i land, väja till höger. Men icke kan detta irritera chaufförerna på Drottninggatan? Eller vad säger utskottets majoritet?

Trots det förhållandet att, låt mig säga, två flygplan, som mötas på 1,000 meters höjd över västgötaslätten, väja åt höger, kommer nog mjölkhästen i Lekåsa att gå till vänster i alla fall. Det inverkar ej på något som helst sätt.

Jag medger, att jag skulle kunna ha sagt detta på ett allvarligare sätt. Det gör jag visst. Men utskottet har faktiskt kommit med en motivering, som man icke kan hålla sig allvarsam inför.

I brist på bättre hänvisar utskottsmajoriteten också till semesterlagen. Uppriktigt sagt tycker jag verkligen att andra lagutskottet kunnat taga sig något nyttigare för än att gå omkring och bära på onödiga bekymmer över hur folk skall tillbringa sin semester. Det finns så många tanter i detta land, som i onödan och till leda hålla på och dalta med den saken, så att andra lagutskottet icke alls behöver hysa några bekymmer. De, som åka bil i främmande länder, ha haft semester förut också. Övriga semesterfirare få väl knalla och gå eller åka cykel. Inte tror väl utskottsmajoriteten, att lantarbetare och hembiträden komma att taga fram sina bilar och åka till Paris. Utskottet talar särskilt om de cyklister, som på sin semester komma att begiva sig till utlandet. Vad dessa stackars människor beträffar förhåller det sig på det sättet, att en cyklist, som kommer till ett land med högertrafik, inte behöver ha någon olägenhet alls.

Ang. övergång till högertrafik. (Forts.)

Om man till exempel åker in i Norge över Eda och håller sig på den högra sidan av vägen, så kan man fortsätta att åka tills cykeln är utsliten, utan att erfara någon olägenhet av högertrafiken. Om nu en del fattiga människor få ledigt några dagar, så kan man väl i Jesu namn låta dem vara i fred. Det är vad de mest hava behov av. Inte behöva vi införa några nya trafikregler för att människor på tillfredsställande sätt skola kunna avverka tolv dagars semester, det är då visst och sant! Man har icke kunnat finna något som helst bärande motiv, och därför har man på detta sätt bottenskrapat, så att en reservant faktiskt inte kan hålla sig allvarsam.

Jag slutar med att upprepa, att den dag kan komma, när vi kunna finna det motiverat att gå över till högertrafik. Men jag vill bestämt säga ifrån, att vi i detta land just nu hava andra och viktigare saker att syssla med. Vi skola icke taga på oss något i onödan. Därför hemställer jag, herr talman, om bifall till reservationen, som innebär detsamma som avslag på utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Nyblom* och *Larsson* i Mörlanda.

Herr Hage: Herr talman! Jag tillhör den utskottsmajoritet, vars medlemmar herr Olovson ironiskt betecknade som »sakkunniga», och som han synbarligen icke hade någon vidare respekt för. Jag är ungefär lika sakkunnig som herr Olovson. Jag har också legat under en bil och legat på lasarett en månad efteråt. När man sitter i ett utskott, brukar man ju anse sig skyldig att bilda sig ett omdöme, och det har jag också gjort, trots att jag icke har körkort och med risk att bliva avhånad av herr Olovson, som har en viss benägenhet att sabla ned motståndare, då hans uppfattning ej överensstämmer med deras.

Jag förstod inte riktigt, vad herr Olovson menade, när han sade att vi hade viktigare saker att syssla med än denna. Här gäller det att *skydda människoliv*, och det är efter min ringa mening en mycket viktig sak. Man kan naturligtvis säga, att det icke är så många människoliv, som förspillas på landsvägarna till följd av att Sverige till skillnad från andra länder har vänstertrafik. Det är i alla fall en del människoliv, som förspillas på detta sätt. Särskilt många kanske det är svårt att säga att det är, men från flera håll har vitsordats, att det många gånger uppstått svåra situationer. För övrigt även om det inte gällde mer än ett enda människoliv under en viss tidsperiod, så skulle jag vara intresserad av saken. Ett människoliv är dock ett människoliv. Det är icke på sin plats att i denna fråga använda hånets vapen. En trafiklagstiftning, som har till syfte att hindra, att människoliv spillas, är en lagstiftning av samma slag som arbetarskyddslagstiftningen.

Herr Olovson talade om utlänningar, som åkte här i landet i lyxbilar. Det är möjligt, att dessa utlänningar kunna betraktas som lyxmänniskor. Herr Olovson kanske inte tycker, att det finns så stor anledning att skydda dem. De resa icke å ämbetets vägnar eller eljest för att göra nytta, men ofta sitter det vid ratten en yrkeschaufför, som är tvungen att på detta sätt förvärva sin brödföda och som har de allra största utsikterna att dödas eller skadas vid en sammanstötning. En sådan människa vill jag gärna vara med om att skydda, och jag vill för övrigt i lika mätto vara med om att skydda lyxbilarnas passagerare. Jag kan icke finna att man i detta sammanhang bör göra någon skillnad mellan folk, som åker bil för nöjes skull, och andra trafikanter. Bilåkandet har i vår tid blivit så allmänt, att det är all anledning att i möjligaste mån försöka eliminera de av vänstertrafiken förorsakade riskerna. Bilåkandet medför så många risker, att man inte bör underlåta något, som kan minska de faror, som därmed äro förbundna. Olägenheterna av att vi hava vänstertrafik framträda givetvis särskilt i *gränslänen* — jag är själv från ett så-

Ang. övergång till högertrafik. (Forts.)

dant län — men visa sig även i andra län. Om trafikreglerna förändras, kommer antagligen under en övergångstid antalet olyckshändelser att ökas, men så småningom kommer väl, såsom utskottet också framhållit, folk att vänja sig vid att hålla till höger. Behålla vi vänstertrafikreglerna, trots att alla andra länder hava högertrafik, kommer den olycksfallsrisk, som äger samband med olikheten i trafikreglerna länderna emellan, att *bestå*. Införa vi högertrafik, kommer säkerheten på våra landsvägar att *efter en övergångstid* bli större än vad den för närvarande är.

Som herr Olovson antydde, hava vi här i landet haft vänstertrafik i långa tider, jag vill minnas sedan 1700-talet. Det kanske för många rent av skulle kännas förödmjukande inför detta faktum, om i Sverige infördes samma trafikregler, som gälla i andra länder. Herr Olovson använde uttrycket *likriktning*, ett ord, som på många håll har en dålig klang. Inför en sådan lagstiftning på *detta* område i likriktningens tecken, som det här är fråga om, har man dock ingen anledning att hesitera.

Funnes det någon möjlighet att förmå andra länder att övergå från högertrafik till vänstertrafik, så skulle jag för min del förorda, att man gjorde ett försök i den riktningen. Men det är otänkbart. Redan 1930 års andra lagutskott förordade enhälligt övergång till högertrafik. Utskottets förslag avslogs i andra kammaren. Det berodde huvudsakligen därpå att det på den tiden ännu var en hel del länder, som hade vänstertrafik. Utvecklingen har sedan gått i den riktningen att, om man undantar örikena England, Irland och Island, så är Sverige nu i stort sett ensamt om att ha vänstertrafik. Tiden torde nu vara inne för Sverige att övergå till högertrafik. År 1930 var även jag tveksam, men nu, när vi äro ensamma om vänstertrafik, tvekar jag icke längre. Det är visserligen sant, att en övergång till högertrafik komme att medföra vissa kostnader. Men kostnadshänsyn hava ju icke hindrat oss att införa en arbetarskyddslagstiftning. Det gäller att rädda människoliv. Ett människoliv kostar också pengar. Ingen ansvarsmedveten människa kan i detta fall hysa någon tvekan på grund av hänsyn till kostnaderna.

Jag skulle ha kunnat inskränka mig till vad jag nu sagt. Jag vill emellertid tillägga, att utskottet icke definitivt gått in för att rekommendera införandet av högertrafik. Utskottet har föreslagit riksdagen att anhålla om en allsidig utredning. Om utskottsförslaget bifalles, komma naturligtvis även de synpunkter, som herr Olovson fört fram, att vederbörligen övervägas. Under sådana förhållanden tycker jag att kammaren icke bör hesitera att bifalla utskottets förslag. Ju längre man dröjer med den övergång till högertrafik, som enligt min, och efter vad jag kan förstå, även enligt herr Olovsons åsikt förr eller senare måste ske, desto större bli de av övergången föranledda kostnaderna.

Herr Olovson hade roligt åt att utskottet framhållit, att högertrafiken vunnit tillämpning vid samfärdsel såväl till sjöss som i luften. Jag erkänner gärna, att den av herr Olovson åsyftade meningen i utskottets motivering gärna kunnat vara borta. Den gör ju ingen nytta, men utskottets övriga argument skämmas sannerligen inte för sig. Utskottsförslaget går ju som sagt ut på, att riksdagen skall begära en allsidig utredning. Detta förslag tycker jag att även de, som nu känna sig tveksamma om lämpligheten att omlägga trafiken, borde kunna rösta för.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr **Hallagård**: Herr talman! Vår tid har åtskilliga allvarliga och betydelsefulla problem att brottas med. Åtskilliga av de åtgärder, som befundits nödvändiga för att befordra lugn och trygghet i landet, ha medfört

Ang. övergång till högertrafik. (Forts.)

avsevärda kostnader. I samband med framläggandet av årets statsverksproposition har man även med goda skäl ansett sig böra inskräpa nödvändigheten av försiktighet med allmänna medel, särskilt när det gäller nya, förut icke avsedda eller planerade utgifter. I statsverkspropositionen har uppenbarligen räknats med en överbalansering av åtskilliga miljoner, som avsetts att täckas med andra medel än budgetårets inkomster. Sedan dess ha nödvändiga och med hänsyn till det allmänna världsläget stora utgifter föreslagits av regeringen. Fullgoda skäl synas därför föreligga för att vi icke för närvarande skola inrikta oss på nya utgifter, som icke i nuvarande situation kunna anses ofrånkomliga eller motiverade av särskild brådska.

Det är därför ägnat att väcka åtminstone en viss förvåning, att andra lagutskottet på initiativ av en enskild motionär ansett sig kunna föreslå utredning angående en så pass kostsam och föga trängande reform som en övergång till högertrafik skulle innebära.

Varken motionären eller utskottet synes ha lyckats framleta några skäl som ange att denna fråga just nu skulle vara särskilt aktuell. Varken statsfinansernas ställning eller olycksfallsstatistiken synes motivera att vi vid årets riksdag skola taga upp denna sak. Icke heller finnes inom landet någon opinion till förmån härför, stark nog att motivera att frågan onödigtvis forceras fram. Tvärtom synes t. o. m. Kungl. Automobilklubben, som dock i icke ringa utsträckning kan anses företråda den internationellt orienterade automobiltrafik, som kan tänkas komma i frestelse att vid resor inom och utom landets gränser förväxla gällande trafikregler, ha beslutat tillsätta en kommitté för förberedande av en allsidig utredning. Inte ens för denna sammanslutning är sålunda en reform för närvarande aktuell, och vi andra borde enligt mitt förmenande kunna ge oss till tåls och åtminstone avvakta resultatet av den tillsatta kommitténs arbete.

I sitt utlåtande betonar för övrigt andra lagutskottet att antalet olyckshändelser, som i utlandet vållas av svenska motorförarens ovana vid högertrafik, icke torde vara av någon mera betydande storlek. Om utländska motorförare i Sverige icke iakttaga samma varsamhet, borde detta snarare motivera att här gällande bestämmelser med tjänliga medel kraftigt inskräpas hos vederbörande än att vi i vårt eget land ändrade oss. Det borde dock icke vara svårare för en utlännings i Sverige än för en svensk i utlandet att iakttaga lag och förordning.

Talet om att det för semesterlagens utnyttjande skulle vara önskvärt att underlätta svenska turistresor i grannländerna synes föga övertygande, särskilt som utskottet även erinrar om att turisterna utgöra en icke obetydlig inkomstkälla. Vårt land är så stort och förhållandena i dess olika delar så pass olika, att mycket är att se och lära inom det egna landets gränser. De pengar det här är fråga om kunna gott stanna i Sverige. Utskottet medger att en övergång till högertrafik skulle medföra betydande kostnader. Av motionären ha dessa kostnader beräknats till 15 miljoner kronor. Då motionären föreslår att dessa pengar skola tagas från automobilskattemedlen, vågar jag för min del ifrågasätta, om icke automobilskattemedlen kunna användas på ett nyttigare och bättre sätt, på ett sätt, som mera tillgodoser bygdernas behov. Anläggningar och underhåll av allmänna vägar draga betydande kostnader. Då riksdagen i år med ett jämförelsevis blygsamt belopp synes avse att bispunga de enskilda väghållarna, vill jag uttala den förhoppningen att denna verksamhet skall komma att utvidgas med skäligen hänsyn till det i detta fall verkligen stora behovet. Att, såsom föreslagits, använda bilskattemedel till reformer som kunna anstå, synes föga motiverat.

Gå vi nu in för en utredning, få vi väl även bekväma oss till att snart nog

Ang. övergång till högertrafik. (Forts.)

ta de stora utgifter, som otvivelaktigt äro förbundna med reformen. Sådana tiderna nu äro synes varsamhet därför vara på sin plats.

Med hänsyn till det sagda synes det inte vara så önskligt med övergång till högertrafik. Med rådande förhållanden ute i världen synes det vara viktigare att tänka mera på våra svenska förhållanden än att ta för stor hänsyn till turistintressen. Läget är sådant, att man i första hand bör se till om det går att anskaffa medel till landets skyddande, icke att inom kort kanske bereda sig för utgifter av sådant slag som en övergång till högertrafik medför. Lika väl som England kunna även vi vänta därmed.

Med dessa ord, herr talman, ber jag få yrka avslag på utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Gustafsson* i Lekåsa, *Hermansson* i Kvistljungby, *Werner* i Höjen och *Onsjö*.

Herr *Hermansson* i Norrköping: Herr talman! Jag har ofta haft tillfälle att beundra herr Olovsons i Västerås förmåga att genom sina anföranden sätta känsloträngarna i dallring både hos sig själv och hos andra. Men när han började sitt anförande i dag satt jag ändå och undrade, hur han skulle bära sig åt för att få den rätta darren på rösten när han skulle tala om så prosaiska saker som reglerna för trafiken på våra landsvägar. Sedan vi nu åhört hans känslolösa anförande måste vi erkänna, att han klarade även denna uppgift på det utmärkta sätt som bara han och ingen annan i denna församling kan. Han talade med sådan känsla om sin ungdoms oxar, om lyxbilarna och gödselkärrorna på landsvägen, att man nästan tycker att stenarna på marken borde bli djupt rörda.

För min egen del saknar jag både vilja och förmåga att svinga mig upp till det höga känsloläge, där herr Olovson har sin stora lust och glädje. Jag tror också, att det ur alla synpunkter är lämpligast om detta ärende betraktas och behandlas som den rent praktiska lämplighetsfråga, det i själva verket är.

Det är klart, att det kan anföras skäl både för och mot den ifrågasatta omläggningen av trafiken. Men det kan också antagas, att ett införande av högertrafik blir svårare och kostsammare, om man väntar därmed tills biltrafiken fått en ännu större omfattning än den för närvarande har; och alla skäl tala för att biltrafiken kommer att ytterligare utvecklas. Det måste därför betraktas såsom förmånligt, om statsmakterna så snart som möjligt få tillfälle att väga fördelarna och nackdelarna med införandet av högertrafik emot varandra. Detta kan emellertid inte ske förrän efter en grundlig utredning, och det är detta som utskottet nu för sin del föreslår.

För egen del anser jag det vara i och för sig fullkomligt likgiltigt, om man skall vika av till höger eller till vänster när man möts ute på vägarna. Huvudsaken är att man har bestämda regler att rätta sig efter, och jag tror att även herr Olovson måste medge, att det helt enkelt är nödvändigt med likriktning när det gäller trafikreglerna.

Om vi utan olägenhet skulle kunna behålla vår vänstertrafik, skulle förmodligen ingen förnuftig människa föreslå, att vi skulle övergå till högertrafik. Med eller mot vår vilja har emellertid också landsvägstrafiken mer och mer fått en viss internationell betoning. Antalet utländska bilar på vägarna ökar, och de svenska som bila och cykla i utlandet bli också allt flera år efter år. Därigenom ökas också behovet av enhetliga bestämmelser för trafiken i de olika länderna. Liksom vi sedan urminnes tider ha ansett det nödvändigt med enhetliga bestämmelser för sjöfarten över hela världen, blir det även på grund av biltrafikens utveckling nödvändigt att införa enhetliga bestämmelser också för landtrafiken. Om de övriga länderna hade rättat sig

'Ang. övergång till högertrafik. (Forts.)

efter oss och infört vänstertrafik, hade vi ju kommit i en behaglig ställning och inte nu behövt diskutera frågan om övergång till högertrafik eller icke. Men utvecklingen har tyvärr gått i en rakt motsatt riktning; de länder som tidigare haft vänstertrafik ha övergått till högertrafik. Sedan nu också Ungern synes stå i begrepp att införa högertrafik, är Sverige snart det enda land på hela den europeiska kontinenten som fortfarande har vänstertrafik. Att vår s. k. självständighet i detta avseende icke i längden kan bli till gagn för vårt land torde också vara ganska uppenbart.

De skäl som nu åberopas mot en övergång till högertrafik äro dels riskerna för en ökning av trafikolyckorna under den närmaste tiden efter omläggningen, d. v. s. innan trafikanterna hunnit vänja sig vid de nya reglerna, och dels att omläggningen skall komma att kosta pengar därför att den kräver en betydande ändring av de tekniska trafikanordningarna. Det är naturligtvis inte möjligt att bestrida, att övergången skulle komma att medföra en omedelbar ökning av olycksfallsriskerna. Den trafikerande allmänheten kan naturligtvis inte genast frigöra sig från de trafikvanor, som den under årens lopp tillägnat sig, och man måste därför tyvärr räkna med en stegrad olycksfallsfrekvens såsom följd av övergången från vänster- till högertrafik. Det torde emellertid inte heller kunna bestridas, att i samma mån som trafikanterna vänja sig vid de nya reglerna komma också riskerna för trafikolyckor att minskas. Erfarenheterna från de länder, där man övergått från vänster- till högertrafik, visa, att folk på mycket kort tid kan anpassa sig efter de nya trafikreglerna, och det är ju också självklart att de risker, som äro förenade med en sådan omläggning, äro av *övergående* natur. Den större olycksfallsrisk, som skapas genom att vi ha andra trafikregler än de flesta andra länder, *minskas däremot aldrig så länge olikheten* härvidlag existerar. Riskerna för trafikolyckor på grund av olika trafikregler inom länder som trafikera varandras vägar komma tvärtom troligen att bli större och större, emedan trafiken emellan länderna oupphörligt ökas.

Att en övergång skulle kosta pengar är också ganska självklart, men det är inte endast möjligt utan högst sannolikt att ju längre man dröjer med denna omläggning av trafiken desto dyrare kommer den att bli, *om* och *när* man till sist ändå måste genomföra den. Det kan således inte vara något verkligt sparsamhetsintresse att nu försöka hindra den utredning som utskottet föreslår. Det kan ju inte heller bli tal om någon brådstörtad övergång till högertrafik. Vad som föreslås är en utredning, inte bara ifråga om lämpligheten av en övergång till högertrafik, utan också om en sådan övergång — vilket jag för min del hoppas — skall befinnas lämplig och genomförbar samt även beträffande tidpunkten och sättet för själva övergången. Den s. k. utredningslunken brukar ju inte kännetecknas av någon större hastighet, och om riksdagen nu skulle begära en utredning av ärendet kan man med absolut säkerhet förutsäga, att det i alla fall kommer att dröja minst två, tre, kanske fyra år innan ett förslag kan föreläggas riksdagen.

Jag finner för min del icke att det förebragts några bärande skäl för ett ytterligare uppskov med den utredning, som utskottet i sitt utlåtande begär, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Paulsen: Herr talman! Den motion som vi nu behandla innebär ingen nyhet för riksdagen. Då och då har här i andra kammaren dykt upp motioner av samma innehåll, och kammaren har för varje gång samvetsgrant slagit ihjäl dem. Nu föreligger återigen en dylik motion, som säkerligen också kommer att på samma sätt avlivas. Om jag inte minns fel har herr Lindhagen sysslat med trafikfrågor tidigare och vid något tillfälle även råkat i

Ang. övergång till högertrafik. (Forts.)

klammeri med rättvisan för ovarsamt gående, och nu vill han tydligen bättra på saken genom att komma med en sådan här motion.

Utskottet, d. v. s. utskottsmajoriteten — det finns gudskelov reservanter också — vill nu instämma i motionens syfte och förordar högertrafik för att förebygga olyckor. Och varför skulle dessa olyckor förebyggas? Jo, för att de utlänningar som köra här i Sverige inte äro vana vid vänsterregeln! Varför är det nu så väldigt synd om dessa människor? Vilka utlänningar är det som bila här i landet? Är det sådana som göra det för sin verksamhets skull och för att uppehålla livhanken på sig själva och sin familj? Nej, det är människor som köra här för att roa sig och titta på vårt fagra land, och dem har man en sådan medömkan med och är fasligt rädd om deras pengar. Annars tycker man väl att dessa människor ha råd att skaffa sig en svensk chaufför under den tid de vistas här. Men utskottsmajoriteten tycker så synd om dessa människor, att vi skola införa högertrafik för deras skull. Och våra egna som köra i utlandet, varför köra de där? Alldeles av samma skäl som utlänningarna köra här: för att titta på landet, smaka på den främmande maten och roa sig på ett annat sätt än de tro de kunna göra här hemma. Har man råd att köra i utlandet men inte kan det på grund av andra trafikregler, då har man sannerligen också råd att hålla sig med en utländsk chaufför, som kan högertrafiken.

Man påstår också, att det inte skulle vålla några olyckor om vi införde högertrafik. Vad är det nu för människor som mest färdas på våra vägar? Sannolikt är det mest jordbrukare — och vi äro ganska många sådana här i kammarerna. Det kraftigaste folket går i regel till industrien därför att de tjäna mera där, men det finns pojkar och gamla gubbar kvar vid kärrorna. Och vad gör den gamle gubben på lasset? Han tänker över livets fåfänglighet och hur mycket elände han varit med om i sin dar, kanske kommer det också en glädjeglämt i hans ögon när han minns det roliga han varit med om någon gång. Inte tänker han på åt vilket håll han skall köra, när han möter någon bil. Hästen lunkar på det vanliga viset, hästen går åt vänster som han gjort i många generationer. Pojken sitter och visslar och har roligt och tänker på vad som komma skall. Han tänker inte heller på vart han skall styra om han möter någon. Den saken går alldeles av sig självt, den saken klarar hästen.

Tro ni inte det skulle bli olyckor om vi införde högertrafik i landet? Jo, det blir sammanstötning på sammanstötning. Och jag vill säga detsamma som en kamrat viskade i mitt öra för en stund sedan: Jag skulle inte vilja vara med om att ha medverkat till att vi få lov att köra med ambulanser på vägarna ideligen för att plocka upp alla dessa stackare som bli ihjälkörda på grund av högertrafiken. Han har fullkomligt rätt, och det vill inte jag heller. Därför kommer jag för min del att rösta för reservationen, till vilken jag nu yrkar bifall.

Herr Barnekow: Herr talman! För den som läser utskottets betänkande står det väl alldeles klart, att utskottets kläm är resultatet av en kompromiss. Det är nämligen ingalunda så att alla inom utskottsmajoriteten varit av den mening, att högertrafik vore lämplig att införa nu och i ett sammanhang.

Men vi få väl i alla fall vara överens om, vilket herr Olovson i Västerås nyss påpekade, att vi icke nu kunna påstå, att vi *aldrig* komma att genomföra högertrafik. Vi som ansett, att vänstertrafiken f. n. kanske kunde bibehållas, ha förmenat, att det ändå inte vore så rysligt farligt om det gjordes en allsidig och förutsättningslös undersökning. En sådan har klämman också innefattat. Alla kammarledamöter som läst utlåtandet måste väl finna, att utskottets motivering inte alls rimmar med utskottets kläm. Jag vill erkänna, att utskottets

'Ang. övergång till högertrafik. (Forts.)

motivering här och var hoppar mycket virrigt fram och tillbaka, men det får majoriteten som dikterat den stå för. Motiveringen siktar på det hela taget icke till en förutsättningslös utredning, utan den siktar till att Kungl. Maj:t skall framlägga förslag om genomförande av högertrafik, och det är någonting annat än vad vi kompromissvis enats om inom utskottet såsom kläm.

Nu säger man, att om högertrafik ändå måste genomföras någon gång i framtiden, är det bättre, att det göres så fort som möjligt. Vidare säger man, att det blir dyrare, om man dröjer därmed. Ja, det är ju möjligt, men i visst avseende blir det billigare. Jag tänker t. ex. på en sådan sak som spårvägs-trafiken i Stockholm, vilken som vi veta skall läggas ned så småningom. Man skulle ju spara mycket pengar, om spårvagnarna icke behövde byggas om. Om man får klart för sig, att man skall gå över till högertrafik kunna bussarna, säges det också — jag kan icke garantera i vilken utsträckning — byggas så att kostnaderna för deras ombyggnad icke bli så stora.

Även andra skäl tala för att vi kanske böra dröja med genomförandet av högertrafik, och det är skäl, som kunna gillas jämväl av dem, som önska högertrafiken genomförd i dag. Det förefaller mig nämligen, som om det vore lättare att övergå till högertrafik ju flera vägar vi få breddade. Ett skäl för att dröja med övergången, vilket skäl för mig är mycket viktigt, är det, att i den mån hela vårt folk, gående, körande och cyklande, bibringats trafikultur i verkliga mått, blir det alldeles säkert också mycket lättare att utan alltför många olyckshändelser genomföra en övergång till högertrafik, om vi vilja ha sådan.

Då jag, som sagt, varit med om utskottets kläm, kan jag icke yrka avslag på densamma. Utskottets motivering kan jag emellertid icke vara med om, vilket jag härmed velat deklarera.

Herr Nilsson i Göteborg: Herr talman! Det förslag, som utskottet kommit till genom att biträda motionen, anser jag stå i samklang med den uppfattning, som förefinnes bland trafikfolket i detta land och bland dem som i övrigt ha med trafiken att göra. Jag tror, att det är ganska meningslöst och oklokt tillika att söka rida spärr mot en reform av detta slag, som vi, trots allt, även om vi icke genomföra den i år eller nästa år, dock med hänsyn till trafikens utveckling nödgas genomföra i en framtid.

Jag erinrar om 1934 års trafiksakkunniga, som ju redan förordat en omläggning från vänstertrafik till högertrafik. Även i andra kretsar, som ha att syssla med trafiken, anser man, att det med hänsyn till de olägenheter, som nu föreligga, vore välbetänkt att så snart som möjligt övergå till högertrafik. Man kan ju säga, att man i och för sig kan stå likgiltig inför detta spörsmål under förutsättning nämligen att man kunde tänka sig att slippa ifrån denna omläggning, men av allt att döma komma vi, som jag förut har påpekat, icke ifrån en omläggning till högertrafik. Ju längre vi vänta, desto dyrare blir också en dylik omläggning. I det sammanhanget har utskottet något berört, hurusom en övergång till högertrafik, vad gäller spårvägstrafiken, kommer att medföra betydande kostnader. Detta är riktigt, ehuru väl jag icke tror att det så mycket gäller för spårvägarnas vidkommande som för busstrafiken. Stockholm, Göteborg och Malmö och andra av våra större städer, gå ju alltmånga in för busstrafik och denna stegras undan för undan. Om jag icke misstär mig, tror jag att Stockholm varje år inköper ett 50-tal nya omnibussar och i Göteborg köper man ett 30-tal dylika per år.

Jag lyssnade med visst intresse till det anförande, som herr Olovson i Västerås nyss höll, men jag sökte förgäves efter några sakliga skäl, som kunde övertyga mig om det riktiga i att intaga en annan ståndpunkt. Det var för

Ang. övergång till högertrafik. (Forts.)

övrigt alldeles onödigt av honom att tala om, att han icke var sakkunnig på området, ty hela hans anförande ådagalade den saken. Jag tillhör nu icke dem som förneka, att även en lekman kan ha en ganska klar uppfattning och kan anlägga kloka synpunkter på spørsmålet, men jag tror icke att det är klokt, i varje fall långtifrån lämpligt att ta på denna allvarliga fråga på det kaserande sätt, som herr Olovson i Västerås tycktes göra. Herr Olovson i Västerås undrade till exempel över, vad det kan ha för betydelse, att ha likformiga trafikregler i luften, på sjön och på landbacken. Han kunde icke finna något rimligt skäl för att det skulle kunna intressa en skutskeppare på Ålands hav. För några år sedan hände det dock i Norrköping att en motorbåtsförare, som tillika var motorfordonsförare, var ute i sin båt och mötte en torpedbåt utanför Norrköping. Med den vana han hade att köra till vänster på landbacken använde han samma regler, när han var ute med båten, med resultat att torpedbåten rammade motorbåten, varvid två man följde med i djupet.

Herr Paulsen yttrade något om farhågorna för att lära landsbygdens befolkning högerregeln. Härtill vill jag säga, att bland jordbrukarna i Skåne tillämpas redan högerregeln. De hålla sig på höger sida, när de äro ute på landsvägarna därnere. Jag tror att herr Paulsens farhågor äro ganska överdrivna. Denna fråga bör nog inte skojas bort, och jag vill med dessa ord instämma i utskottets hemställan.

Herr **Paulsen**, som nu för kort genmäle erhöll ordet, anförde:

Herr talman! Jag blev mycket förvånad, när jag hörde min vän herr Nilsson i Göteborg säga, att man i Skåne kör på höger sida. Jag har aldrig sett det. Jag vet icke i vilket tillstånd herr Nilsson varit, när han varit i Skåne och sett sådant. Då har han knappast varit i det tillstånd han bort vara. Sådant förekommer icke i Skåne.

Vidare yttrade:

Herr **Gardell**: Herr talman! Vid behandling av motionen inom utskottet framgick att under 1935/36 trafikolyckorna i Sverige överstego 10,000 per år, medan år 1937 olyckorna voro omkring 14,000. Riksdagen har otvivelaktigt påtagit sig en stor del av ansvaret för denna ökning i fråga om olyckshändelserna genom sitt beslut om införandet av den fria hastigheten. Våra vägar och gator äro ej byggda och underhållna för en så högt uppdriven trafikhastighet som den, varmed många tillåta sig att fara fram på gator och vägar. En del utlänningar ha även uttalat sin förvåning över den körhastighet, som praktiseras t. o. m. i Stockholm.

Genom att den fria hastigheten medgivits försvåras även möjligheterna att på laglig väg komma till tals med vårdslösa bilkörare. Skulle riksdagen bifalla utskottets förslag om införande av högertrafik, bör därmed otvivelaktigt förenas föreskrifter om en begränsning av körhastigheten. Våra vägar måste helt visst undergå stora och dyrbara omändringar innan högertrafiken kan genomföras. Den senaste omröstningen 1936 bland chaufförerna vittnar om att kravet på införandet av högertrafik ingalunda omfattas av chaufförerna själva såsom någonting eftersträfvansvärt. Jag vill också erinra om, att det finnes i trafikstadgan bestämmelser om att man skall gå till höger, men sök att gå till höger på Stockholms gator! Har jag bråttom måste jag gå till vänster för att komma fram. Det är endast då jag har mindre bråttom, som jag kan gå till höger.

Ang. övergång till högertrafik. (Forts.)

För min del kan jag icke känna mig övertygad av den framförda uppfattningen, att en övergång till högertrafik skulle medföra större kostnader än för närvarande, och kan sålunda ej dela herr Hermanssons åsikt. Flera spår-vagnslinjer, även sådana som drivas av A/B Stockholms spårvägar, torde under de närmaste åren komma att avvecklas i samband med övergång till omnibusstrafik. Att omändra nybeställda omnibussar så att de kunna användas vid högertrafik, torde med lätthet kunna ske, och det borde i möjlig mån undvikas att staten därför ådroge sig höga kostnader. Då som bekant Kungl. Automobilklubben även beslutat tillsätta en kommitté med uppdrag att anordna en allsidig utredning beträffande såväl organisationen som kostnaderna för högertrafikens införande i Sverige, synes man kunna avvakta resultatet därav. Detta så mycket mera som utredningen avsetts att komma till stånd under förutsättning av att förändringar i ifrågavarande hänseende icke ske.

Det synes vara av intresse för riksdagen att avslå utskottets förslag redan därför att man då blir i tillfälle konstatera i vad mån en sådan privat utredning skulle kunna göra ett bättre arbete än den kungl. kommittén — 1937 års sakkunniga angående trafiksäkerheten — som icke visat sig kunna lösa frågan.

Ett bifall till utskottets förslag skulle även kunna tänkas verka hämmande på det initiativ i fråga om bidrag av automobilskattemedel till enskilda vägar, som genom en kungl. proposition tagits. Detta i synnerhet i den mån automobilskattemedel skulle tagas i anspråk för mötande av enligt min uppfattning onödiga kostnader.

Särskilda hänsyn synes icke böra tagas till att länder med andra förhållanden tillämpa andra trafikregler. Vill man därifrån resa hit, få vederbörande ta seden där de komma och rätta sig efter de bestämmelser, som här gälla.

Mångenstädes utomlands har man breda och bra vägar för den stora och långväga automobiltrafiken men å andra sidan ofta nog dåliga och föga trafikabla vägar till byar och mindre samhällen. I jämförelse härmed torde de enskilda vägarna i Sverige intaga en ställning, som med hänsyn till vårt lands ytvidd och de stora avstånden är av stor betydelse. Dessa enskilda vägar böra förbättras om landsbygden ej skall avfolkas. Jag uttalar den förhoppningen, att vägstyrelsernas förbund ägnar denna fråga om enskilda utfartsvägar lika stor uppmärksamhet som Kungl. Maj:t. Detta förbund bör förstå, att om av bilskattemedlen skola användas 15 å 20 miljoner för omläggning till högertrafik, kommer detta belopp att utgå från anslaget till de enskilda vägarna. Ett lösande av denna fråga och användande av de medel, som kunna disponeras härför, synes vara av väsentligt större betydelse än övergången till högertrafiken. Kanske kan det även befaras, att en sådan reform skulle medföra, att man på många håll för att undvika olyckshändelser o. s. v. under övergångstiden skulle avstänga de enskilda vägarna för automobiltrafik, och då skulle våra »högerkörda» vänner komma i en mycket svår belägenhet. Den allmänna trafiken synes ha föga att vinna på en sådan reform, som den här ifrågasatta.

Jag yrkar bifall till den av herr Gustavson m. fl. avgivna reservationen.

Herr De Geer i Hanaskog: Herr talman! Jag skall be att med några korta ord få bemöta herr Gardell, som ansåg, att man av omtanke om bilskattemedlen bör undvika att göra en utredning om införandet av högertrafik. För min del tycker jag också, att man skall vara rädd om bilskattemedlen, men man bör göra det motsatta, företaga denna utredning, särskilt om man tänker på vad herr Gardell berörde i sitt anförande, nämligen de enskilda vägnarnas anslutning till det allmänna vägnätet. Jag vet att vissa anordningar,

Ang. övergång till högertrafik. (Forts.)

t. ex. för de enskilda vägarnas anslutning till det allmänna vägnätet, kunna bli mycket beroende av om högertrafiken införes eller icke. Det finnes en mängd sådana tekniska anordningar, som man med tanke på en kommande högertrafik bör vidtaga så snart som möjligt. Jag tror att högertrafik ändock är någonting, som man ovillkorligen måste införa förr eller senare.

Det har för mig framstått såsom ganska egendomligt, att vissa talare sökt få ett löjets skimmer över tanken på högertrafik. Herr Olovson i Västerås hade en litet gammalromantisk uppfattning i denna fråga. Jag tror, att han skulle gagna trafikförhållandena bättre, om han tänkte sig in i nutidens mindre romantiska och mera realistiska förhållanden. Gör han det, tror jag, att han skall komma till den uppfattningen att införandet av högertrafik är en reform, som säkerligen kommer att genomföras och som säkerligen blir dyrbarare ju längre man dröjer. Då så är, kunde han lika gärna låta bli att förlöjligen saken och i stället gå in för densamma.

Herr Paulsen, som brukar vara välvillig och vänlig, jag tror, att han är det fortfarande, lade, om jag så får säga, i dagen en något blodtörstig uppfattning vid sitt försök att förlöjligen det hela. Han syntes icke vara så noga med de utländska turisterna, som han gärna tyckte kunde förgås, och de svenska turisterna, som äro dumma nog att bila i utlandet, kunde gärna gå samma väg. Jag vill erinra om hur det var, då de nu litet föråldrade spåravnarna infördes i landet. Då lämnades det in petitioner till vederbörande myndigheter, vilka petitioner gingo ut på, att man ovillkorligen skulle stoppa spåravnarnas fördärliga framfart. Man förutspådde att gatorna skulle bli beströdda med lik. Nu är herr Paulsen i vår tid inne på ungefär det samma, att högertrafiken kommer att leda till samma fruktansvärda resultat.

Jag tror, att man överdriver verkningarna av en övergång till högertrafik. Är det icke egendomligt, att Sverige med sina 6 miljoner invånare skall vara det enda landet i Europa med undantag av England, som icke har genomfört den här reformen. Jag tror, att det vore att ge Sveriges folk ett underbetyg, om man gör gällande, att vi icke kunna rå med den här saken utan för stora svårigheter.

Herr Hermansson, som tidigare yttrat sig och intagit samma ståndpunkt som jag, att man alltså bör göra en utredning om införande av högertrafik, gjorde en antydning om att man med hänsyn till den svenska utredningslunken, som han uttryckte sig, måste räkna med att det skulle dröja åtskilliga år, innan högertrafik kan genomföras. Jag har ingen förkärlek för svenskt utredningsväsende, som yttrar sig på det sättet, att det går i s. k. lunk. I varje fall önskar jag icke att utredningen i detta fall skall gå i lunk, när man vet — de flesta måste säga sig att så är förhållandet — att en övergång blir dyrare, ju längre man dröjer därmed. Varför skola icke vi kunna vara i stånd att göra en snabb utredning i denna fråga. En utredning anser jag vore riktig och naturlig, men jag hoppas att utredningsmännen icke skola följa herr Hermanssons anvisningar att låta utredningen lunka framåt.

Herr Barnekow var också inne på tanken att dröja något med övergången till högertrafik, särskilt därför att vägarna behöva byggas om och förbättras. Men, mina damer och herrar, möjligheterna att någorlunda hastigt omändra vägarna till önskvärd bredd äro ju små. Det tar flera år och så länge kan man inte dröja. Jag tror till och med, att de som önska att utredningen skall gå fram i lunk äro överens med mig om, att det skulle dröja länge, innan vägarna hinna bli breddade.

Jag skall icke fortsätta längre. Jag vill endast deklarerera, att jag hör till dem, som utan tvekan tro, att vi i Sverige ha samma förmåga som andra

Ang. övergång till högertrafik. (Forts.)

länder att organisera en övergång utan alltför stora äventyrligheter. När en omläggning ändå en gång måste ske — därom äro vi alla i grunden överens — och ingen kan påvisa annat än att det blir dyrare att vänta, anser jag att de skäl, som utskottet anfört i sin motivering, äro bärande. Då jag, herr talman, i denna fråga, som uppväckt så många motsatta meningar, ber att få yrka bifall till utskottets hemställan, sker detta utan den ringaste tvekan.

I detta anförande, varunder herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Andersson* i Dunker och *Lindmark*.

Herr Sandström: I denna debattens sena stund vill jag endast säga några ord för att återföra debatten till dess rätta plan, till vad saken gäller. Det är ju fullkomligt meningslöst att upprepa skäl och motskäl.

Här har från olika håll talats om, huruvida vi skola införa högertrafik eller icke. Därom är det icke fråga. Det gäller icke i dag att avgöra, om vi skola införa högertrafik i Sverige eller icke, det är fråga om, huruvida vi skola åvägabringa en utredning, som skall klargöra huruvida högertrafik kan och bör införas här i landet, och vad en sådan omläggning skulle kosta.

Herr Olovson i Västerås både började och slutade sitt anförande med att han icke fann det omöjligt att den tiden kunde komma, då vi skulle vara tvingade att övergå till högertrafik. Han har alldeles rätt i detta och det är just det som vi ha hävdadt i utskottet. Men då man har en sådan uppfattning, herr talman, då förvånar det mig på det allra högsta, att man icke kan gå med på att sätta i gång en utredning om saken. När den utredningen är färdig få vi återigen taga upp detta viktiga spörsmål till debatt och avgörande. Det förhåller sig ju så, att hur vi än besluta här i dag, blir det i alla fall en utredning, som igångsättes på K. A. K:s föranstaltande. Det blir således en enskild utredning. Jag vill fråga: Är det inte mycket bättre, att vi här besluta en statlig, officiell utredning, som försiggår under statsmakternas kontroll?

Herr talman! Jag vill inte förlänga debatten, utan jag vill med dessa få ord endast yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olovson i Västerås, som nu för kort genmäle erhöll ordet, anförde: Herr talman! Herr Sandström refererade mig men ofullständigt. Han refererade riktigt när han sade, att jag hade i mitt anförande framfört den meningen, att den dag kunde komma, när det kan vara motiverat för oss att införa högertrafik. Det är riktigt. Men han underlät att påpeka, vad jag i fortsättningen sade, nämligen att jag fann det fullkomligt orimligt att i dessa tider sätta igång en utredning, då den inte behövs.

Jag vill tillägga, att herr Sandströms nu lämnade meddelande skola kammarens ledamöter observera. Han meddelade, att om vi inte besluta en utredning, kommer K. A. K., d. v. s. Kungl. Automobil Klubben, att göra den. Skola vi gå på kommando? Nej!

Härefter yttrade

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Jag har ingen deklARATION att avge. Jag föreställer mig, att alla de, som äro intresserade av dessa spörsmål, känna min inställning. Jag har heller ingen erinran mot utskottets utlåtande, som jag finner sakligt väl uppbyggt och riktigt i olika hänseenden. Jag har endast begärt ordet för att delge kammaren innehållet i ett brev, som jag just under plenum mottagit från en kammarkamrat, som av mycket svår sjukdom är förhindrad att komma hit i dag, en kammarkamrat, som nedlagt ett lång-

Ang. övergång till högertrafik. (Forts.)

varigt och intresserat arbete på detta spörsmål och vars namn står under utskottsutlåtandet. Han skriver följande, och jag ber kammarens ärade ledamöter lyssna till detta korta brev: »Av sjukdom förhindrad deltaga i avgörandet angående utredning om högertrafik beder jag Dig i kammaren framföra följande vädjan från mig: Jag beder att på detta sätt till kamraterna i kammaren få framföra en vördsam vädjan att, med hänvisning till vad andra lagutskottet i frågan anfört, biträda utskottets utlåtande angående utredning om införande av högertrafik i Sverige. Din tillgivne Gustaf Pettersson i Hällbacken.»

Första kammaren har just nu fattat avgörande i denna fråga och givit sin anslutning till utskottets ståndpunkt. Första kammaren fattade sitt beslut med 101 röster mot 17 för reservationen. Jag föreställer mig, att andra kammaren är redo att biträda samma uppfattning.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr **Paulsen** ehöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! När herr Hagberg talar om vad första kammaren gjort och anför detta som ett skäl för att andra kammaren borde följa första kammaren, så är det väl ändå på det sättet, att när första kammaren gör en dumhet brukar andra kammaren i de allra flesta fall rätta till det. Jag förmodar att den gör det i dag också.

Vidare yttrade:

Herr **Carlström**: Herr talman! Jag kan ju förstå, att herr Hagberg i Malmö åberopar sig på första kammarens votering i denna fråga. Det är däremot en nyhet att vi här i kammaren brevledes skola få meddelande från de frånvarande kammarledamöterna, att vi skola handla som de önska. Det tycker jag är litet ansträngt att gå den vägen.

Herr Pettersson i Hällbacken respekterar jag ju ganska mycket för all del, både när han är i kammaren och inte är det, men jag menar, att även om vi måste ta hänsyn till rösterna ute i landet — och det göra vi ju ofta — så böra kamraterna i kammaren vara här, om vi skola fästa alldeles särskilt avseende vid vad de vilja.

Jag begärde ordet, då herr Barnekow sade, att detta utlåtande var en kompromiss. Ja, är det så, så är det nog en underlig kompromiss, om man ser på i vilken riktning motiveringen går. Då herr Sandström säger, att det gäller inte att i dag i kammaren avgöra, om vi skola införa högertrafik eller inte, utan det gäller en utredning, så är det visserligen sant, men är det verkligen någon här i kammaren, som tror, om kammaren i dag går med på denna utredning, att inte utredningen kommer att peka på att högertrafik skall införas? De facto besluta vi i dag i sak. Det är bara detta jag vill understrika. Det skall ingen komma och säga, att det blir en förutsättningslös utredning, om man läser motiveringen.

Nu har herr Barnekow yttrat, att han helst ville stryka motiveringen. Därmed skulle man komma ifrån att säga, att man gått in för något, som man inte gärna kan undkomma. Men då tycker jag att det är säkrare att bifalla herr John Gustavsons m. fl. reservation, om man nu verkligen har den uppfattning, som jag har, att det inte är nödvändigt att vi, då det blåser andra vindar i världen runt omkring oss, måste vara med. Vi äro i gott sällskap med England, och engelsmännen tror jag inte ta någon hänsyn till vare sig andra länder eller herr Pettersson i Hällbacken.

Ang. övergång till högertrafik. (Forts.)

Jag skall med dessa ord, herr talman, be att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herrar John Gustavson, Olovson i Västerås och Hallagård. Jag vill ännu en gång säga, att om någon tror att, om vi godkänna detta utskottsutlåtande, vi inte därmed på förhand givit så att säga på hand, att högertrafik skall införas, då har man misstagit sig.

Herr Hellberg: Herr talman! Herr Paulsen uppkallades till en, synes det mig, ganska omotiverad replik, när herr Hagberg i Malmö djärvdes tala om för kammaren omröstningsresultatet i första kammaren. Vi hade alldeles nyss förut fått ett exempel på ömsinthen hos en del talare här, när herr Olovson i Västerås mycket patetiskt förklarade, att han inte röstade på kommando. Det behövde herr Olovson inte alls tala om, ty ingen tror, att herr Olovson gör det, och ingen tror att vi andra heller göra det. Men varför han skulle komma med den repliken begriper jag inte. Efter vad jag vet är nämligen Kungl. Automobilklubben besluten att utföra denna utredning, och det kan man inte klandra den för, utan vi äro den tack skyldiga för att den gör det. Jag vill dock bekänna, att jag helt delar den ärade kammarledamots uppfattning, som framhöll, att om det ändå är så, att det skall sättas i gång en privat utredning, är det bättre att utredningen sker i statens regi.

Herr Paulsen har här allvarligt konkurrerat med herr Olovson i lyriska och fantasifyllda utsvävningar, men jag måste reagera mot den skildring av den svenske bonden såsom körsven, som herr Paulsen behagade ge oss. Den var måhända riktig i den svenska automobilismens och i herr Paulsens egen ungdom. Nu tror jag allt man tryggt kan säga, att den svenske bonden och hans söner äro betydligt mera ansvarskännande, när det gäller att färdas fram på vägarna, och jag är alldeles övertygad om, att även om herr Paulsen i sin ungdom satt och drömde glada framtidsdrömmar, när han körde fram på vägen, kör han helt säkert nu sakta och varligt såsom den älskvärde man han är.

Men, herr talman, om vi skulle tala ett ögonblick om själva saken! Jag har i nära 25 års tid haft att syssla med motorfordonsförsäkring, och jag har under denna tid vid oändligt många tillfällen haft att diskutera frågan om höger- eller vänstertrafik. Jag tvekar inte att erkänna, att jag i början var mycket tvehågsen. Det är uppenbart för alla, att en övergång från vänstertrafik till högertrafik kommer att medföra olyckor. Det vore alldeles meningslöst att söka förneka det. Man skall inte heller hämta alltför mycket tröst i statistiken från främmande länder, hur där gått till vid omläggning från vänster- till högertrafik. Det är beroende på vägar, folkets karaktär och folkets förmåga till självdisciplin. Det som går bra i det ena landet kan gå dåligt i det andra. Men jag har allt eftersom åren gått känt mig mer och mer övertygad om att vi oundvikligen glida mot detta, skall jag säga öde, att övergå till högertrafik, och sedan jag kommit till denna övertygelse gäller det att ta standpunkt till, hur detta skall ske på minst smärtfyllda sätt.

Jag vill då säga först och främst, att det är ingen bortkastad tid, den tid som gått utan att högertrafik genomförts. Under denna tid har från skilda håll, från motorklubbar, från myndigheter, från pressen och från skolor oerhört mycket gjorts för höjandet av trafikultur och trafikdisciplin. För att en omläggning från vänster- till högertrafik skall kunna ske något så när smärtfritt är det nödvändigt att invånarna i landet verkligen äro trafikdisciplinerade, och det bli de mer och mer för varje år som går. Jag vill särskilt understryka, vilket tack vi äro skyldiga skolorna för att de tagit hand om detta på allvar. Det vet var och en av oss, som har barn i skolan, när de komma hem och tala om vad de lärt sig där. När — för att tala lyriskt — pappa, mamma och barn äro ute och gå på gator och vägar är det ganska ofta man har nöjet konstatera, att

Ang. övergång till högertrafik. (Forts.)

det är ungarna som ha trafikvett och lära föräldrarna hur de skola gå, ty det ha de fått lära sig i skolan. För varje år som går har en ny ungdomsklass blivit delaktig i denna trafikundervisning. Det betyder, att för varje år som går är det en allt större del av svenska folket, som fått lära sig, att man inte skall gå ut i trafikvimlet utan att se sig för, utan måste ta sig till vara. Vi ha här de bästa garantier för att det inte skall bli allt för äventyrligt, om vi gå över till högertrafik. Det är ur den synpunkten jag tycker det är lyckligt att åren fått rulla i väg till förmån för trafikulturens främjande.

Men denna årens gång har samtidigt även haft en nackside. För varje år som går blir det dyrare och dyrare att lägga om från vänster- till högertrafik. Nu nämnes en kostnad av 15 miljoner kronor. Jag har ingen anledning att säga, att jag tror eller inte tror på den siffran. Det är en gissning. Den kan lika väl bli större som mindre. Det enda man med säkerhet kan säga är, att med varje år som går tillväxer denna kostnadssiffra högst betydligt. Ur den synpunkten är det därför önskvärt att man så snart som möjligt kommer till resultat.

Det är bra, om man i något så när god tid får ett principbeslut. Jag delar fullkomligt uppfattningen hos den ärade kammarledamot som sade, att om vi i dag besluta en utredning, betyder det i verkligheten med säkerhet en övergång till högertrafik. Det är lyckligt med ett sådant beslut, ty då kunna de spår-vagnar och bussar, som nybyggas under denna tid, konstrueras med hänsyn tagen till att det om 2 eller 3 år skall bli övergång till högertrafik. Då finns möjlighet att redan från begynnelsen bygga dessa så, att en omändring blir betydligt billigare än vad den skulle bli, om man inte förutsett denna troliga omändring till högertrafik.

Jag skulle därför, herr talman, vilja uttala som önskvärt, att vi så snart som möjligt få ett principbeslut, antingen ett öppet eller ett som jag hoppas i dag maskerat, och att det sätts igång en utredning, så att vi få veta kostnaderna. Jag vill till detta bara foga den anmärkningen, att när frågan en gång kommer fram till riksdagen för definitivt ställningstagande, det kan vara lyckligt att riksdagen i princip bestämmer sig för genomförande av högertrafik men överlämnar åt Kungl. Maj:t att bestämma tidpunkten för, när det skall träda i kraft — detta med hänsyn till att så betydande arbetsmöjligheter beredas. Här är dock, som sagt, fråga om 15 miljoner kronor, och det blir mer om ett par år. Det kan vara bra att ha till hands i tider av arbetslöshet. Det är därför jag menar att man kunde, när man en gång går till principbeslut, lämna i Kungl. Maj:ts hand avgörandet, när det skall träda i kraft.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Holmgren*.

Herr **Paulsen**, som nu för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Det är mycket man får vara med om i denna värld. Jag hade väl inte tänkt mig, att herr Hellberg som stadsbarn och som född långt senare än jag i en helt annan och krassare tid, skulle ha förståelse för min ungdoms glädjeämnen, men jag får säga att det glädde mig oerhört att han hade denna förståelse.

När han talar om böndernas körande förstår jag, att han sett detta körande ifrån bilfönstret, när han susat fram med våldsam fart, som många bruka, vilka äro vana vid att köra bil. Men jag undrar ändå, om inte herr Hellberg har svurit — ja, förlåt, kanske han inte svär — men om han svär har svurit många eder över ovarsamheten vid tömmarna, som nu också brukar bli modern. Jag nästan tror det.

Ang. övergång till högertrafik. (Forts.)

Herr **Hellberg**, som jämväl för kort genmäle erhöll ordet, anförde: Herr talman! Vad jag sade till herr Paulsen sade jag mest för att han skulle få en motiverad anledning till replik, vilket jag inte tyckte att han hade förut.

För resten ber jag att få korrigera denna falska historieskrivning. Jag är visserligen född i Stockholm, men jag har haft förmännen att vistas i Häl-singland till 20 års ålder, och där har jag kört samma gödselkärror, harvar och flakar som herr Paulsen i sin ungdom. Jag har dessutom det bittra nö-jet att allt fortfarande vara bonde, så jag tror inte att herr Paulsen skall förhäva sig alltför mycket över stadsbarnet.

Härefter yttrade:

Herr **Skoglund**: Herr talman! Jag skall endast med några ord ange an-ledningen till att jag biträtt förslaget om utredning. Jag har gjort det därför att jag har den bestämda övertygelsen, att Sverige inte i längden kan komma förbi detta stora problem, utan måste taga ställning till hur det egna landets trafikregler skola ordnas så de överensstämmer med den övriga världens. Jag behöver inte mera utförligt gå in på saken, efter vad som sagts här i dag. Framför allt hänvisar jag till det uttalande, som gjordes av herr De Geer i Hanaskog, och som på ett utomordentligt sätt klarlade, vilka problem det här rör sig om.

Men jag skulle också vilja säga ett ord till herr Carlström, som riktade sig mot det sätt, varpå en frånvarande kammarledamot givit sig till känna. Låt mig till herr Petterssons i Hällbacken försvar säga, att han deltagit i detta ärendes behandling i utskottet och gjort det med ovanligt stort intresse. Jag tror dessutom, att herr Pettersson i Hällbacken är en av andra kamma-rens mera flitiga resenärer. Det kanske inte skadade, om många av kam-marens ledamöter skulle vilja göra en och annan färd både i det egna landet och utomlands i likhet med herr Pettersson i Hällbacken. Därför tycker jag för min del, att vi skola tillmäta hans önskan i detta fall ett inte så ringa värde.

Vad herr Paulsen på Skånebanken beträffar, så har han ju sin alldeles särskilda landsvägsromantik. Jag förmodar, att kammaren kommer ihåg ho-nom från förra året, då han så varmt försvarade hästbytarna och ville göra gällande, att det svenska folkets och den svenska bondeklassens framtida nöje var allvarligt äventyrat, om man inte längre fick byta hästar — och helst skulle man få lura varandra på hästarnas ålder också. Jag tror inte, att vi behöva taga det alltför allvarligt, om herr Paulsen har litet avvikande mening i detta fall.

Jag är övertygad om att för den händelse en utredning kommer till det resultatet, att vi lämpligen böra införa högertrafik i landet, kommer nog det svenska folket, med den organisationsförmåga det dock besitter, att klara det spörsmålet. Men, herr talman, jag vill ingalunda förringa, att en omlägg-ning kommer att medföra en stor kostnad och att den tål ett noggrant över-vägande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hallagård**: Herr talman! Herr Hagberg i Malmö framförde en vörd-sam vädjan från en icke här närvarande kammarledamot, att kammaren skulle biträda förslaget om utredning. Jag skulle kunna med lika god rätt framföra en vädjan från alla dem ute i bygderna, som betacka sig för högertrafi-ken, att kammaren skall avslå förslaget. 1927 års motorsakunniga ha an-

Ang. övergång till högertrafik. (Forts.)

fört, att erfarenheten visar, att det ur trafiksäkerhetssynpunkt icke är av någon större betydelse om man har höger- eller vänstertrafik, och vid förra årets riksdag anförde också statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet i sitt svar på en interpellation av herr Hagberg i Malmö, att en övergång till högertrafik icke vore av avgörande betydelse för trafiksäkerheten. Under sådana förhållanden förefaller det, som om det icke vore så farligt om man lugnade sig en tid med saken.

Jag har ingen anledning att frågå mitt yrkande om avslag på utskottets hemställan.

Herr Carlström: Herr talman! Då herr Skoglund vände sig till mig för mitt uttalande rörande metoden att låta en frånvarande ledamot få sin mening genom ombud framförd i kammaren, vilken metod herr Skoglund ville försvara, så vill jag säga, att vad jag därvidlag yttrade var mera ett raljant inlägg, ett sådant som man understundom kan tillåta sig. Jag vill emellertid tillägga, att man väl främst får beakta vad de närvarande ledamöterna ha att komma med. Vi ha en ledamot, herr Paulsen, som är närvarande här i kammaren och som gjort sig till talesman för en annan åsikt än herr Pettersson i Hällbacken, och när man tager så litet hänsyn till honom, tycker jag, att man skulle kunna nöja sig med att herr Pettersson i Hällbacken står på utskottets sida i betänkandet. Räcker inte det?

Herr andre vice talmannen **Magnusson:** Herr talman! Endast ett par ord. Herr Olovson i Västerås, den förste talaren i denna fråga, har blivit åtskilligt avhånad för sitt anförande. Jag ber emellertid att trots detta få till fullo instämma i hans uttalande, att vi i denna tid ha andra och viktigare saker att arbeta för och kosta pengar på än en utredning om övergång till högertrafik. Jag ber också att få säga, att jag givetvis kommer att rösta för reservationen.

I detta anförande instämde herr *Staxäng*.

Herr Nyblom: Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten mycket utan endast göra ett par konstateranden. Herr Hage säger, att det är synnerligen angeläget att få reformen genomförd, därför att människoliv stå på spel. Hans kamrat herr Hermansson kommer sedan och lugnar oss med att lunken i utredningsmaskineriet är sådan, att vi inte alls skola vara rädda för att reformen skall ske förrän kanske om fyra eller fem år. Jag vet nu inte, om herr Hage blev mycket orolig, när herr Hermansson yttrade sig. Vidare säger herr Sandström, att utredningen skall vara förutsättningslös och att vi inte skola taga parti i saken i förväg. Och sedan menar herr Hellberg, att när vi nu fatta beslut, är det ett maskerat principbeslut.

Jag gör endast dessa konstateranden och vill därtill bara foga, att jag för min del absolut motsätter mig en sådan utredning, som här är ifrågasatt. Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till det förslag som är framställt om avslag på utskottets hemställan.

Herr Hansson i Rubbestad: Herr talman! Jag är verkligen förvånad över att man här i kammaren synes luta åt att man skall gå in för högertrafik. Jag skulle tro, att de som tala så varmt för denna inte känna stämningen ute på landsbygden. Gjorde de detta, skulle de helt säkert inte förordat den så ivrigt. Jag är förvissad om att det övervägande flertalet av folket ute i landet är motståndare till högertrafiken.

Ang. övergång till högertrafik. (Forts.)

Utskottet motiverar sin framstöt med att vänstertrafiken vållar olyckor genom främringar, som icke känna våra trafikregler. En utredning, som verkställt, har dock visat, att ganska få olyckor skett på grund av detta förhållande. Då menar jag, att när en omläggning kostar så oerhört mycket pengar som den kommer att göra, är det oklokt att gå in för den endast för att högertrafiken blivit en modesak för vissa bilister. Jag kan inte inse, att det föreligger något som helst skäl för att vi här i landet skola lämna det system vi ha, även om vi bli ensamma om det i hela Europa.

Herr talman, jag yrkar alltså bifall till reservationen.

Herr **Hage**: Herr talman! Herr Nyblom talade om att det fanns motsättningar mellan dem som nu yrkade bifall till utskottets förslag. I vissa fall menade man, att om riksdagen går in för utredning, hade man bundit sig för högertrafiken, i andra fall gjorde man gällande, att det bara var fråga om en utredning. Jag vill dock säga, att jag åtminstone varit van vid att främst fästa mig vid vad som står i klämman, när ett utskott kommer med en sak, och i klämman här står det talat om att man begär en *allsidig utredning*. Det är för mig det avgörande.

Sedan sade herr Nyblom något om att det var en motsättning mellan mig och herr Hermansson, eftersom jag framhållit, att det offras människoliv med det nuvarande systemet, och herr Hermansson försäkrat att det skulle bli en lång utredning. Ja, vare sig utredningen blir lång eller ej, är det väl bra, att den åtminstone får komma i gång, när man nu konstaterar att människoliv spoliernas. Det är väl bättre än att den aldrig sättes i gång. Sedan är det ett beklagligt faktum, som vi alla känna till, att utredningar många gånger taga längre tid än önskligt är. Men det är kanske ingenting att göra åt den saken. Huvudsaken är väl ändå, att om man anser en sak önskvärd, man genomför en utredning och att riksdagen för sin del uttalar sig för en sådan.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Paulsen**: Herr talman! Jag vill bara säga ett slutord till herr Skoglund. Det kan inte hjälpas att jag måste uttala min förvåning över hans inlägg för en stund sedan. Det skall vara en utomordentligt stor brist på argument, när man i nu förevarande ärende kan taga till sådant som att tala om det anförande jag höll i fjol, när det gällde frågan om märkning av hästar.

Herr **De Geer** i Hanaskog: Herr talman! Jag förstår, att det kan vara tid på att avsluta denna debatt, men jag skulle ändå vilja säga ett par ord med anledning av ett yttrande av herr Hansson i Rubbestad. Han och jag ha i allmänhet mycket sammanfallande åsikter, men hans sista yttrande var sådant, att jag måste be att få giva honom en liten replik. Herr Hansson uttalade något, som föreföll mig som en varning eller rent av en liten hotelse till dem som enligt hans mening lade oriktiga synpunkter på denna fråga. Man skulle tänka på vad folk tyckte ute i bygderna, menade han. Jag är övertygad om att herr Hansson har rätt i att man på många ställen ute på landsbygden är rädd för att införa högertrafik. Men är det inte så, att när man här i riksdagen som representant för folket skaffat sig en bestämd övertygelse i en sak, det är ens bestämda plikt att, även om man skulle frukta att få det s. k. silkessnöret av valmännen, gå den väg man blivit övertygad vara den rätta? Har man inte också en given skyldighet att försöka övertyga sina medbröder ute på landsbygden och, genom att tala om för dem

Ang. övergång till högertrafik. (Forts.)
hur saken verkligen ligger till och hur man i riksdagen kommit till den uppfattning man har, rent av omvända dem?

Jag tror, mina damer och herrar, att man gör rätt, om man går in för högertrafik och, som jag tidigare sagt, söker framhålla ute i landet, att vådorna i detta fall inte äro så stora.

Herr Skoglund: Herr talman! Jag vill bara till herr Paulsen lämna en liten förklaring. Saken är den, att jag tyckte, att herr Paulsens anförande i hästhandelsdebatten i fjol och hans anförande i dag på något sätt hörde samman. Både då och nu uppfattade jag herr Paulsens inlägg såsom varande avsett att utgöra en muntration i en icke alltför rolig debatt.

Herr Lundell: Herr talman! Jag skulle inte ha gett mig in i debatten, men jag uppkallades av det korta inlägg herr Nyblom hade för en stund sedan, i vilket han talade om att för den händelse det blir en utredning skulle det betyda detsamma som ett införande av högertrafik. Det är väl ändå att tolka de uttalanden, som gjorts till förmån för en utredning, litet felaktigt. De som yttrat sig i den riktningen ha väl tänkt sig, att om det blir en utredning, kommer det att visa sig, att de sakliga skälen så starkt tala för införande av högertrafik, att en sådan blir den naturliga följden av utredningen. Naturligtvis ha alla som vilja en utredning den uppfattningen, att utredningen skall vara förutsättningslös och opartisk. Detta är åtminstone min uppfattning.

Det finns givetvis synnerligen starka skäl för högertrafiken. Om jag nu skall tillåta mig att argumentera ett stycke längre än utskottet gjort vill jag säga, att jag inte tror att herr Nyblom eller någon annan i kammaren kan tänka sig, att vårt land i all framtid skall stå ensamt kvar med sin vänstertrafik, under det att alla våra grannar köra till höger. Vi ha visserligen England som ett exempel på långt håll, och jag tror, att även Japan har vänstertrafik, men vi ha ganska få direkta körförbindelser med dessa länder, och vi kunna inte taga England som mönster i saker som dessa. Det engelska folket har ju i många fall uppträtt som ett folk för sig, t. ex. i fråga om mått, mynt, decimalsystem o. s. v., och man skulle inte bli alltför förvånad, om engelsmännen mycket länge gentemot hela den övriga världen skulle hålla fast vid vänstertrafiken.

Innan jag slutar skulle jag vilja säga ett ord till herr Paulsen. Han är ju ett mycket uppfriskande inslag i debatterna här i kammaren, och jag hör alltid med stor glädje på vad han säger. Nu är det ju så, att transporten av bilar över Öresund ökas för varje år, och jag förmodar, att antalet utländska bilar på huvudgatan i Arlov blir större och större. Jag tror, att om kammaren vill behålla herr Paulsen i Arlov som det uppfriskande inslag han är, bör man gå in för att få en utredning till stånd och eliminera den fara, som finns för hans värdefulla liv, ifall det nuvarande tillståndet skall fortsätta.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Paulsen: Herr talman! Herr Skoglund nämnde, att mitt inlägg kunde vara ett glädjeämne här i kammaren. Jag får verkligen säga, att det gör mig uppriktigt glad, om jag kan bereda glädje i en trist tid som denna. Men jag måste draga en djup suck, när jag tänker på herr Skoglund och säger mig: tänk om herr Skoglunds anförande också kunde bereda glädje!

Herr Nyblom: Herr talman! Jag skulle bara till herr Lundell vilja säga, att hans anförande ger klart belägg på den förutfattade mening, som han och många andra ha i denna fråga och som kommer till uttryck i den motivering

Ang. övergång till högertrafik. (Forts.)

utskottet här förebragt. Och jag vill tillägga, att jag har den bestämda uppfattningen, att det säkerligen är lugnare för oss att inte ge oss in på en reform som den föreslagna och att vi också slippa billigare ifrån, om vi inte göra det.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Olovson i Västerås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 102 ja och 64 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till om- och nybyggnadsarbeten vid nomadskolorna jämte en i ämnet väckt motion;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anställningsförhållandena för biträdande lärare vid folkskolor och lärare vid mindre folkskolor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av återbetalningsskyldigheten beträffande till styrelsen för kommunala mellanskolan i Göteborg oriktigt utbetalta statsbidrag;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av andra huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga och anslag till extra utgifter;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Kinda kanal m. m.;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av telegrafverket tillhöriga fastigheter i Djursholms Ekeby, Stocksund och Falun;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga fastigheter m. m. jämte en motion; och

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för vattenfallsstyrelsen att försälja eller bortbyta tomter och områden från de under styrelsens förvaltning ställda fastigheter.

§ 14.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1939/40 under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet m. m.;

nr 6, angående Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1939/40 under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet m. m.;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönetursberäkning för arbetsläraren Sigrid Maria Svenonius och tekniska biträdet Hanna Maria Gräns;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående aktieteckning i Aktiebolaget Jordbrukarebanken;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av den Lysekils järnvägsaktiebolag tillhöriga Lysekils järnväg;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av lantförsvarets och sjöförsvarets expensanslag;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss del av den kronan tillhöriga, av lotsverket disponerade Laboratoriehölmén vid Kalmar;

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till byggnad m. m. för ett tekniskt laboratorium;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående civiltekniska luftskyddsåtgärder vid statens kraftverksanläggningar; och

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av ett reningsverk till huvudavloppsledningen mellan Järva och Lilla Värtan m. m.; samt

från bankoutskottet:

nr 149, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.

Vidare anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av den Tidaholms järnvägsaktiebolag tillhöriga Tidaholms järnväg;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av den Mjölby—Hästhölmens nya järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägen Mjölby—Hästhölmén;

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ordnande av Svea artilleriregementes och Stockholms tygstations förläggningar å Järva-fältet; och

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till förvaltningskostnader för handelsflottans pensionsanstalt; samt

från riksdagens kansli:

nr 163, angående utredning rörande åtgärder för beredande av ökad trygghet åt ensamt boende lärarinnor.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

§ 16.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herrar *Arne mark* och *Lundqvist*, nr 441, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 239, angående förändring i avseende å löneställning och antal be-
träffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket och sta-
tens järnvägar m. m.;

herrar *Österström* och *Andersson* i Rasjön, nr 442, i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition, nr 237, angående anslag till förste provinsialläkare och
provinsialläkare m. fl.: avlöningar m. m.;

herrar *Österström* och *Anderson* i Norrköping, nr 443, i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition, nr 245, med förslag till militärt avlöningsreglemente
m. m.; och

herr *Jacobson*, nr 444, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 230,
angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Dessa motioner bordlades.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Mårtensson</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 17 april,	
› <i>Anderson</i> i Norrköping	› 6 › › › 17 ›	
› <i>Persson</i> i Tidaholm	› 2 › › › 16 ›	
› <i>Olovson</i> i Västerås	› 2 › › › 17 ›	och
› <i>Björklund</i>	› 2 › › › 17 ›	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.4 e. m.

In fidem
Sune Norrman.